
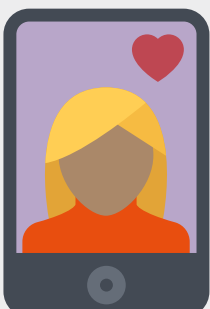

Lupp 2022

Lokal uppföljning av ungdomspolitiken

Österåkers kommun

ENKÄTFABRIKEN

Österåker

”Är inte säker på vad jag vill vara med och förändra, men om det är något som kommer påverka mig, mina vänner eller familj på ett negativt sätt, då vill jag kunna lyfta mina åsikter på något sätt.”

- Tjej, gymnasiet

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Bakgrund och syfte	6
A. Bakgrundsfrågor	8
B. Fritid	12
C. Skola	28
D. Politik och samhälle	42
E. Trygghet	58
F. Hälsa	69
G. Arbete	86
H. Framtid	91
Slutsatser och rekommendationer	103
Referenslista	108

**Innehållet i rapporten
är färgkodat!**

Sammanfattning

Att ha kunskap om unga och deras livsvillkor är en viktig förutsättning för kommunernas arbete i alla förvaltningar och områden. Både barnkonventionen som nu är lag och Sveriges ungdomspolitik betonar vikten av att alla beslut som tas, som på något sätt rör barn och unga, alltid ska utgå från ett barn- och ungdomsperspektiv. I Sverige beslutade riksdagen år 2014 om en ny ungdomspolitik. Sveriges ungdomspolitiska mål är att alla ungdomar (mellan 13 och 25 år) ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Alla beslut som tas och insatser som genomförs rörande unga ska utgå från dessa mål. I det ungdomspolitiska handlingsprogrammet togs även tre prioriterade områden fram: ungdomars inflytande, egen försörjning och psykisk hälsa. En viss modifiering har gjorts sedan dess, och de nuvarande prioriterade områdena är: ungas etablering i arbets- och samhällslivet, ungas makt och delaktighet samt ungas fritid, organisering och välmående.

Vi rekommenderar att man läser hela rapporten för att få en mer heltäckande bild av ungdomarnas livsvillkor i Österåkers kommun. Några sammanfattade reflektioner presenteras dock här.

Fritiden i Österåker

Majoriteten av ungdomarna, 84-85 %, är nöjda med sin fritid. Killar i högstadiet är mer nöjda med sin fritid än tjejer i högstadiet. 76 % i högstadiet och 69 % i gymnasiet är även nöjda med utbudet av fritidsaktiviteter i kommunen. Tjejer är ungefär lika nöjda med utbudet som år 2019, medan andelen nöjda killar ökat något. Könsskillnaden i frågan har alltså ökat.

Det finns även vissa könsskillnader avseende vad ungdomarna gör på fritiden, främst vad gäller andelen spelar tv-, data- eller onlinespel minst en gång i veckan. Detta gör killar i klart högre grad än tjejer. Andelen tjejer som brukar spela har dock ökat över tid. Tjejer svarar i högre grad än killar att de bland annat håller på med foto/film, dansar och läser.

Totalt 47 % av högstadieungdomarna och 40 % av gymnasieungdomarna i Österåker är föreningsmedlemmar. För högstadiet är detta något lägre än rikssnittet för Lupp 2022. Killar svarar i högre grad än tjejer att de är föreningsmedlemmar.

Genom sambandsanalyser framgår också att ungas syn på sin fritid tydligt samvarierar med bland annat ekonomiska förutsättningar.

Trivsel i skolan

Mellan 76 och 87 % av ungdomarna är nöjda med skolan. Högstadietjejer är mindre nöjda än övriga. Totalt sett har nöjdheten med skolan ökat något sedan år 2019, både i högstadiet och gymnasiet. Vad gäller frågorna om trivsel och stämning i skolan syns en högre nöjdhet bland gymnasieungdomarna är högstadieungdomarna. Över tid har det dock skett en viss negativ utveckling, både i högstadiet och gymnasiet. Ungdomarna i Österåker är även mindre nöjda än rikssnittet för Lupp 2022 avseende flera

aspekter kring trivseln och stämningen i deras skola.

När det kommer till förekomsten av mobbning, rasism, våld och sexuella trakasserier i skolan är detta mer förekommande i högstadiet än i gymnasiet. Andelen ungdomar som svarar att problemen förekommer är lägre i Österåker jämfört med rikssnittet, men har ökat sedan tidigare år.

Inflytande i skolan och kommunen

En hög andel av ungdomarna vill vara med och bestämma om olika saker i skolan. Andelen som anser att de får vara med och bestämma är lägre. Jämfört med rikssnittet anser unga i Österåker i lägre grad att de får vara med och bestämma om flertalet saker i skolan. Det upplevda inflytandet har även minskat över tid i flera frågor.

Det framgår också att 33-34 % av både högstadie- och gymnasieungdomarna vill påverka i frågor som rör kommunen. Detta är en minskning sedan tidigare år. Andelen som ser sig ha möjligheter att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i kommunen är lägre, 18-19 %, men har ökat något bland tjejer sedan 2019.

I Österåker ställdes även en kommunspezifisk fråga om vad ungdomarna skulle vilja påverka. Skolfrågor och trygghetsfrågor är de två frågor som flest ungdomar vill påverka.

Trygghet och utsatthet

En hög andel av ungdomarna känner sig alltid eller oftast trygga på de flesta platser i kommunen. Tryggheten är något lägre på ungdomens hus/fritidsgård eller liknande, på stan/i centrum och i kollektivtrafiken. Tjejer känner sig i lägre grad än killar trygga på stan/ i centrum och i kollektivtrafiken. Andelen som känner sig trygga på stan/i centrum och på ungdomens hus/fritidsgård eller liknande har dock ökat över tid, både bland killar och bland tjejer. Jämfört med rikssnittet känner sig gymnasieungdomarna i Österåker något tryggare på flera platser, resultatet för högstadiet är mer likt.

Ungdomarna fick även svara på om de utsatts för något brott eller otrygg situation under de senaste sex månaderna. Vad som framgår är att en relativt hög andel av gymnasiekillarna, 26 %, svarar att de utsatts för hot på internet. Killar har även i högre grad än tjejer utsatts för stöld samt sett någon annan utsättas för misshandel eller våld. Vad gäller mobbning svarar högstadietjejerna i högst grad att de utsatts under de senaste sex månaderna. Över tid har andelen tjejer totalt sett som utsatts minskat.

Stora skillnader i hälsa mellan kön

Likt tidigare år syns i årets resultat tydliga könsskillnader vad gäller hälsa. 50-52 % av tjejerna svarar att de mår mycket eller ganska bra. Andelen bland killar är klart högre, 71-77 %. Andelen unga som mår bra har även minskat sedan 2019, både bland killar och bland tjejer. Minskningen är störst bland tjejer.

Tjejer uppger även i högre grad än killar att de har regelbundna psykosomatiska besvär, som stress och nedstämdhet. Andelen tjejer som har besvär med stress och nedstämdhet har dock minskat något över tid. Även andelen killar som har besvär med nedstämdhet har minskat något sedan 2019. Majoriteten av de som har besvär tror själva att besvären beror på skolarbete.

Bakgrund och syfte

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors Lupp-undersökning har år 2022 genomförts i Österåkers kommun på högstadiet i årskurs 8 samt på gymnasiet i årskurs 2. Undersökningen genomfördes under hösten 2022 och insamlingen gjordes genom en webbenkät på skolorna. Insamlingen har skötts av kommunen och analys samt sammanställning har gjorts av Enkätfabriken på uppdrag av Österåkers kommun.

Lupp står för lokal uppföljning av ungdomspolitiken och startades av MUCF år 2001. Lupp är en enkät som ska ge kommuner, stadsdelar eller regioner kunskap om ungas situation. MUCF erbjuder enkäten för att stötta kommuner i utvecklingen av ungdomspolitiken. Meningen är att beslut som berör unga i kommuner ska byggas på aktuell kunskap om ungas situation, erfarenheter och åsikter. Lupp-enkäten erbjuds inom tre åldersgrupper: högstadiet 13-16 år, gymnasiet 16-19 år och unga vuxna 19-25 år.

Svarsfrekvens

Totalt har 401 elever av 476 på högstadiet i årskurs 8 svarat på undersökningen. Svarsfrekvensen på högstadiet är således 84 %. På gymnasiet i årskurs 2 har 233 elever svarat på enkäten, utav totalt 281 elever. Detta ger en svarsfrekvens om 83 %.

*Svarsfrekvensen
är 84% på
högstadiet och
83% på gymnasiet*

I den här typen av skolundersökningar beror bortfallet ofta på att hela klasser inte har haft möjlighet att delta i enkäten eller att elever varit sjuka.

Bortfallsanalys

För vissa frågor finns det internt bortfall, det vill säga att ungdomar på grund av olika anledningar valt att inte besvara en viss fråga i enkäten. Det rör sig oftast om några få procent, men varierar något mellan frågorna. Det kan exempelvis bero på att elever bedömt en fråga som irrelevant eller att det har rört sig om känsliga frågor. Detta är dock vanligt förekommande i undersökningar likt denna.

Analys

Enkätfabriken har analyserat och sammanställt resultaten för att i denna rapport ge en bild av ungdomarnas upplevelser. Rapporten innefattar först och främst statistik uppdelat på ålder samt kön. Jämförelser, inte bara för kön utan även med avseende på andra faktorer, möjliggör en större förståelse för huruvida alla ungdomar har lika villkor och möjligheter i samhället. Denna kunskap är viktig för att kunna arbeta vidare med förändring och för att anpassa insatserna. Observera att nedbrytningar endast redovisas om minst 10 personer har svarat i den aktuella gruppen.

Rapporten innehåller även fördjupad analys i form av sambandsanalyser. Vad som är

viktigt att tänka på är att en sambandsanalys inte säger något om orsaksförhållandet, det vill säga att vi kan inte se vad som orsakar vad. Denna form av analys visar endast hur variabler eller frågor samvarierar.

Det fördjupningsområde som valts ut av Österåkers kommun är: "Fördjupat om ungas fritid". Därutöver lyfts skillnader utifrån ekonomiska förutsättningar avslutningsvis i varje avsnitt. Rapporten inkluderar även slutsatser och rekommendationer.

I enkäten finns en fråga om respondenternas könsidentitet. Utöver alternativen kille och tjej fanns även alternativet "Annan könsidentitet". Att vi endast redovisar skillnader mellan de som identifierar sig som killar eller tjejer beror på att de som svarat "annan könsidentitet" är väldigt få till antalet.

Jämförelser med rikssnitt för Lupp 2022

I den löpande texten samt i tabeller berörs även jämförelser med rikssnittet för Lupp (de kommuner som genomfört Lupp år 2022). Rikssnittet är dock inget nationellt snitt för alla kommuner, utan innefattar endast de kommuner som deltog i Lupp år 2022. Trots att en sådan jämförelse har vissa brister kan det vara fördelaktigt att kunna se kommunens resultat i förhållande till en större kontext.

I rapporten tas rikssnittet upp i de utvalda frågor där det anses vara relevant att jämföra resultatet.

Läsanvisningar

Rapporten är indelad tematiskt i de områden som finns i Lupp-enkäten: A. Bakgrundsfrågor, B. Fritid, C. Skola, D. Politik och samhälle E. Trygghet, F. Hälsa, G. Arbete och H. Framtid.

För att göra materialet mer överskådligt tas de mest relevanta jämförelserna och nedbrytningarna fram. Vad som även kan vara viktigt att uppmärksamma är att en del svarsalternativ uteslutits i redovisningen. Detta har gjorts för att göra resultatet mer överskådligt. Observera också att vissa diagram redovisar resultatet totalt eller totalt per kön.

Notera även att maskinella avrundningar kan förekomma i rapporten. Det handlar då om enstaka procent.

A. Bakgrundsfrågor

Frågor om bakgrund och familj

I den första delen ställdes några frågor om ungdomarna och deras familj.

Som det framgår av bilden nedan har något fler killar än tjejer svarat på Lupp-enkäten. Totalt sett svarar 18 % att de har en långvarig nedsatt funktion eller sjukdom.

I tabell A5 på nästa sida framgår det att bland ungdomarna som svarat är 89 % själva födda i Sverige.

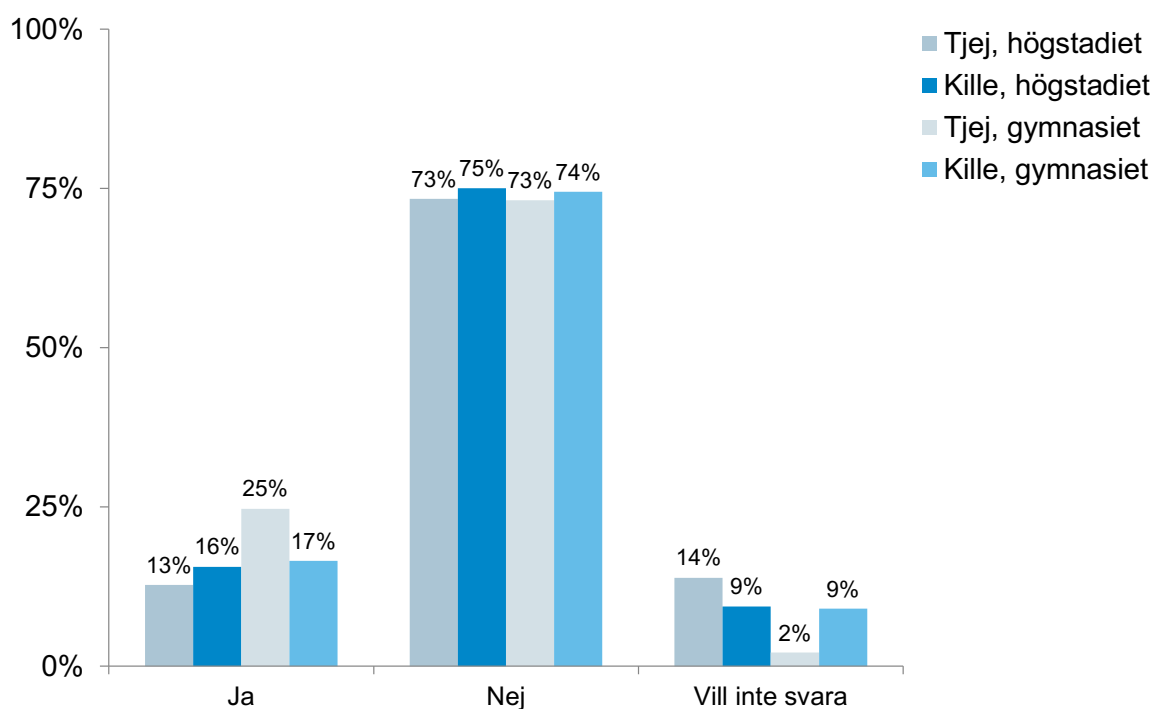
Om de svarande:

*18% totalt har en
långvarig nedsatt
funktion*

*44% tjejer
53% killar
3% annan könstillhörighet*

*82% Heterosexuella
2% Homosexuella
5% Bisexuella
11% Övrigt/annat/
vill ej svara*

A4. Har du någon sjukdom eller någon nedsatt funktion, som inte är tillfällig, och som innebär att du har svårigheter att delta i olika aktiviteter, t.ex. i skolan, med vänner eller på din fritid?

A5. Var är du och dina föräldrar födda?

	Sverige	Norden	Europa	Utanför Europa
Du själv	89%	0%	6%	5%
Förälder a	79%	3%	8%	10%
Förälder b	74%	3%	10%	14%

A5a. Du angav att du inte var född i Sverige. Hur länge har du bott här?

10 år eller längre	45%
4-9 år	42%
0-3 år	13%

A6. Vad gör din/dina föräldrar huvudsakligen?

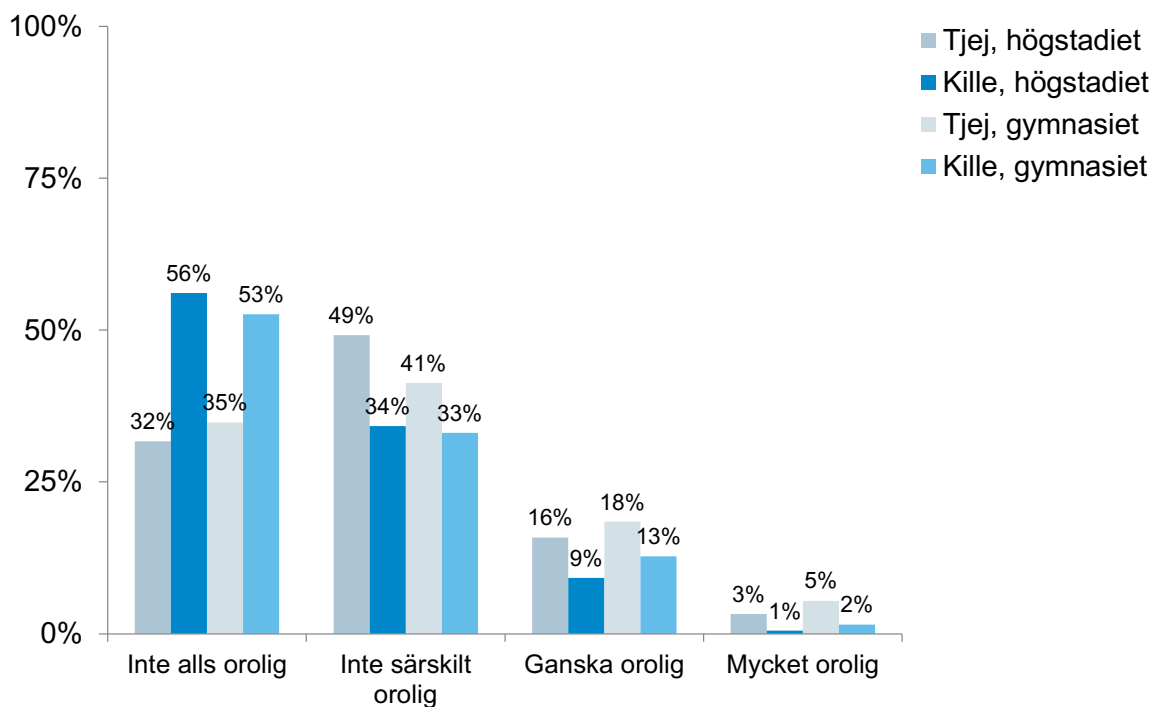
	Förälder a	Förälder b
Arbetar	92%	86%
Studerar	3%	2%
Föräldraledig	1%	1%
Arbetslös	0%	2%
Långtidssjukskriven/sjukpensionär	1%	3%
Ålderspensionär	1%	1%
Annat	1%	2%
Vet inte	1%	4%

Ekonomi

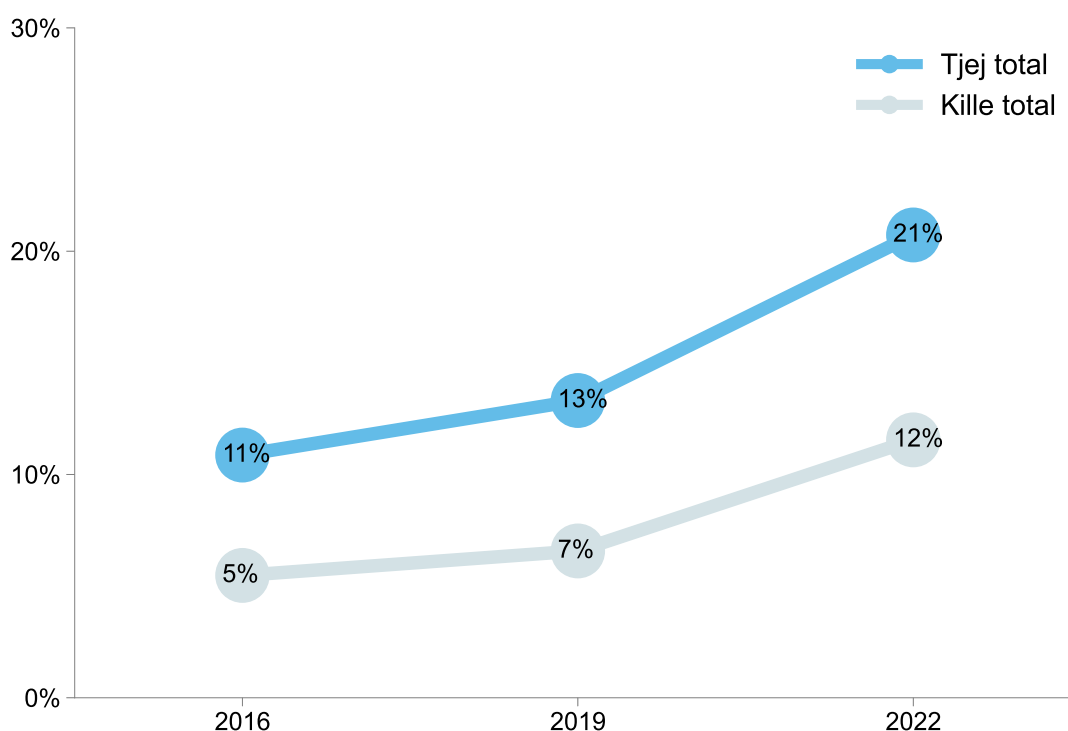
En majoritet av ungdomarna svarar att de inte är oroliga för sina föräldrars ekonomi, se diagram A7a. Det är dock mellan 10-23 % som svarar att de är ganska eller mycket oroliga. Killar har i högre grad än tjejer svarat att de inte alls är oroliga. Andelen som oroar sig har ökat över tid, se diagram A7b.

Vidare framgår det i diagram A8 att mellan 20-36 % av de unga svarar att det en eller flera gånger hänt att de inte kunnat göra eller köpa något som många andra i deras ålder gör eller köper, för att familjen inte haft råd.

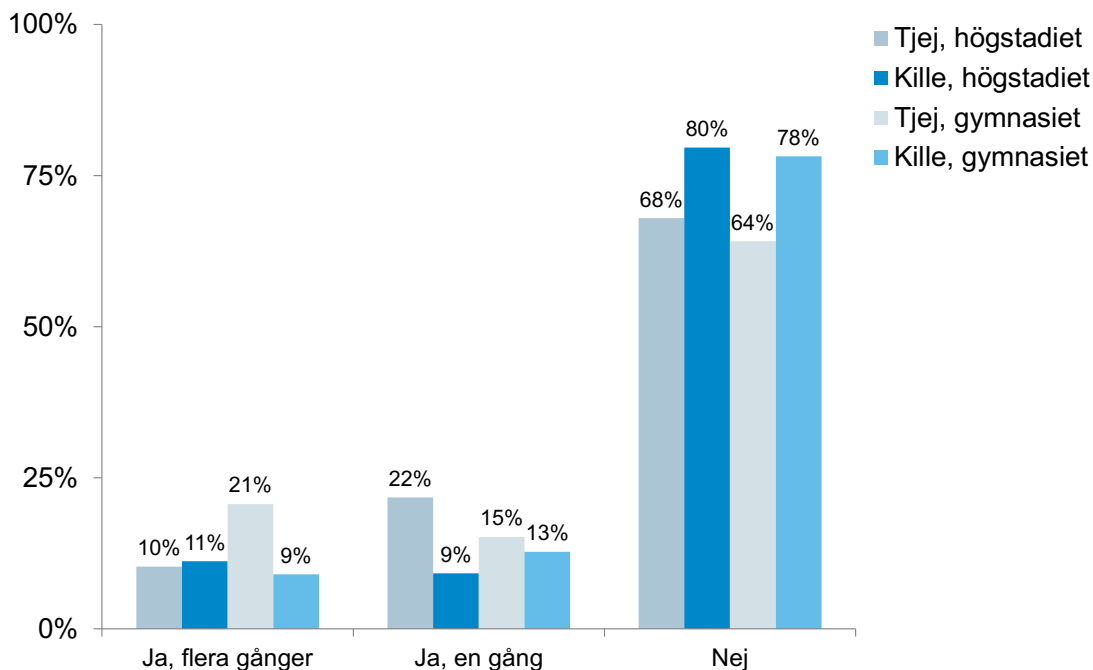
A7a. I vilken grad är du orolig för dina föräldrars ekonomi?

A7b. Andel som svarat att de är ganska oroliga eller mycket oroliga: Jämförelse över tid

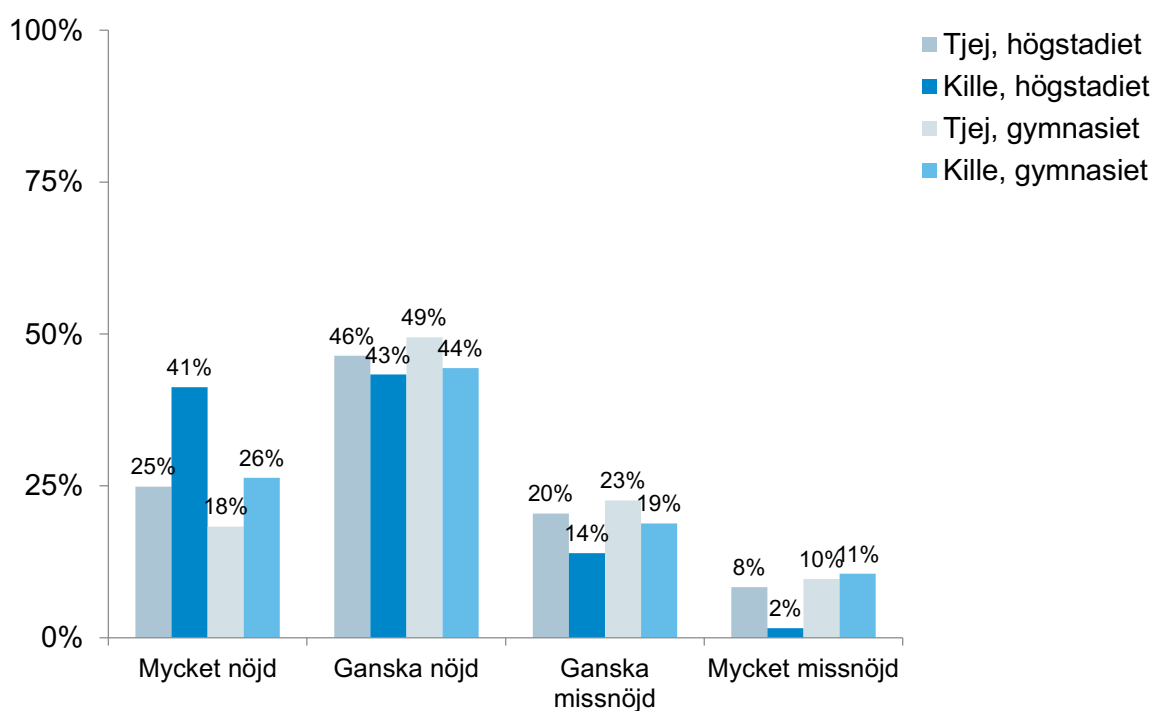

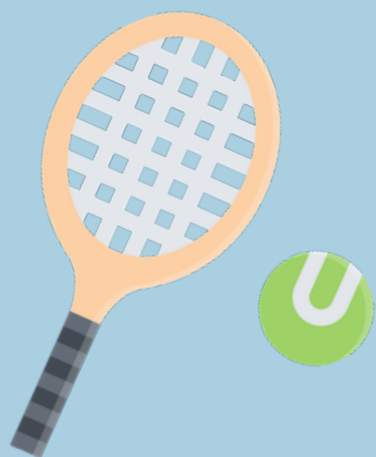
A8. Under de senaste sex månaderna, har det hänt att du inte kunnat göra något eller inte kunnat köpa något som många andra i din ålder gör eller köper för att din familj inte haft råd?

Ungdomarna svarade på en fråga om hur nöjda de är med sin ekonomi. Vad som framgår i diagram A9 är att majoriteten av ungdomarna är ganska eller mycket nöjda med sina pengar. Tjejer är något mindre nöjda än killar.

A9. Hur nöjd är du med dina pengar?

*”Skapa fler fritids-
aktiviteter för unga
(ex. idrotter etc).”*

– Kille, gymnasiet

B. Fritid

Inom området fritid ställs frågor om hur ungdomarna uppfattar sin fritid, hur mycket det finns att göra på fritiden i kommunen samt hur ofta de deltar i olika typer av kultur- och fritidssysselsättningar.

Kommunens eller samhällets ansvar när det kommer till ungas fritid handlar dels om att erbjuda ett utbud med många olika möjligheter för olika åldrar och intresseinriktningar och dels om att bevaka tillgängligheten samt se till att ingen utestängs från en stimulerande och meningsfull fritid. Forskning och tidigare studier visar dock att vissa grupper av ungdomar i lägre grad deltar i olika typer av fritidsaktiviteter. Bland annat framgår det att utrikes födda tjejer, unga med funktionsnedsättning, unga hbtq-personer och unga med begränsade ekonomiska resurser i lägre grad är aktiva i fritidsverksamheter och föreningar.¹

En studie från MUCF år 2020 visar också att det är vanligare att unga utrikesfödda, unga hbtq-personer samt unga tjejer upplever olika hinder för att delta i fritidsaktiviteter. I samma studie finner man också att var tredje ung med funktionsnedsättning och var fjärde ung hbtq-person avstår från fritidsaktiviteter av rädsla för att bli dåligt bemötta.²

1 MUCF 2014: Fokus 14 - Om ungas fritid och organisering

2 MUCF 2020: Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder

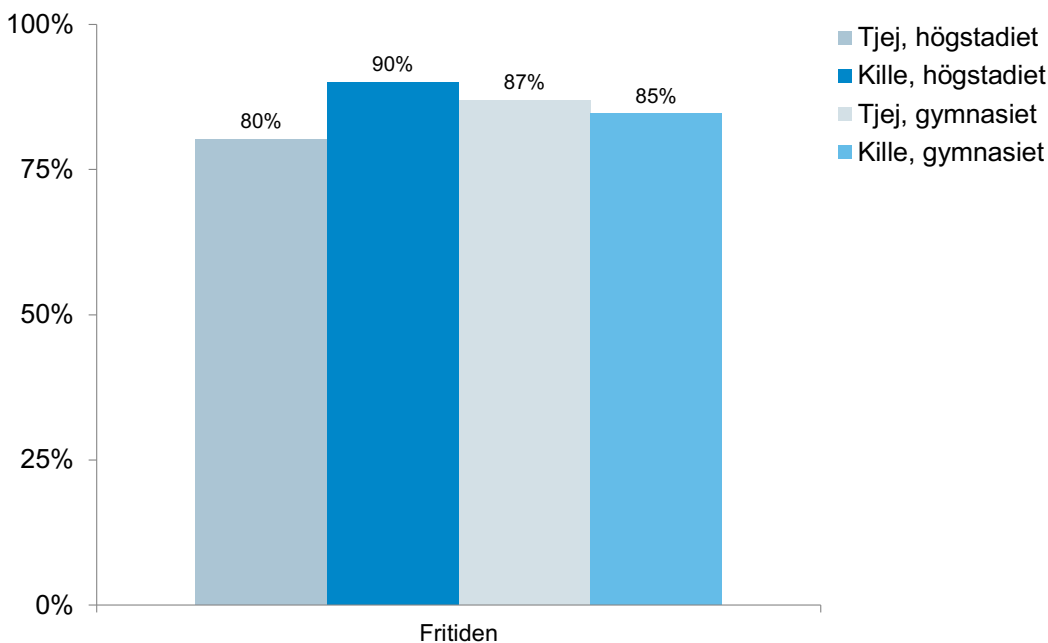
Nöjdhet med fritiden

I diagram B0 nedan redovisas andelen nöjda med sin fritid i Österåker. Vad som framgår är att majoriteten är nöjda. Högstadietkillarna är mer nöjda än högstadietjejerna.

Jämfört med rikssnittet är gymnasieungdomarna i Österåker ungefär lika nöjda. Högstadietungdomarna är något mindre nöjda jämfört med rikssnittet.

I diagram B0b på följande sida kan vi se att ungdomarna i Österåker är ungefär lika nöjda som tidigare år.

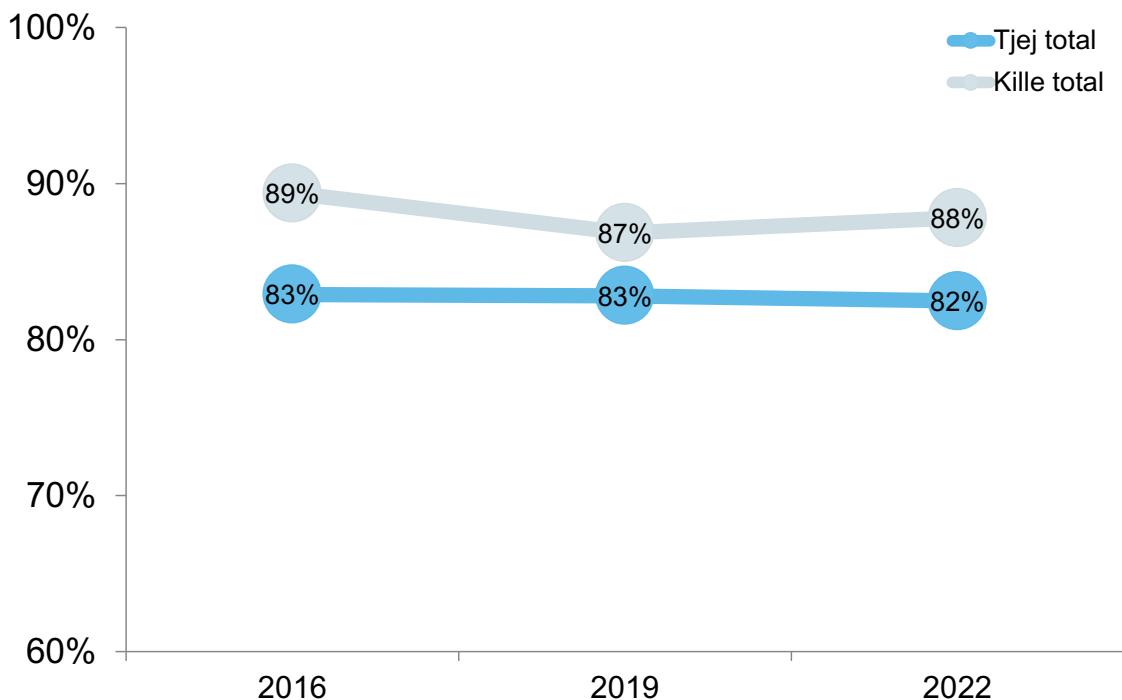
B0. Hur nöjd eller missnöjd är du med ditt liv när det kommer till din fritid? Andel som svarat "mycket nöjd" eller "ganska nöjd"

B0a. Andel nöjda med sin fritid: Jämförelse med rikssnittet

Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
84%	89%	85%	87%

B0b. Andel nöjda med sin fritid: jämförelse över tid

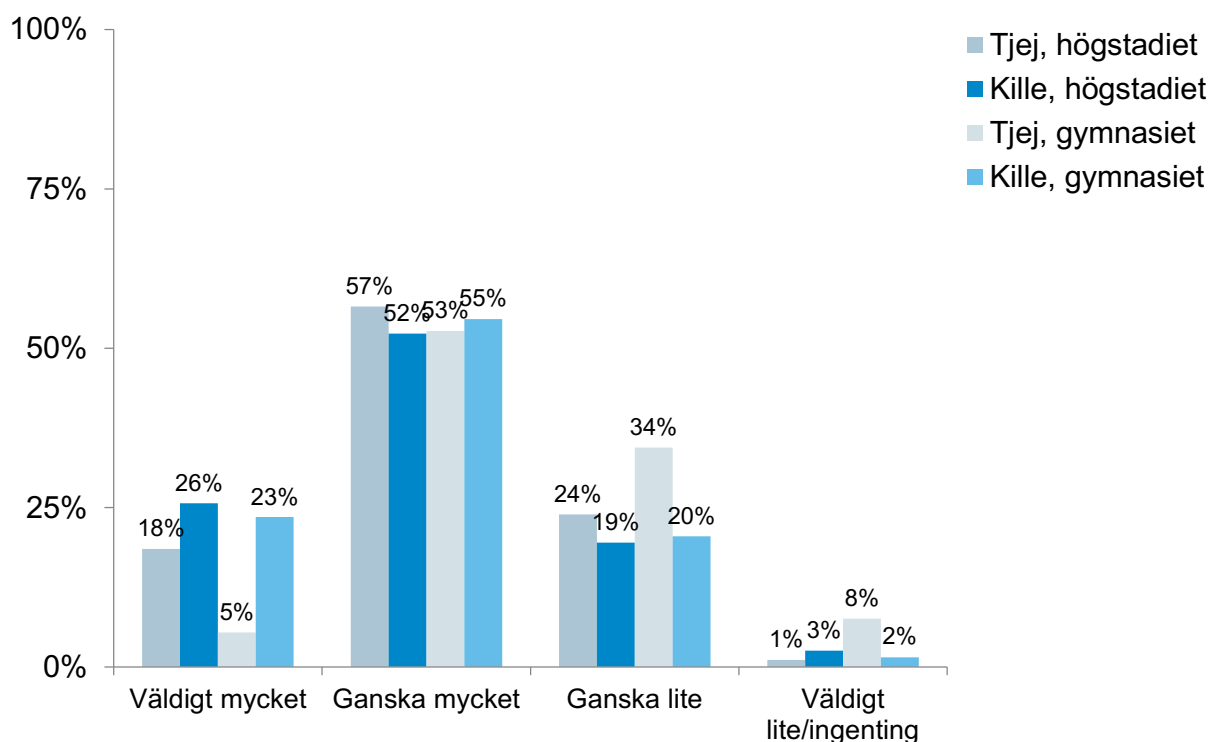

Utbud av fritidsaktiviteter

När det handlar om utbudet av fritidsaktiviteter i kommunen eller hur mycket det finns att göra så framkommer i diagram B1 att tjejerna är mindre nöjda med utbudet än killarna. Gymnasietjejerna är minst nöjda.

Mellan 22-42 % av ungdomarna tycker att det finns ganska lite eller väldigt lite/ingen-ting att göra på fritiden.

B1. Hur mycket eller lite tycker du att det finns att göra på fritiden?

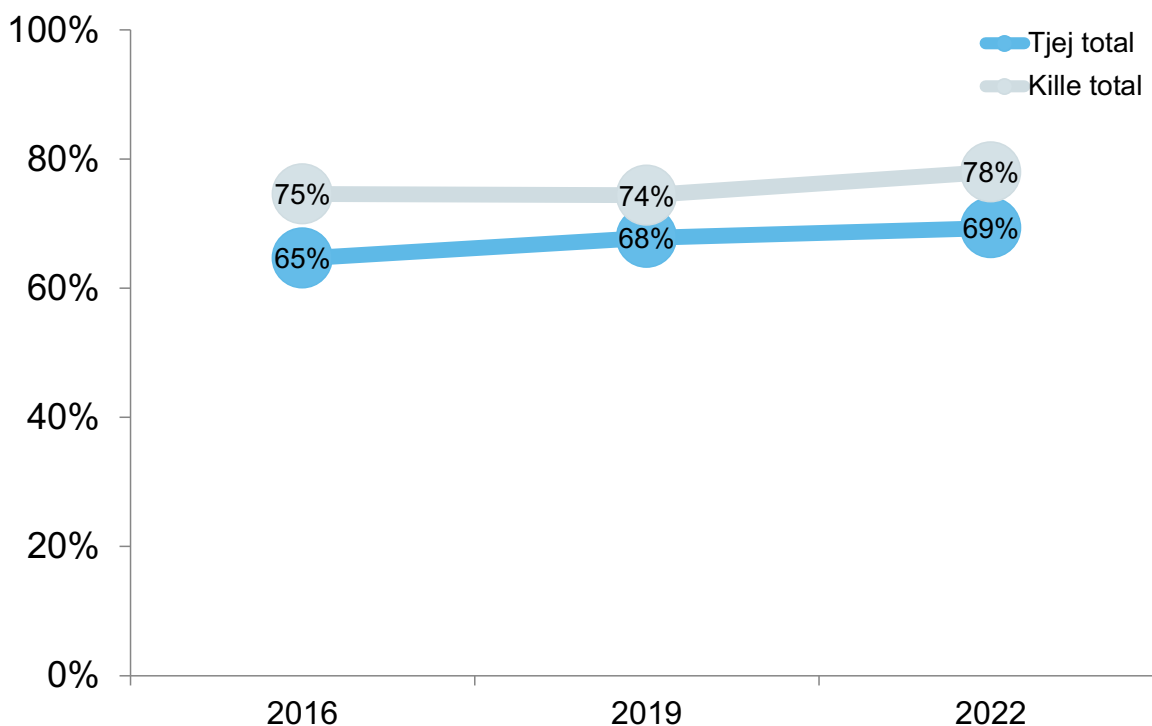
I jämförelse med rikssnittet framgår det att ungdomarna, främst i gymnasiet, i Österåker är något mer nöjda med utbudet av fritidsaktiviteter.

Över tid har andelen killar som är nöjda med hur mycket det finns att göra på fritiden ökat något sedan 2019, medan tjejer är ungefär lika nöjda.

B1a. Andel som svarat att det finns "väldigt mycket" eller "ganska mycket" att göra på fritiden: jämförelse med rikssnittet

Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
76%	73%	69%	63%

B1b. Andel som svarat att det finns "väldigt mycket" eller "ganska mycket" att göra på fritiden: jämförelse över tid

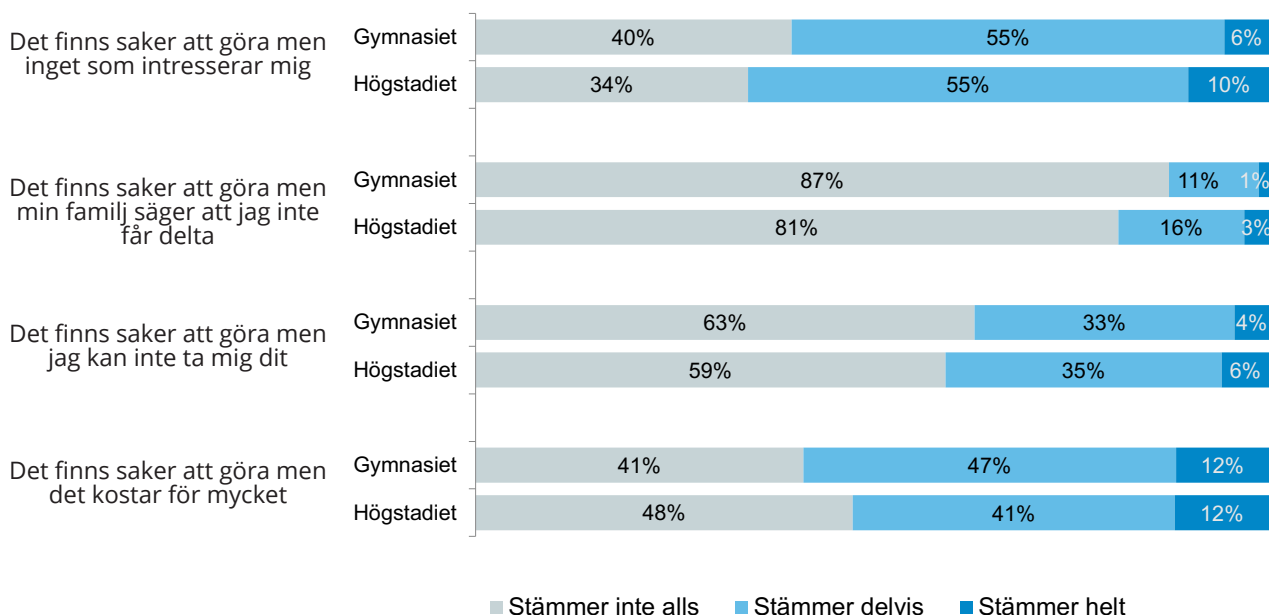

Orsaker till att avstå från fritidsaktiviteter

Ungdomarna fick ta ställning till några påståenden om fritidsutbudet. I diagram B2 nedan ser vi att det hinder som flest svarar stämmer helt eller delvis är att det finns saker att göra men inget som intresserar dem. Högstadiungdomarna (65 %) svarar detta i något högre grad än gymnasieungdomarna (61 %). Gymnasieungdomarna svarar däremot i högre grad än högstadiungdomarna att det finns saker att göra men att det kostar för mycket.

Jämfört med rikssnittet skiljer sig Österåker framför allt i påståendet "Det finns saker att göra men det kostar för mycket", vilket unga i Österåker i lägre grad svarar inte stämmer alls.

B2. Hur stämmer dessa påståenden in på dig?

B2a. Andel som svarat "stämmer inte alls" jämförelse med rikssnittet

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Det finns saker att göra men inget som intresserar mig	34%	36%	40%	36%
Det finns saker att göra men min familj säger att jag inte får delta	81%	85%	87%	90%
Det finns saker att göra men jag kan inte ta mig dit	59%	60%	63%	59%
Det finns saker att göra men det kostar för mycket	48%	55%	41%	46%

Vad ungdomarna gör och hur ofta

I diagram B3 redovisas vilka aktiviteter ungdomarna regelbundet (minst en gång i veckan) sysselsätter sig med. Vad som framgår är att det vanligaste bland både killar och tjejer är att streama film/serier, titta på youtube, TV eller gå på bio samt att umgås med vänner. Det är även en hög andel, 81 %, av killarna och 74 % av tjejerna, som tränar eller idrottar minst en gång i veckan.

Vad gäller tv-, data- eller onlinespel svarar 91 % av killarna att de spelar minst en gång i veckan. Motsvarande siffra för tjejerna är 40 %. Tjejer svarar däremot i högre grad än killar att de håller på med foto/film, skapar innehåll på sociala medier, tecknar/målar, skriver, pysslar och syr. Tjejer svarar även i högre grad än killarna att de dansar, läser, lyssnar på ljudböcker/poddar.

Resultatet i Österåker gällande vad ungdomarna gör minst en gång i veckan är i många fall relativt likt rikssnittet för Lupp, se tabell B3a på följande sida. Det skiljer sig dock i vissa avseenden, och det som sticker ut mest är att gymnasieungdomarna i Österåker i högre grad spelar tv-, data- eller onlinespel. Däremot läser de i lägre grad. Det framgår bland annat också att ungdomarna i Österåker i lägre grad än rikssnittet går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande.

Andelen tjejer som håller på med foto/film, skapar innehåll på sociala medier, tecknar/målar, skriver, pysslar och syr samt spelar tv-, data- eller onlinespel har ökat något sedan tidigare år, se diagram B3b på följande sida. Andelen tjejer som läser är på en liknande nivå som år 2019, men lägre än år 2016. Bland killar har andelen som läser minst en gång i veckan minskat sedan tidigare år, se diagram B3c.

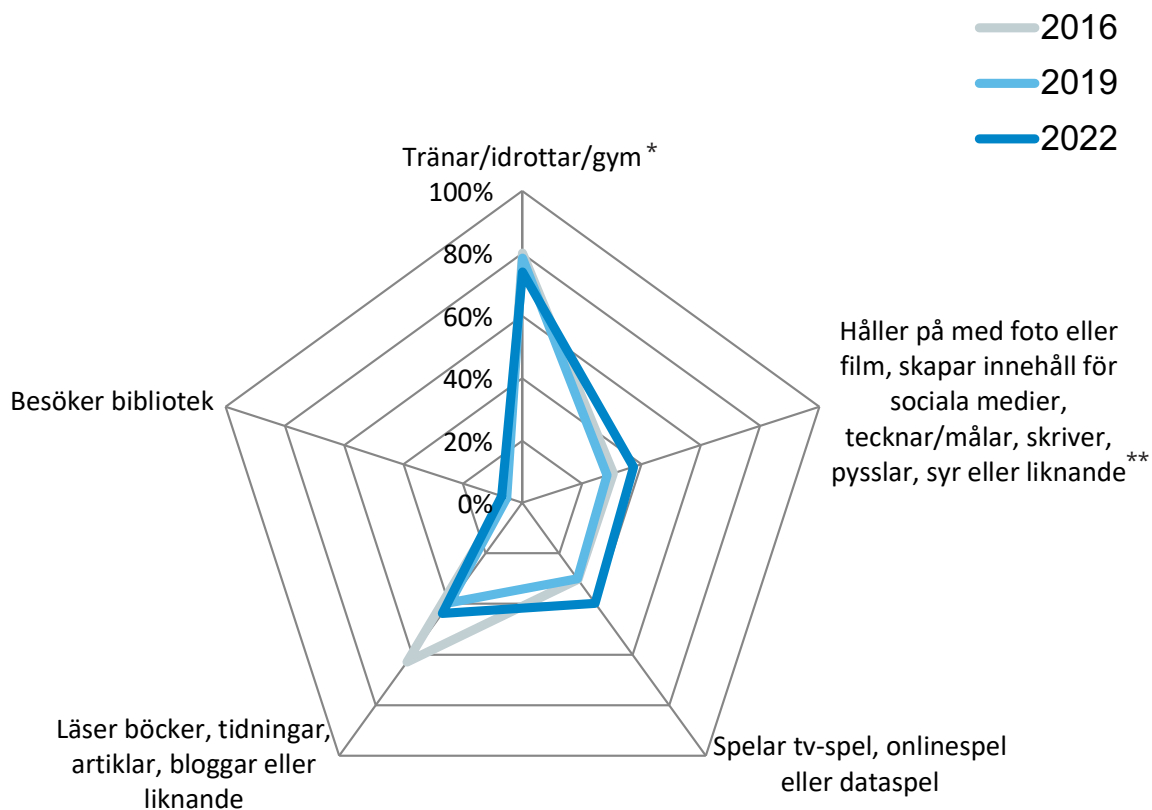
B3. Hur ofta gör du följande saker på din fritid? Andel som svarat "en gång i veckan" eller oftare

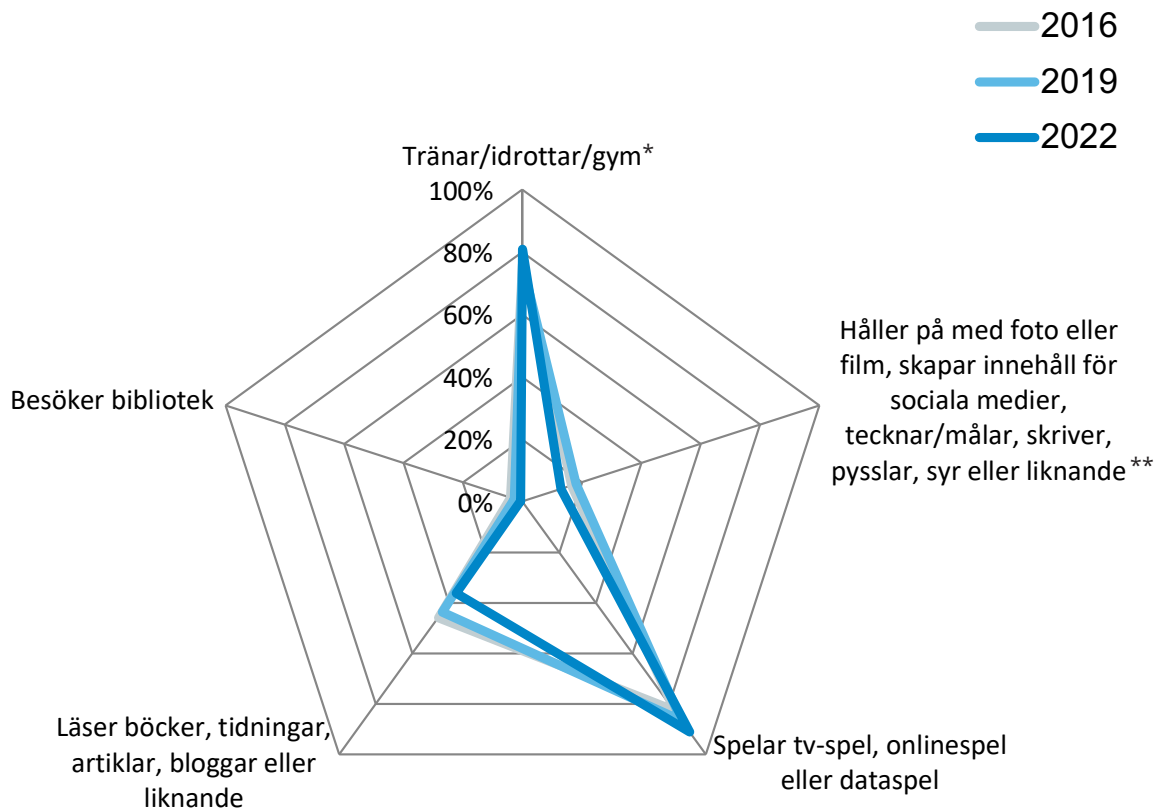
B3a. Fritidsaktiviteter minst en gång i veckan, jämförelse med rikssnittet

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Tränar/idrottar/gym	79%	78%	74%	72%
Håller på med foto eller film, skapar innehåll för sociala medier, tecknar/målar, skriver, pysslar, syr eller liknande	29%	29%	17%	22%
Spelar tv-spel, onlinespel eller dataspel	71%	68%	64%	55%
Läser böcker, tidningar, artiklar, bloggar eller liknande	42%	42%	36%	43%
Besöker bibliotek	4%	6%	3%	8%
Är ute i naturen	58%	61%	53%	50%
Går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	11%	17%	0%	4%
Går på teater, musikal, konsert eller dansuppvisning	1%	2%	0%	1%
Går på museum eller utställning	1%	1%	0%	1%
Går på match eller annat idrottsevenemang	19%	26%	23%	19%
Dansar	11%	16%	8%	11%
Spelar teater eller skapar musik	17%	13%	6%	9%
Spelar brädspel/sällskapsspel eller rollspel/lajvar	15%	19%	6%	13%
Streamar film/serier, tittar på youtube, TV eller går på bio	93%	91%	97%	93%
Lyssnar på ljudböcker/poddar	24%	24%	29%	30%
Håller på med motorsport, mekar, EPA, A-traktor eller liknande	6%	12%	19%	16%
Umgås med kompisar	84%	84%	88%	83%
Annat	55%	57%	52%	44%

B3b. Fritidsaktiviteter minst en gång i veckan, jämförelse över tid, tjej

B3c. Fritidsaktiviteter minst en gång i veckan, jämförelse över tid, kille

*Före 2022 löd formuleringen "Tränar/idrottar".

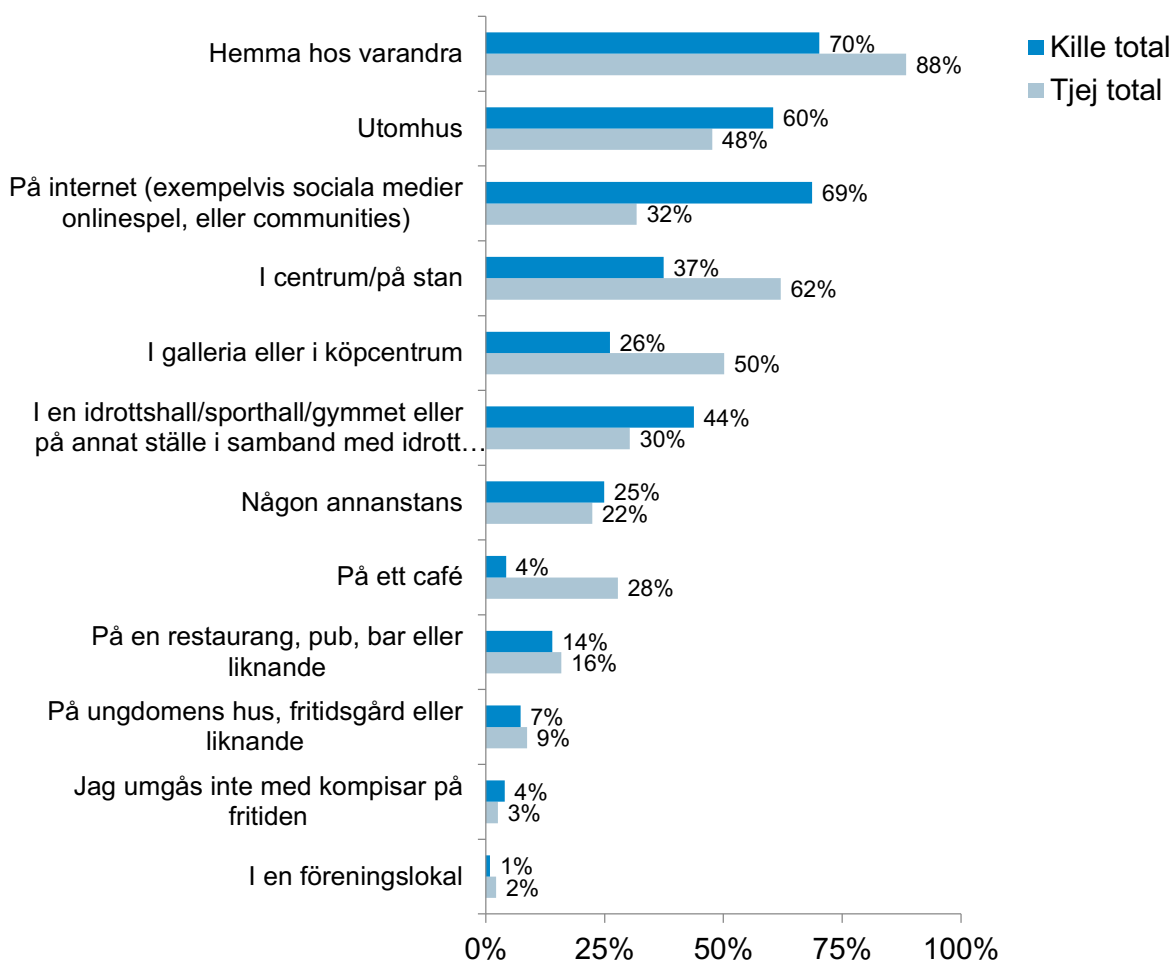
**Före 2022 löd formuleringen "Håller på med foto, film, tecknar, målar, skriver, pysslar, syr eller liknande".

Var ungdomarna träffas

När det kommer till var ungdomarna brukar träffa sina kompisar på fritiden är det vanligast att träffas hemma hos varandra. En väldigt hög andel av tjejerna, 88 %, svarar att de brukar träffa sina kompisar hemma hos varandra. Bland killar är motsvarande andel lägre, 70 %. 48 % av tjejerna och 60 % av killarna brukar träffas utomhus.

Killar svarar även i högre grad än tjejer att de brukar träffas på internet/sociala medier samt i samband med idrott. En större andel tjejer än killar träffas däremot i centrum/på stan, i galleria/köpcentrum samt på ett café.

B4. När du träffar dina kompisar på fritiden, var brukar ni då vara?

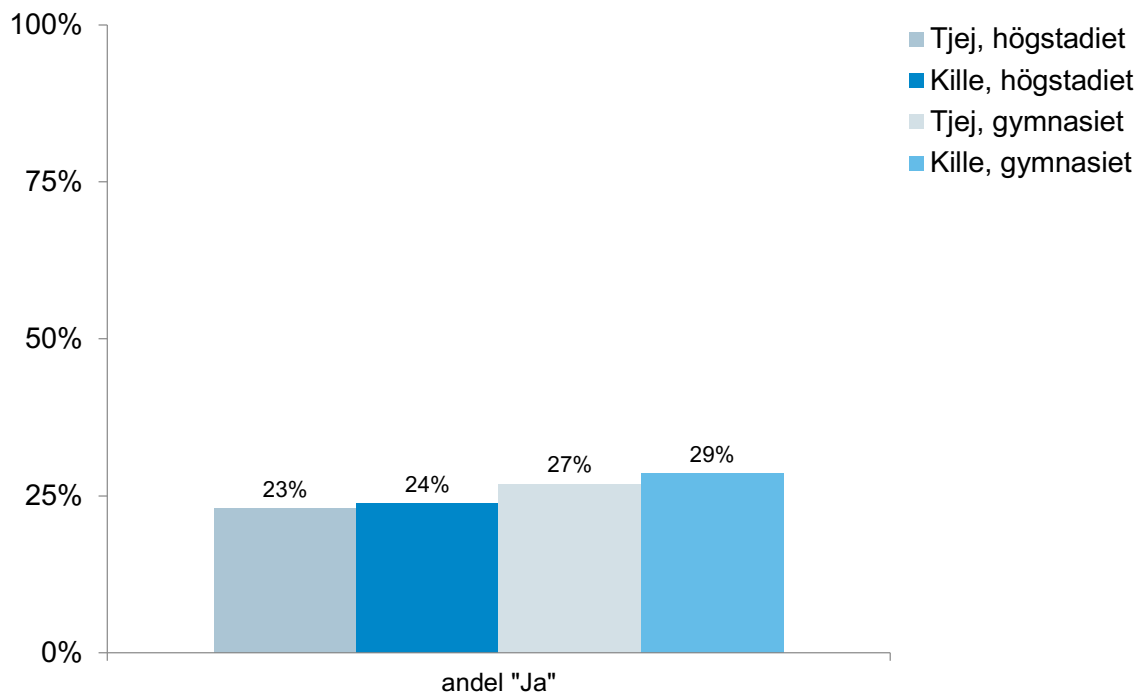
Saknas fritidsaktiviteter?

Ungdomarna svarade på en fråga om det saknas fritidsaktiviteter där de bor, se diagram B5 på följande sida. Mellan 23-29 % av ungdomarna svarar att det saknas aktiviteter. Gymnasieungdomarna saknar aktiviteter i något högre grad än högstadieungdomarna.

Vid en jämförelse med rikssnittet ser vi att ungdomarna i Österåker saknar fritidsaktiviteter i lägre grad.

Det är ungefär en lika stor andel som saknar fritidsaktiviteter som år 2019.

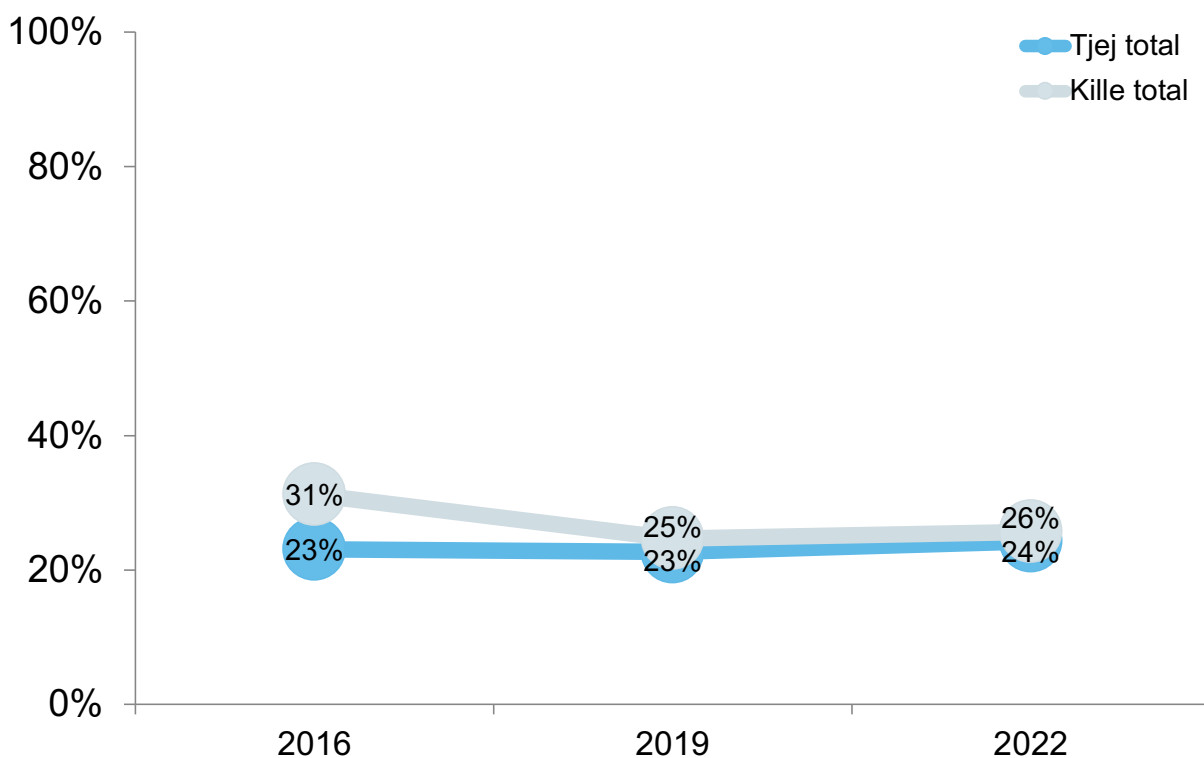
B5. Tycker du att det saknas fritidsaktiviteter där du bor?

B5a. Andel som saknar fritidsaktiviteter: Jämförelse med riksnittet

Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
23%	27%	28%	35%

B5b. Andel som saknar fritidsaktiviteter: Jämförelse över tid

Vilka aktiviteter som saknas

B5c. Vad är det för fritidsaktiviteter du saknar?

Ungdomarna kunde även i fritext skriva vad för fritidsaktiviteter de saknar. Mötesplatser av olika slag önskas av många ungdomar. Det som främst efterfrågas är någonstans där de kan umgås med sina vänner. Flera kommenterar olika sporter - till exempel fotboll, skatepark, cykling, basket, volleyboll, bowling och simning. Några ungdomar kommenterar också att de saknar kreativa aktiviteter som teater och drejning.

En del ungdomar önskar att det fanns fler klubbar eller föreningar där unga med samma intressen kan mötas, till exempel en bokklubb. Fler paddelhallar efterfrågas också av ett antal ungdomar.

***"Saker att göra.
Olika idrottsaktiviteter.
De aktiviteter som
finns kostar antingen
eller intresserar inte
mig."***

- Kille, gymnasiet

***"Mer roligare spår
för cyklar i skogen,
samt mer intensiva
spår med fler hopp."***

- Kille, högstadiet

***"Träffpunkt för äldre
ungdomar 15-18."***

- Tjej, gymnasiet

***"Jag saknar olika
klubbar som en
bokklubb eller att
det finns någon
förening i närheten
där man kan umgås
med kompisar som
man inte känner."***

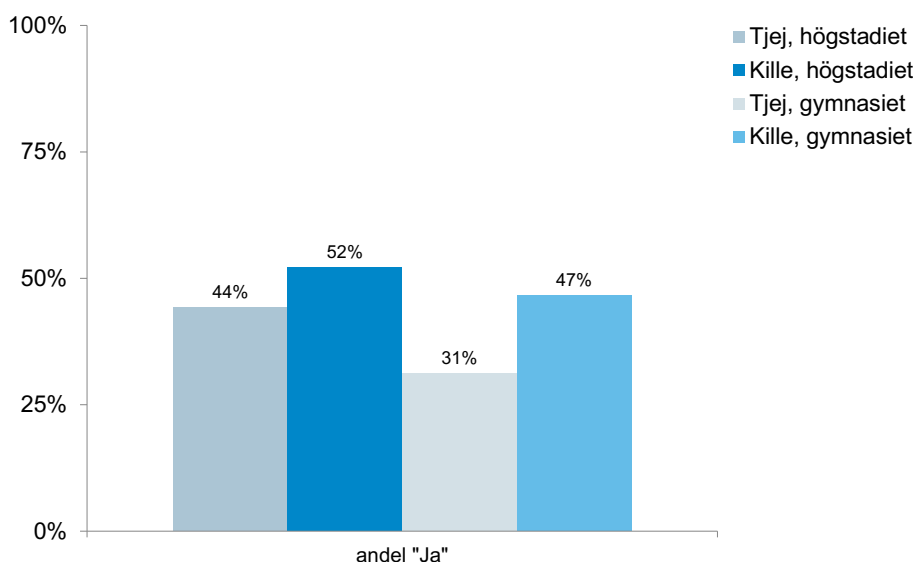
-Tjej, högstadiet

Medlemskap i föreningar

Flertalet studier visar att föreningsengagemanget bland unga minskat över tid. I en rapport från MUCF framkommer att föreningslivet i Sverige inte når en lika stor andel unga som det tidigare gjort. Unga är även i lägre utsträckning med i flera föreningar. Ju äldre undersökningsgruppen är bland 10–19 åringar, i desto högre grad gäller detta.¹ I Österåker svarar 47 % av högstadieungdomarna och 40 % av gymnasieungdomarna att de är medlemmar i en förening. Killar är föreningsmedlemmar i högre grad än tjejer.

Högstadieungdomarna i Österåker är föreningsmedlemmar i lägre grad än rikssnittet, se tabell B6a. Gymnasieungdomarna är föreningsmedlemmar i liknande grad som rikssnittet. I diagram B5b på följande sida ser vi att andelen föreningsmedlemmar är på en liknande nivå som år 2019, men lägre än år 2016. Skillnaden är störst för högstadiet.

B6. Är du medlem i någon förening? Andel "ja"

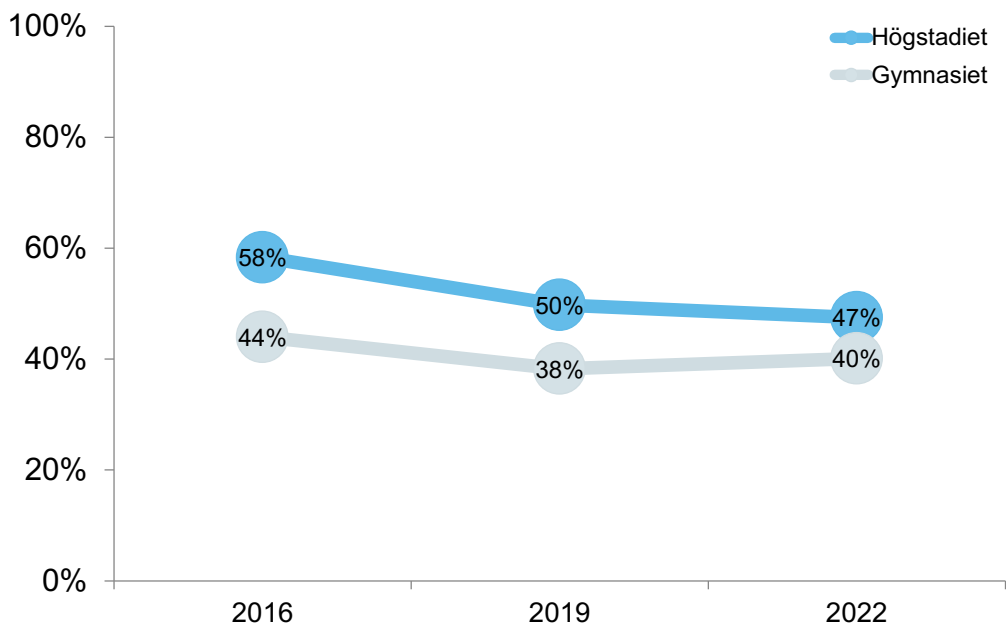

B6a. Andel som svarat att de är föreningsmedlemmar: Jämförelse med rikssnittet

Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
47%	56%	40%	42%

¹ MUCF 2014: Fokus 14 - Om ungas fritid och organisering

B5b. Andel som är medlem i en förening: Jämförelse över tid

Fördjupat om ungas fritid

Ungas fritid är ett särskilt prioriterat område för Österåkers kommun, och flera av frågorna om fritiden har därför analyserats fördjupat. I Österåker ser vi att majoriteten av ungdomarna är nöjda med sin fritid. Vi ser dock också att det finns vissa könsskillnader, och killar är mer nöjda med sin fritid och utbudet av aktiviteter än vad tjejer är. Killar är även föreningsmedlemmar i högre grad än tjejer. Genom sambandsanalyser kan man se vilka ytterligare bakgrundsfaktorer och frågor som samvarierar med exempelvis missnöje med fritidssituationen. Att förstå vilka faktorer som samvarierar med ungas syn på sin fritid kan stötta kommuner i arbetet med att utveckla fritidsområdet. Vad som är viktigt att komma ihåg är dock att sambandsanalyserna inte säger något om orsakssamband.

Ekonomiska förutsättningar

En av de bakgrundsfaktorer som tydligt samvarierar med ungas syn på sin fritid i Österåkers kommun är ekonomiska förutsättningar. De ungdomar som är missnöjda med sin fritid svarar i högre grad än övriga att de oroar sig för sina föräldrars ekonomi samt att de är missnöjda med sin egen ekonomi. Tittar vi på gruppen unga som oroar sig över sina föräldrars ekonomi ser vi också att de i något högre grad än övriga svarar att de saknar fritidsaktiviteter där de bor. De uppger även i högre grad att det finns olika hinder som gör att de inte kan delta i de fritidsaktiviteter som finns. Skillnaden är särskilt tydlig när det kommer till andelen som svarar att det stämmer helt eller delvis att de saker som finns att göra kostar för mycket. Bland de unga som oroar sig över sina föräldrars ekonomi svarar 81 % att detta stämmer helt eller delvis. Motsvarande andel bland de som inte oroar sig är 49 %.

Ekonomiska förutsättningar samvarierar tydligt med ungas fritids-situation

När det kommer till vad unga gör på fritiden syns generellt inga större skillnader mellan de som oroar sig över föräldrarnas ekonomi och övriga. De som oroar sig tränar dock minst en gång i veckan i lägre grad än övriga. Bland de som oroar sig tränar 68 % minst en gång i veckan, motsvarande andel bland övriga är 79 %. De som oroar sig spelar även tv-spel, onlinespel eller dataspel i något lägre grad, men håller på med foto/film/innehåll till sociala medier/tecknar/skriver och liknande i högre grad. Därutöver ser vi att de som oroar sig över föräldrarnas ekonomi är föreningsmedlemmar i lägre grad än de som inte oroar sig.

Utöver att titta på gruppen unga som oroar sig över sina föräldrars ekonomi har vi också tagit fram ett index baserat på tre frågor för att analysera en grupp av unga som kan vara mer resurssvaga¹. Vad som framgår är att resurssvaga unga är mindre nöjda än övriga med sin fritid och utbudet av aktiviteter. De svarar även i högre grad än övriga att det saknas fritidsaktiviteter där de bor. Därutöver svarar de i högre utsträckning att det finns olika hinder som gör att de inte kan delta i de fritidsaktiviteter som finns. Bland resurssvaga unga svarar exempelvis 75 % att det stämmer helt eller delvis att det finns saker att göra men att det kostar för mycket, jämfört med 39 %

¹ De som svarat att de är mycket eller ganska missnöjda med sin egen ekonomi, att de är mycket eller ganska oroliga för sina föräldrars ekonomi och/eller att det hänt att de inte kunnat köpa saker som många andra i deras ålder gör

bland övriga. De svarar även i högre grad att de inte får delta i fritidsaktiviteter för sin familj samt i att de inte kan ta sig till fritidsaktiviteter.

Ekonomiska förutsättningar kan således vara ett hinder för ungdomar i Österåkers möjligheter till en meningsfull fritid. Även tidigare studier har bland annat visat att socioekonomiskt svaga barn och ungdomar i lägre grad deltar i organiserade fritidsaktiviteter och föreningar.²

Föreningsmedlemskap

Österåkers kommun har också valt att fördjupat analysera frågan om ungas föreningsmedlemskap. Vad som framgår är att de unga som är missnöjda med sin fritid är föreningsmedlemmar i lägre grad än övriga. Bland de som är missnöjda med sin fritid är 36 % föreningsmedlemmar, jämfört med 47 % bland övriga. När det kommer till vad unga gör på fritiden syns en tydlig skillnad mellan de som är föreningsmedlemmar och övriga avseende andelen som brukar träna/idrotta/gymma minst en gång i veckan. Av de som är föreningsmedlemmar uppger 92 % att de tränar/idrottar så ofta, motsvarande andel bland de som inte är föreningsmedlemmar är 66 %. De som inte är föreningsmedlemmar brukar även läsa minst en gång i veckan i lägre grad än de som är medlemmar. Vad som också framgår är att de som inte är föreningsmedlemmar i högre grad än det som är det svarar att de saker som finns att göra på fritiden inte intresserar dem. Bland föreningsmedlemmarna svarar 49 % att det stämmer helt eller delvis att det finns saker att göra men inget som intresserar dem. Motsvarande andel bland de som inte är föreningsmedlemmar är 75 %.

Hälsa

En ytterligare faktor som tydligt samvarierar med frågorna om fritid är ungas hälsotillstånd. Sambandsanalyser visar att de ungdomar som är missnöjda med fritiden i Österåker bedömer sin hälsa som sämre än de som är nöjda. Bland de som är missnöjda med fritiden skattar 36 % sin hälsa som mycket eller ganska bra, jämfört med 69 % bland de som är nöjda. De som är missnöjda med fritiden svarar också i högre grad att de har psykosomatiska besvär, som nedstämdhet och stress, flera gånger i veckan eller oftare. Hälsa samvarierar således tydligt med ungas fritidssituation.

Övriga skillnader

Det finns även vissa skillnader mellan de unga som svarat att de har en funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom och de som inte har det. Vad vi ser är att unga hbtq-personer³ är mindre nöjda med sin fritid än övriga, och något mindre nöjda med utbudet av aktiviteter. De är även föreningsmedlemmar i lägre grad. Även unga som har en funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom är något mindre nöjda med utbudet av aktiviteter jämfört med övriga unga. De svarar även i något högre grad att det saknas fritidsaktiviteter där de bor.

Det finns även vissa skillnader utifrån ungdomarnas bakgrund, och vad vi ser är att med utomeuropeisk bakgrund⁴ är mindre nöjda med sin fritid och utbudet av fritidsaktiviteter jämfört med övriga unga.

² Stockholms stad 2015: Jämlig fritid, bättre framtid: Om unga stockholmares fritidsvillkor

³ De som svarat att de har en annan sexualitet än heterosexuell och/eller att de har en annan könsidentitet än kille/tjej

⁴ De som svarat att de själva och/eller minst en förälder är född utanför Europa

"(...) jag vill även att mer barn ska känna sig säkra i skolorna och våga göra något åt saken ifall de blir/ser någon bli mobbad."

– Tjej, högstadiet

C. Skola

Enligt en forskningssammanställning av Skolinspektionen bygger framgångar i skolan och undervisningen bland annat på ett tydligt pedagogiskt ledarskap från lärarens sida, goda relationer mellan lärare och elever, samt att själva lärandemiljön i skolan är trygg och stödjande för eleverna.¹

Det tas också upp att det behöver finnas tilltro till varje elevs förmåga samt att skolan måste anpassa undervisningen efter varje elev.

De senaste åren har det kommit en rad publikationer gällande jämställdhet i skolan. Det är nämligen så att killars skolresultat är avsevärt sämre än tjejers, vilket bland annat förklaras med begränsande normer kring maskulinitet.² Därutöver har det kommit studier som visar att tjejer är mindre trygga i skolan, mår sämre och är mer utsatta för bland annat trakasserier och övergrepp. Flera studier pekar på att lösningen på dessa problem är ett aktivt jämställdhetsarbete i skolorna, där man kontinuerligt utmanar destruktiva normer.³

För att alla elever ska tillförsäkras en utbildning av hög kvalitet där skolmiljön är såväl trygg som jämställd är det därför angeläget att skolor bedriver ett aktivt och långsiktigt arbete med jämställdhet kopplat till trygghet.⁴

I Lupp-enkäten ställs en rad frågor om hur ungdomarna ser på sin skola – hur de trivs, hur de ser på undervisningen och skolmiljön samt övriga aspekter. Lupp-resultatet ger således värdefull information om elevernas syn på vissa aspekter, även om frågorna inte är heltäckande avseende skolsituationen.

1 Skolinspektionen 2010: Framgång i undervisningen

2 SKL 2018: Maskulinitet och jämställd skola: Arbete för ökad trygghet och bättre studieresultat.

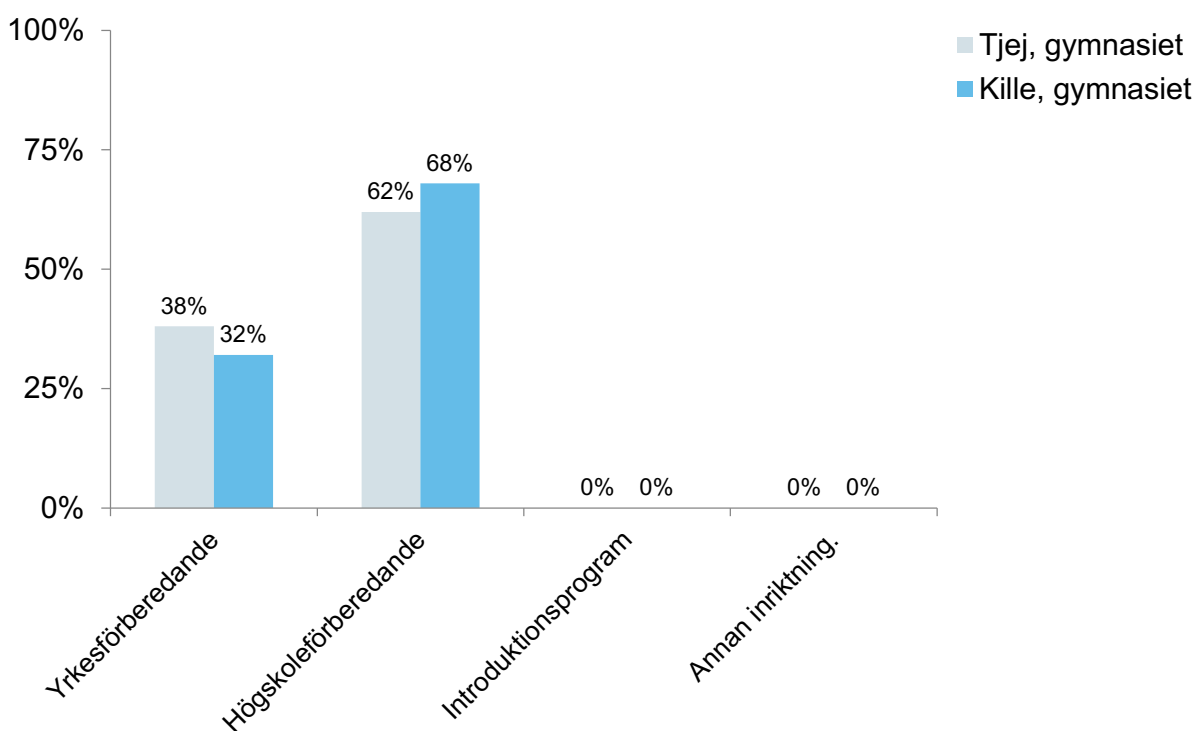
3 Skolinspektionen 2020: Grundskolors arbete med jämställdhet

4 Skolinspektionen 2020: Grundskolors arbete med jämställdhet

Programinriktning gymnasiet

I diagrammet nedan redovisas gymnasieelevernas programinriktning. En majoritet av ungdomarna läser ett högskoleförberedande program, killar i högre grad än tjejer. Tjejer läser i högre grad ett yrkesförberedande program.

C2. Vilken inriktning har ditt gymnasieprogram?

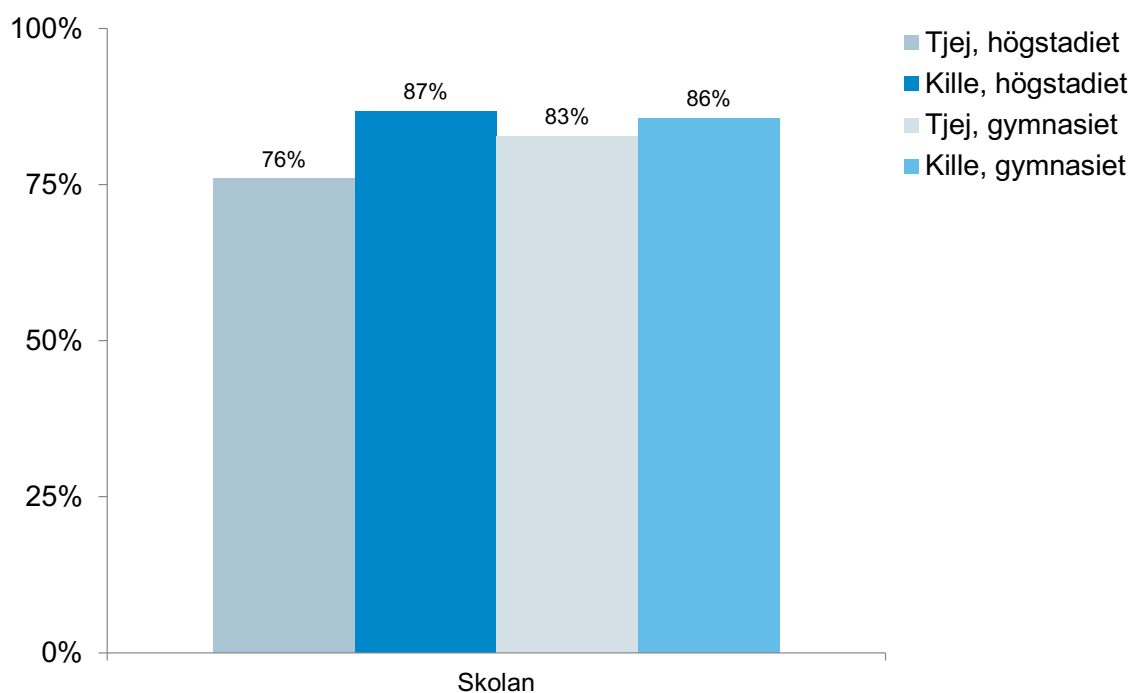
Nöjdhet skolan

Ungdomarna fick även svara på en fråga om hur nöjda de är med skolan, se diagram C2a på följande sida. En andel om totalt 81 % av högstadieungdomarna och 84 % av gymnasieungdomarna svarar att de är nöjda med skolan. Tjejer i högstadiet är minst nöjda.

I tabell C2b framgår att ungdomarna i Österåker är ungefär lika nöjda med skolan som rikssnittet.

Nöjdheten med skolan har ökat något sedan 2019, både bland högstadieungdomarna och gymnasieungdomarna, se diagram C2c.

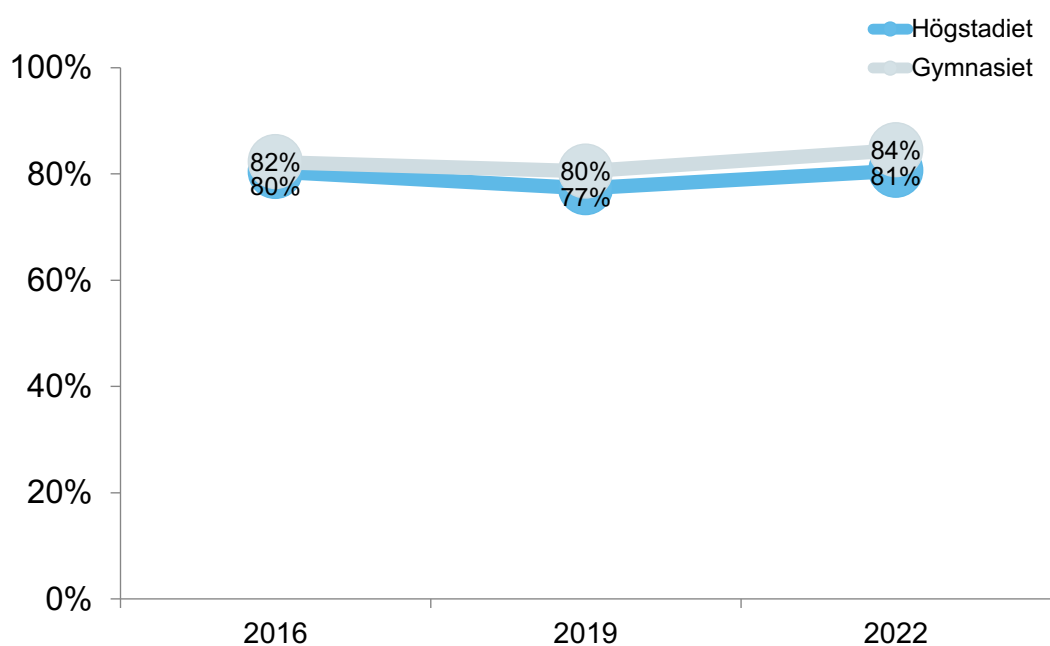
**C2a. Hur nöjd är du med ditt liv när det handlar om följande?
Andel "mycket nöjd" eller "ganska nöjd"**

C2b. Andel nöjda med skolan och utbildningen: Jämförelse med rikssnittet

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Skolan	81%	81%	84%	86%

C2c. Andel nöjda med skolan: Jämförelse över tid

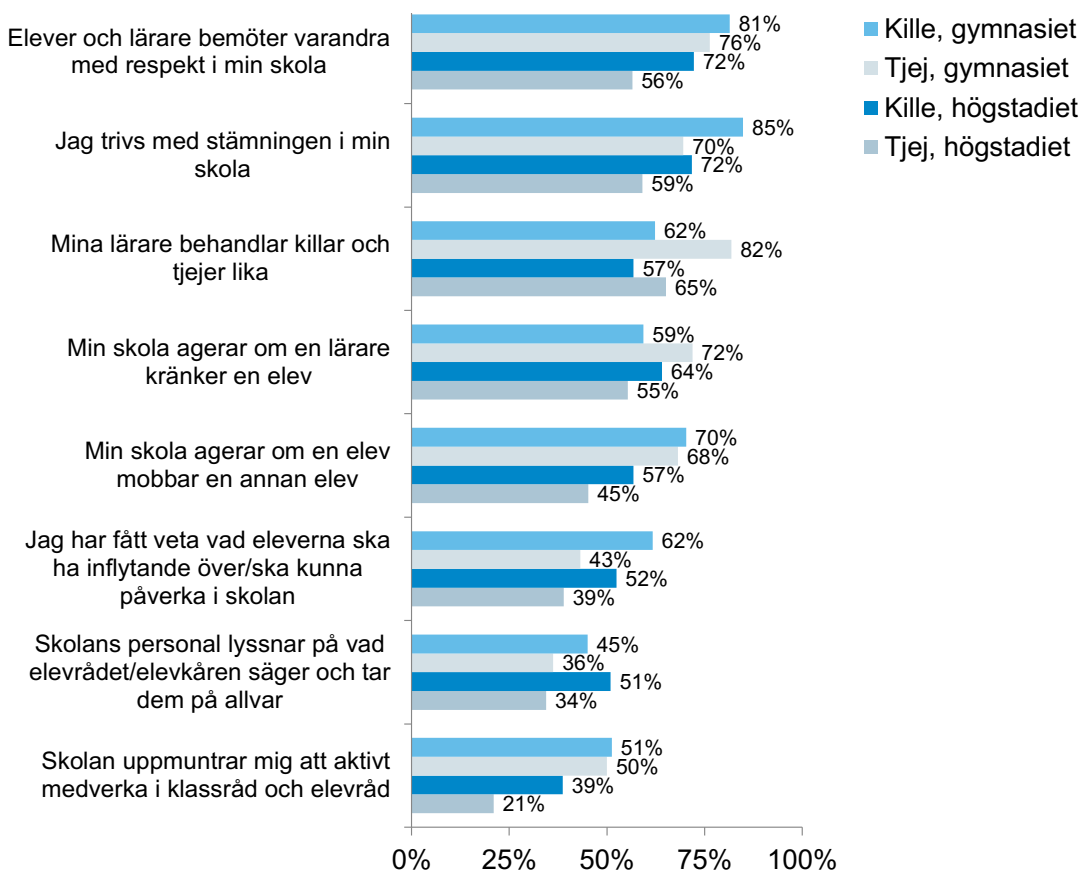
Trivsel och stämning

Hur elever trivs i skolan har ett nära samband med hur de upplever skolmiljön, men det har också ett samband med deras allmänna välbefinnande samt psykosomatiska hälsa.¹

I diagram C3 nedan redovisas andelen som instämmer helt eller till stor del i respektive påstående om trivsel och stämning i skolan. En andel om mellan 59-85 % instämmer i att de trivs med stämningen i sin skola. Gymnasiekillarna trivs i högst grad och högstadietjejerna i lägst grad. I nästan samtliga påståendena har gymnasieungdomarna en högre andel instämmande än högstadieungdomarna.

På följande sida redovisas Österåkers resultat och rikssnittet för Lupp 2022. I flera påståenden ligger siffrorna lägre än rikssnittet. Exempelvis instämmer ungdomarna i Österåker i lägre grad än rikssnittet i att skolan agerar om en elev mobbar en annan elev samt i att skolans personal lyssnar på elevrådet.

C3. Hur tycker du att det stämmer in på hur det är på din skola? * Andel som svarat att de "stämmer helt" eller "stämmer till stor del"

*OBS! Andelen som svarat 'vet ej' är bortplockad ur redovisningen för C3 för att ge en mer rättvis bild av instämmandegraden. Andelen som svarat vet ej varierar stort i frågorna och är mellan 19-63 %.

Notera även att endast högstadieelever fick svara på frågan "Skolan uppmuntrar mig att aktivt medverka i klassråd och elevråd".

¹ Folkhälsomyndigheten: Skolbarns hälsovanor 2017-2018

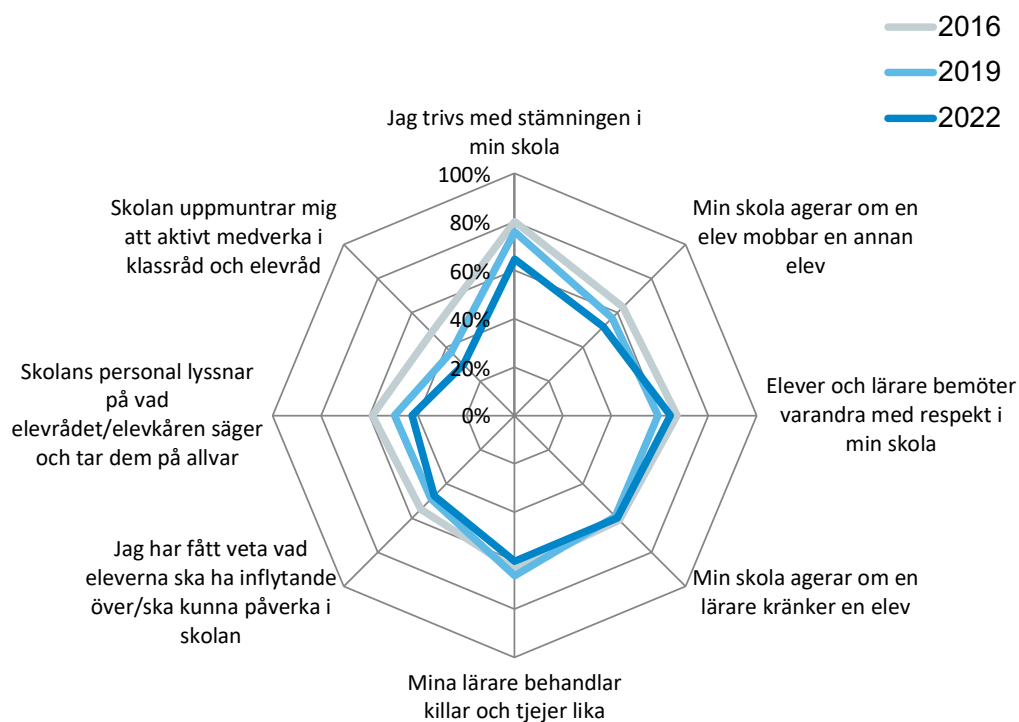
C3a. Andel som instämmer i påståenden om skolan: Jämförelse med rikssnittet*

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Jag trivs med stämningen i min skola	65%	66%	78%	77%
Min skola agerar om en elev mobbar en annan elev	52%	65%	69%	75%
Elever och lärare bemöter varandra med respekt i min skola	64%	63%	80%	82%
Min skola agerar om en lärare kränker en elev	60%	65%	65%	75%
Mina lärare behandlar killar och tjejer lika	60%	67%	71%	82%
Jag har fått veta vad eleverna ska ha inflytande över/ska kunna påverka i skolan	47%	56%	55%	57%
Skolans personal lyssnar på vad elevrådet/elevkåren säger och tar dem på allvar	43%	50%	42%	57%
Skolan uppmuntrar mig att aktivt medverka i klassråd och elevråd	30%	39%	51%	51%

*OBS! Andelen som svarat "Vet ej" är bortplockad ur redovisningen för C3a för att ge en mer rättvis bild av instämmandegraden

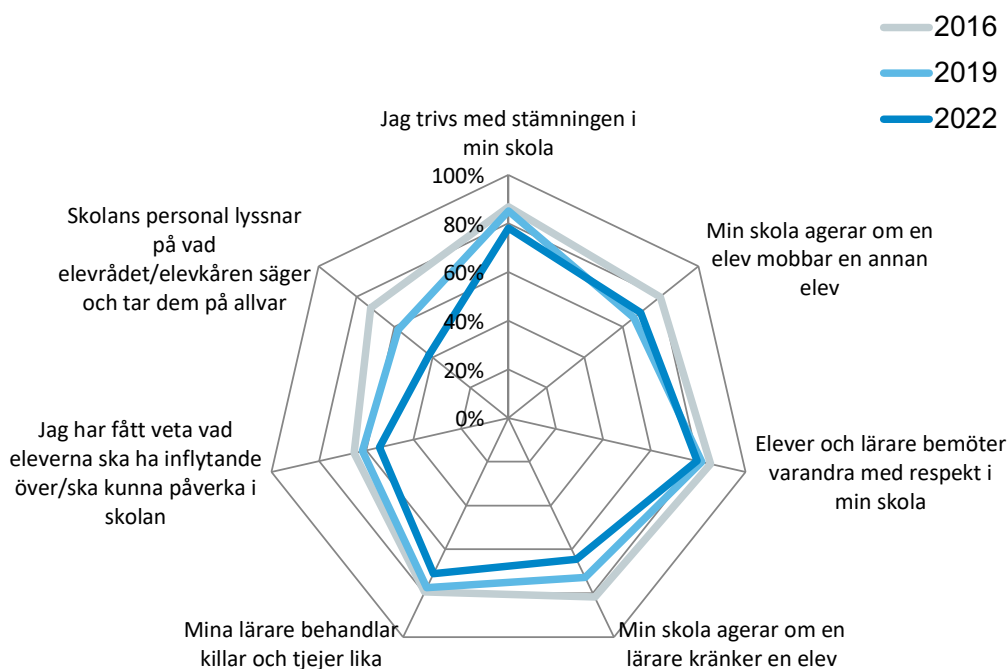
Över tid kan vi se att det har skett en viss försämring i flera frågor för både högstadiet och gymnasiet, se diagrammet nedan för årskurs 8 och på följande sida för årskurs 2 på gymnasiet.

C3b_1. Andel som instämmer i påståenden om skolan: högstadiet, Jämförelse över tid*

*OBS! Andelen som svarat "vet ej" är bortplockad ur redovisningen för C3b_1 för att ge en mer rättvis bild av instämmandegraden. Andelen som svarat vet ej varierar stort i frågorna och är mellan 4-27 %.

C3b_2. Andel som instämmer i påståenden om skolan: gymnasiet, jämförelse över tid*

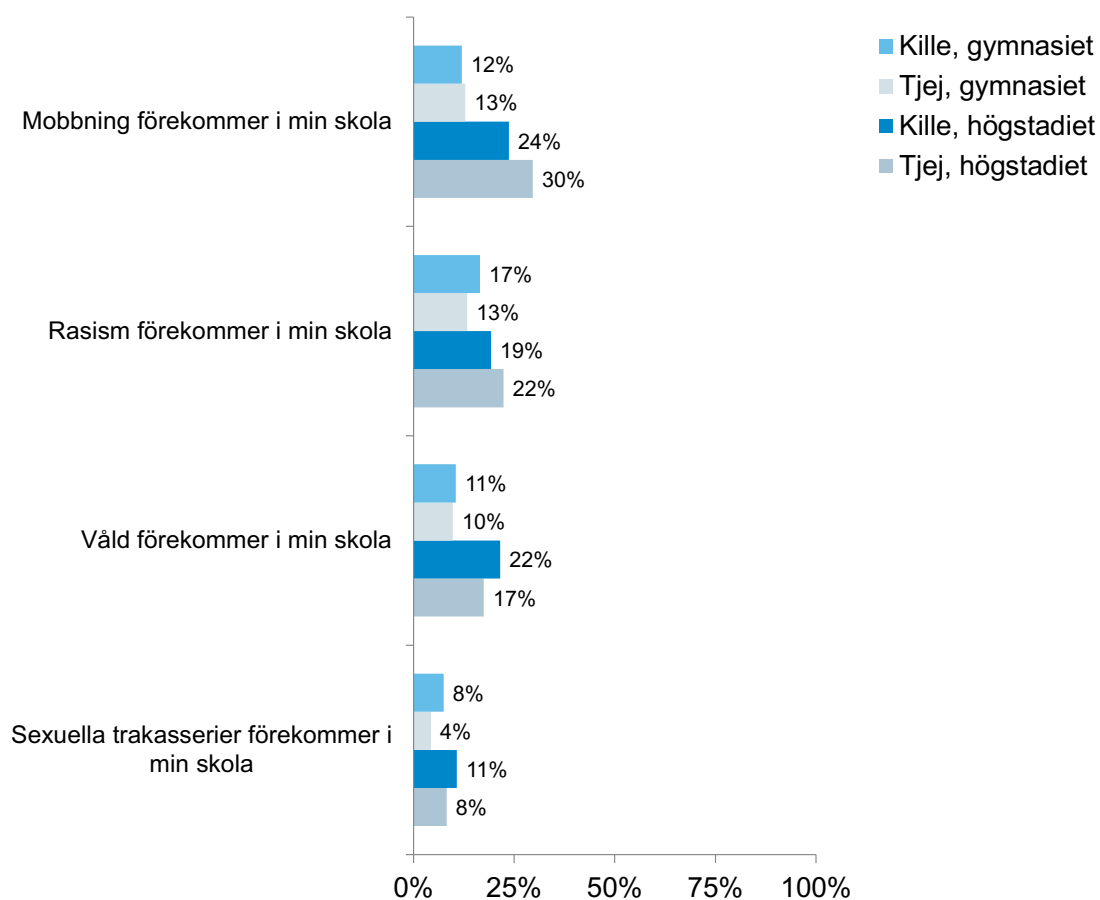
*OBS! Andelen som svarat "vet ej" är bortplockad ur redovisningen för C3b_2 för att ge en mer rättvis bild av instämmandegraden. Andelen som svarat vet ej varierar stort i frågorna och är mellan 1-37 %.

Rasism, våld, trakasserier och mobbning

Ungdomarna fick även ta ställning till huruvida rasism, våld, mobbning eller sexuella trakasserier är problem som förekommer på skolan. Vad som framgår är att en relativt hög andel av högstadieungdomarna svarar att mobbning, våld och rasism förekommer på skolan. Samtliga problem förekommer i högre grad på högstadiet än gymnasiet, speciellt mobbning och våld. Andelen ungdomar som instämmer i att problemen förekommer är dock lägre i Österåker jämfört med rikssnittet, se tabell C3d.

Andelen högstadieungdomar som instämmer i att de olika problemen förekommer på skolan har ökat över tid, se diagram C3e på sida 35. Speciellt stor ökning har skett avseende mobbning, men även rasism och våld har ökat tydligt. I gymnasiet har andelen som instämmer i att mobbning och rasism förekommer på skolan har ökat över tid, se diagram C3f.

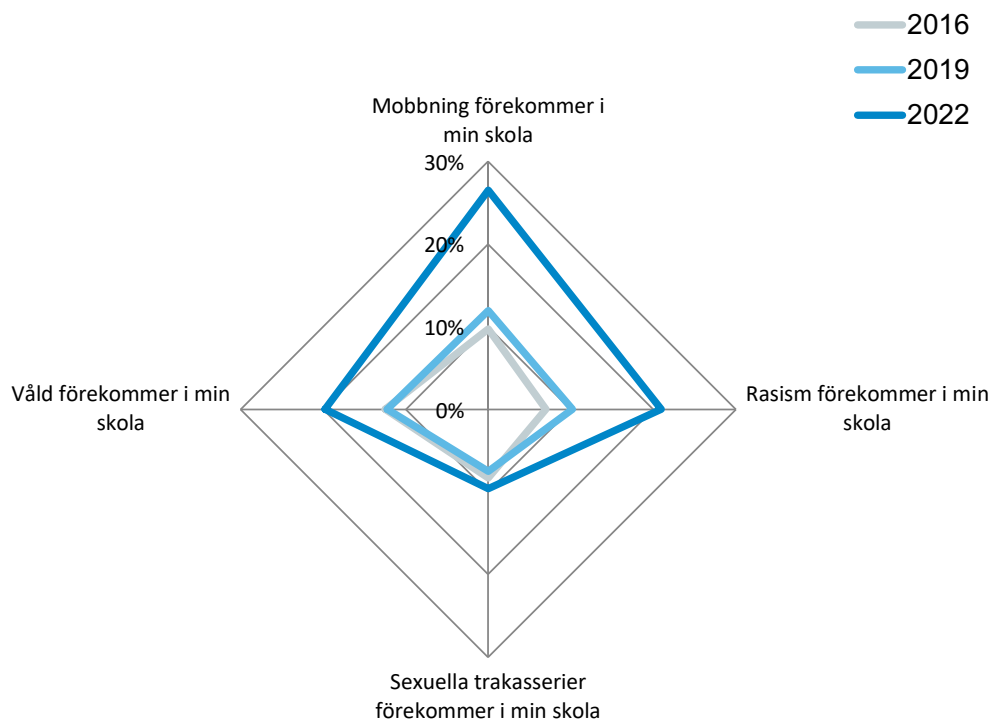
C3c. Hur tycker du att det stämmer in på hur det är på din skola? Andel som svarat "stämmer helt" eller "stämmer till stor del"

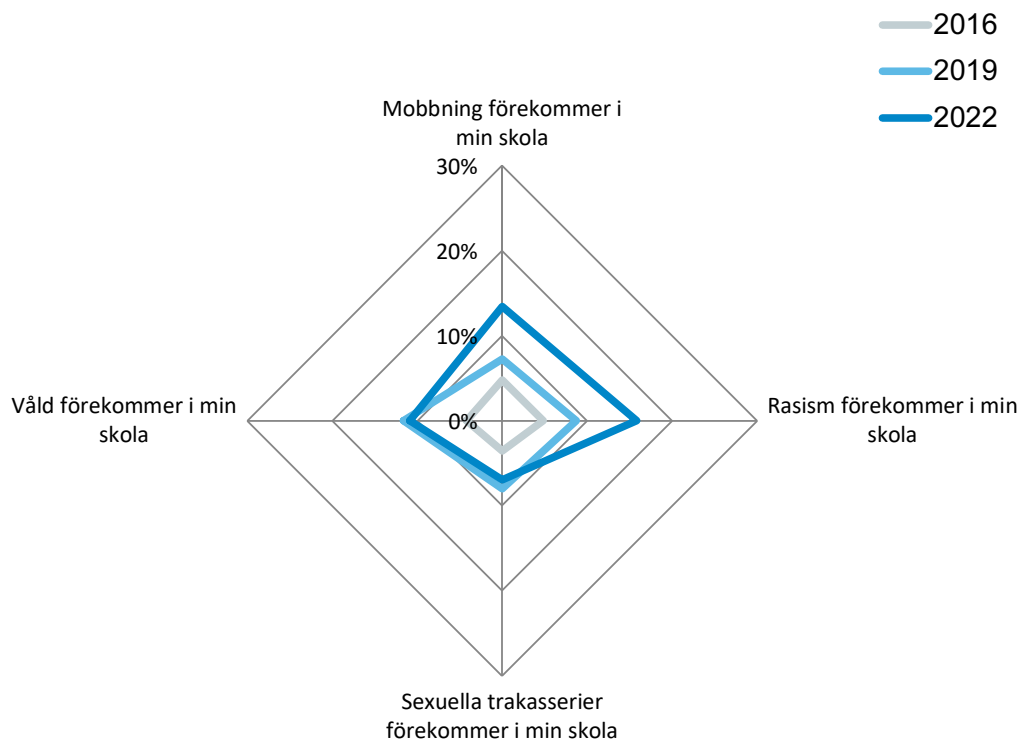
C3d. Andel som instämmer i att problem förekommer på skolan: Jämförelse med rikssnittet

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Mobbning förekommer i min skola	27%	39%	13%	25%
Rasism förekommer i min skola	21%	33%	16%	28%
Sexuella trakasserier förekommer i min skola	10%	21%	7%	19%
Våld förekommer i min skola	20%	32%	11%	17%

C3e. Andel som instämmer i att problem förekommer på skolan: högstadiet, jämförelse över tid

C3f. Andel som instämmer i att problem förekommer på skolan: gymnasiet, jämförelse över tid

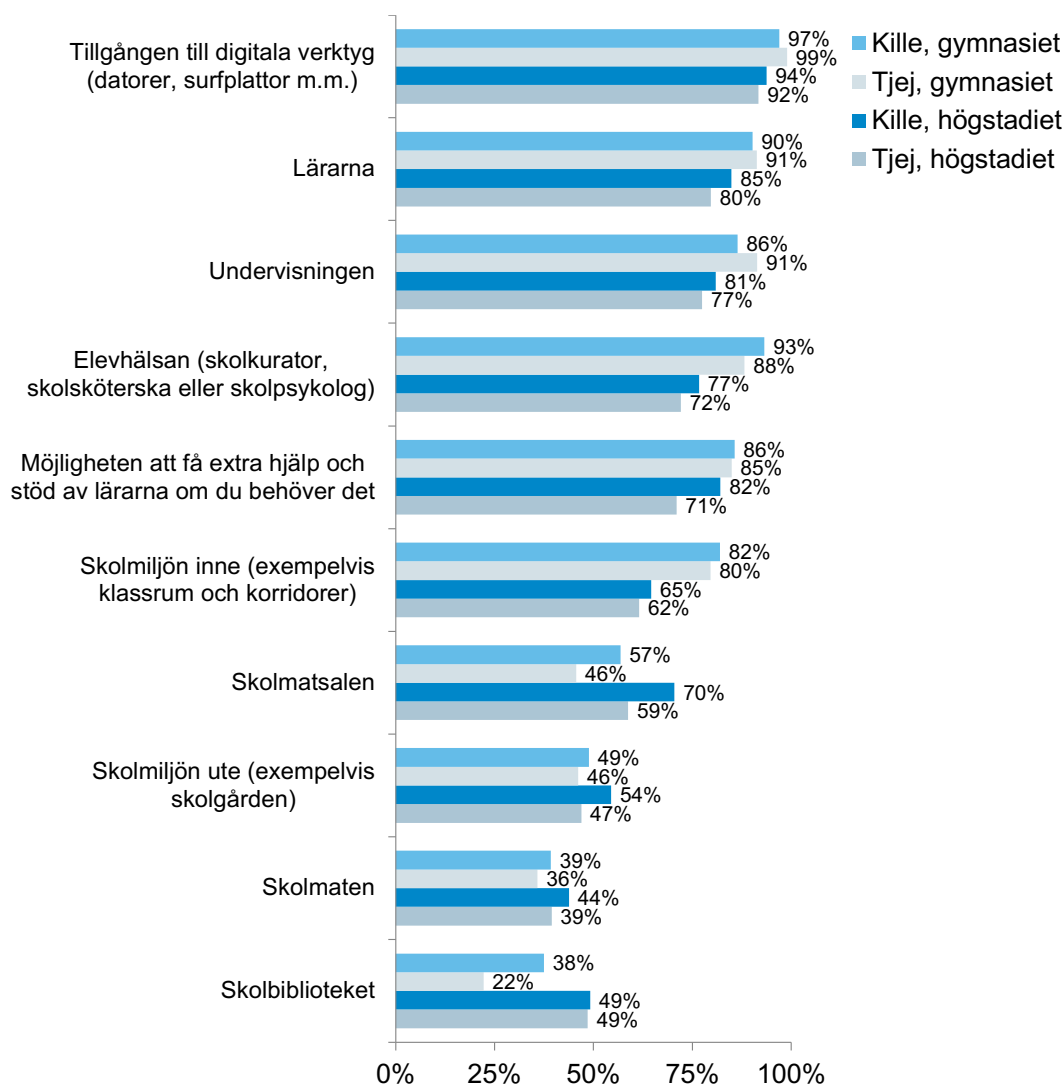

Omdöme skola

Lupp-enkäten innefattar även frågor om en rad centrala aspekter av ungdomarnas skolsituation, såsom skolbiblioteket, skolmiljön, skolmaten, undervisningen, lärarna, elevhälsovården, tillgången till datorer samt möjligheten att få extra hjälp eller stöd. I diagram C4 framgår att en hög andel både i högstadiet och gymnasiet är nöjda med tillgången till digitala verktyg, lärarna, undervisningen och elevhälsan. När det kommer till skolmiljön ute, skolmaten och skolbiblioteket är nöjdheten lägre. Avseende skolbiblioteket är nöjdheten särskilt låg i gymnasiet. Gymnasieungdomarna är även mindre nöjda än högstadieungdomarna med skolmatsalen. I flertalet andra påståenden syns dock en högre nöjdhet bland gymnasieungdomarna än högstadieungdomarna, främst vad gäller elevhälsan och skolmiljön inne.

I tabell C4a görs en jämförelse med rikssnittet. Här framgår att ungdomarna i Österåker, framför allt i gymnasiet, är mindre nöjda med skolbiblioteket jämfört med rikssnittet. Gymnasieungdomarna är även mindre nöjda med skolmaten än rikssnittet för Lupp 2022.

C4. Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om... Andel som svarat "mycket bra" eller "ganska bra"

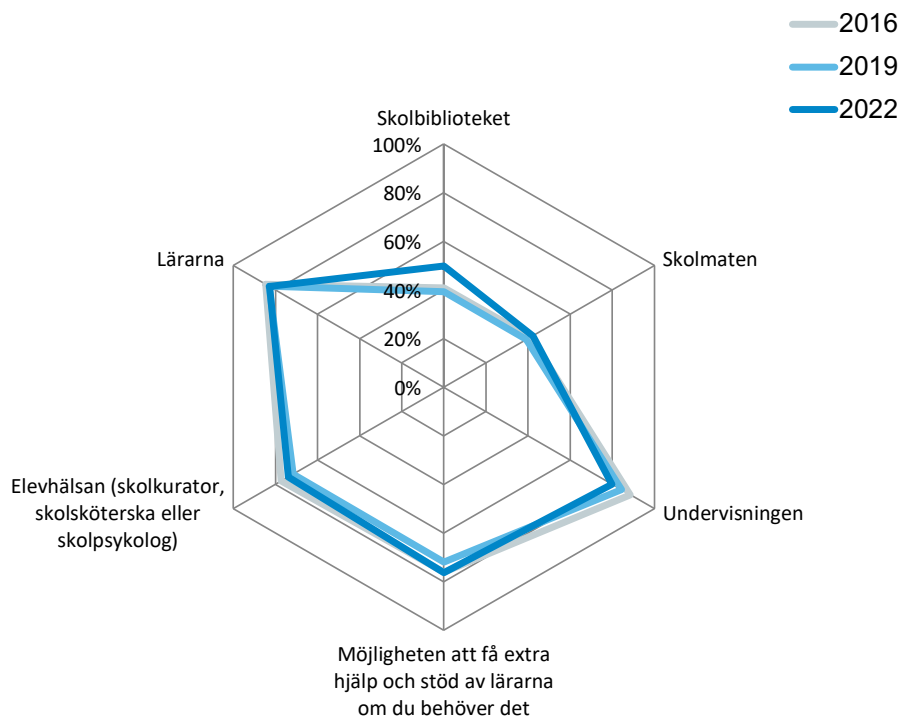
C4a. Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om...

Andel som svarat "mycket bra" eller "ganska bra": Jämförelse med rikssnittet

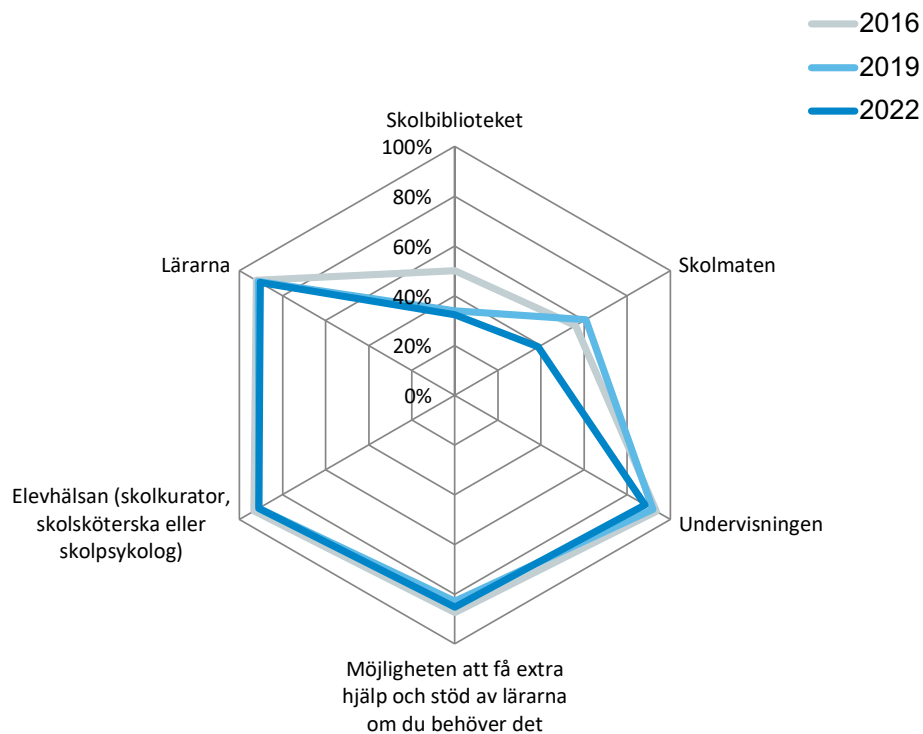
	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Skolbiblioteket	50%	68%	32%	81%
Skolmaten	42%	39%	39%	49%
Undervisningen	80%	81%	88%	90%
Möjligheten att få extra hjälp och stöd av lärarna om du behöver det	76%	78%	85%	85%
Elevhälsan (skolkurator, skolsköterska eller skolpsykolog)	74%	76%	91%	86%
Tillgången till digitala verktyg (datorer, surfplattor m.m.)	93%	92%	97%	95%
Lärarna	83%	82%	90%	91%
Skolmatsalen	65%	68%	53%	65%
Skolmiljön ute (exempelvis skolgården)	52%	63%	48%	50%
Skolmiljön inne (exempelvis klassrum och korridorer)	63%	67%	80%	78%

I majoriteten av dessa frågor är nöjdheten på liknande nivå som år 2016 och 2019, se diagram C4b och C4c på följande sida. På högstadiet har det dock skett en positiv utveckling avseende skolbiblioteket jämfört med tidigare år. På gymnasiet har det skett en negativ utveckling avseende skolmaten. Även nöjdheten med skolbiblioteket är på en lägre nivå än år 2016, men på en liknande nivå som år 2019.

C4b. Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om...: högstadiet, Andel som svarat "mycket bra" eller "ganska bra": Jämförelse över tid

C4c. Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om...: gymnasiet, Andel som svarat "mycket bra" eller "ganska bra": Jämförelse över tid

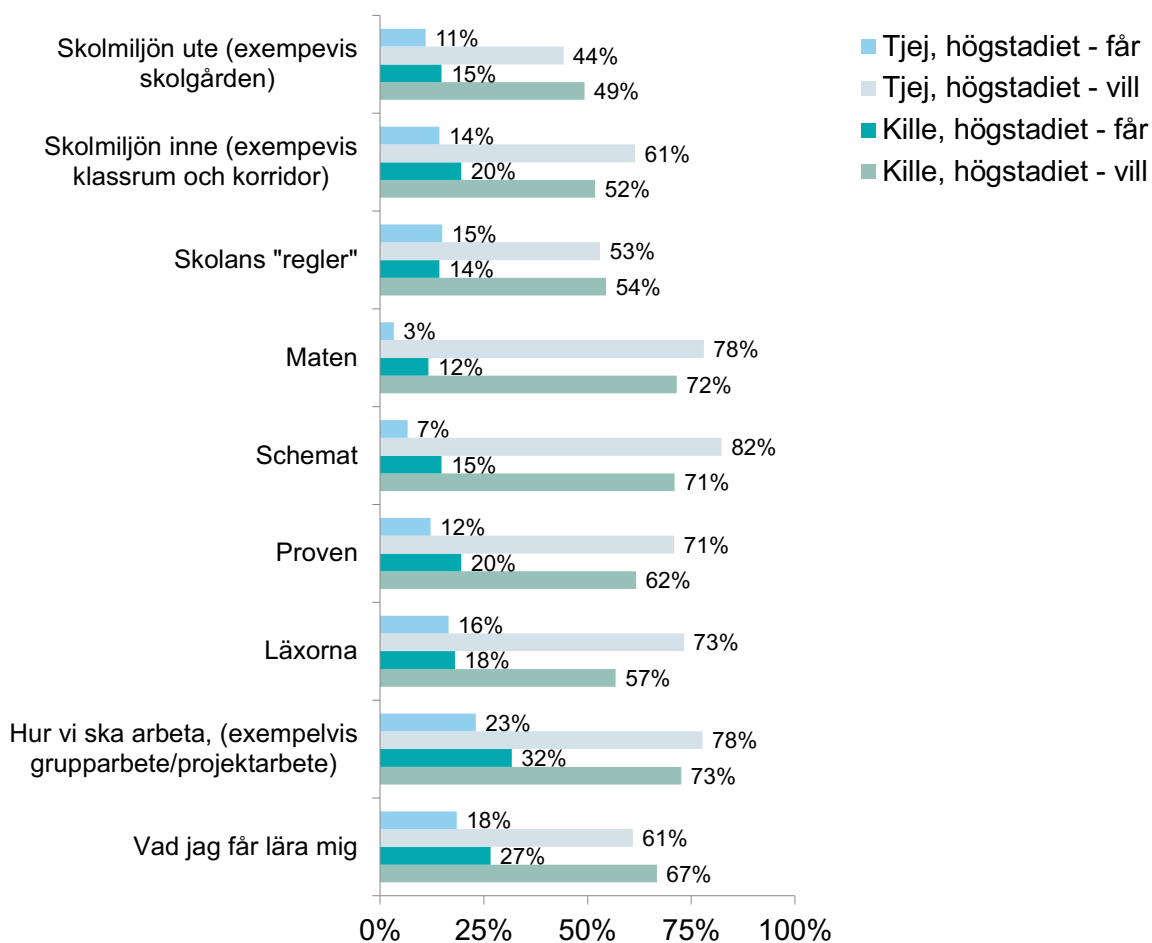
Elevinflytande

Lupp-enkäten innehåller ett antal frågor som rör elevinflytande. Ungdomarna svarade på frågor om hur mycket de skulle vilja vara med och bestämma i skolan och hur mycket de anser att de får bestämma i dagsläget. Skolverket påpekar att det finns ett tydligt samband mellan elevers möjlighet till delaktighet och inflytande samt kunskapsresultat och välmående i skolan. I en utredning från 2009¹ framgår det att ju mer inflytande en elev upplever att den har om en aspekt, desto mer positivt ser eleven på den aspekten i skolan. Med andra ord korrelerar möjligheter till inflytande med nöjdhet.

I Österåker ser vi att andelen unga som vill påverka är relativt hög både i högstadiet (se diagram C5a) och gymnasiet (se diagram C5b på följande sida). Andelen som anser att de får vara med och påverka är lägre. Killar svarar i något högre grad än tjejer att de får vara med och påverka på olika saker.

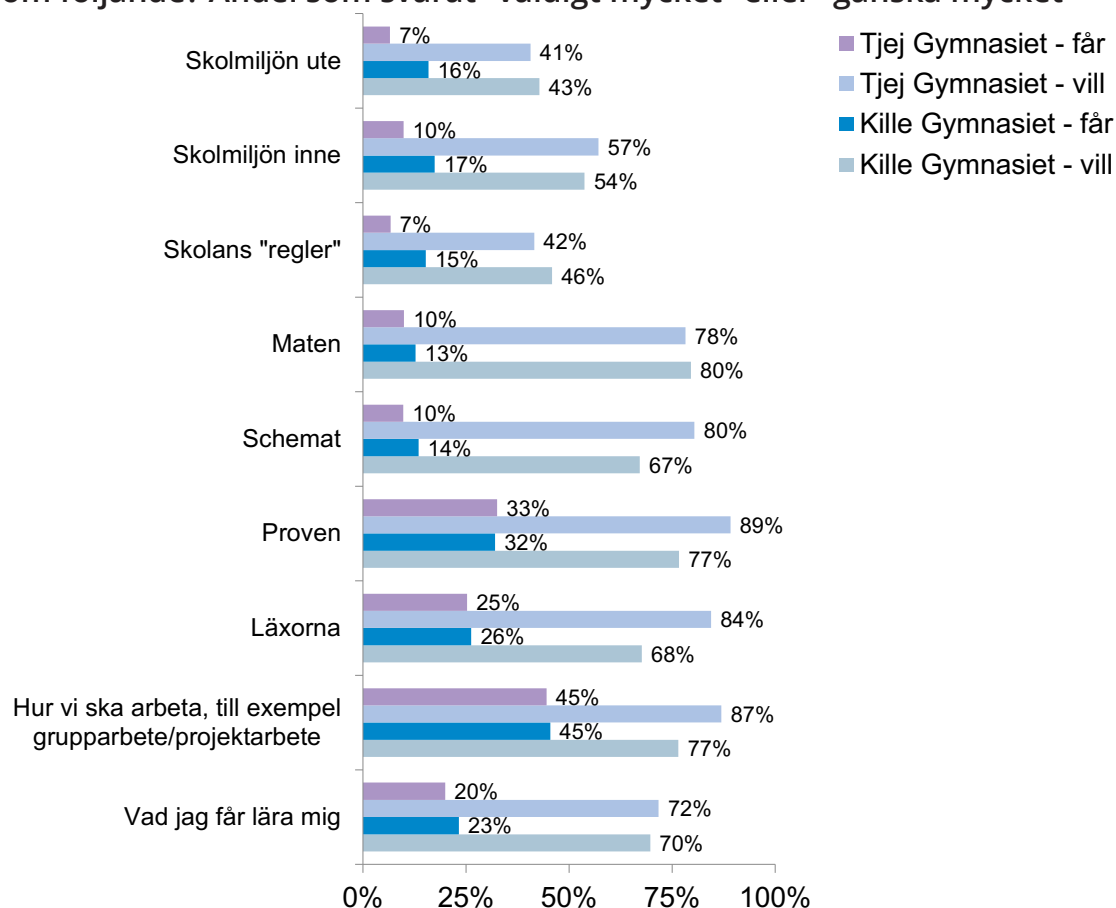
Hur eleverna ska arbeta i skolan är det som både högstadie- och gymnasieungdomarna anser att de i högsta grad får vara med och bestämma om. Det som högstadieungdomarna vill påverka i högst grad är schemat. Gymnasieungdomarna vill i högst grad påverka proven.

C5a. Högstadiet: Hur mycket eller lite vill/får du som elev vara med och bestämma om följande? Andel som svarat "väldigt mycket" eller "ganska mycket"

¹ SOU 2009:64 Flickor och pojkar i skolan - hur jämställt är det?

C5b. Gymnasiet: Hur mycket eller lite vill/får du som elev vara med och bestämma om följande? Andel som svarat "väldigt mycket" eller "ganska mycket"

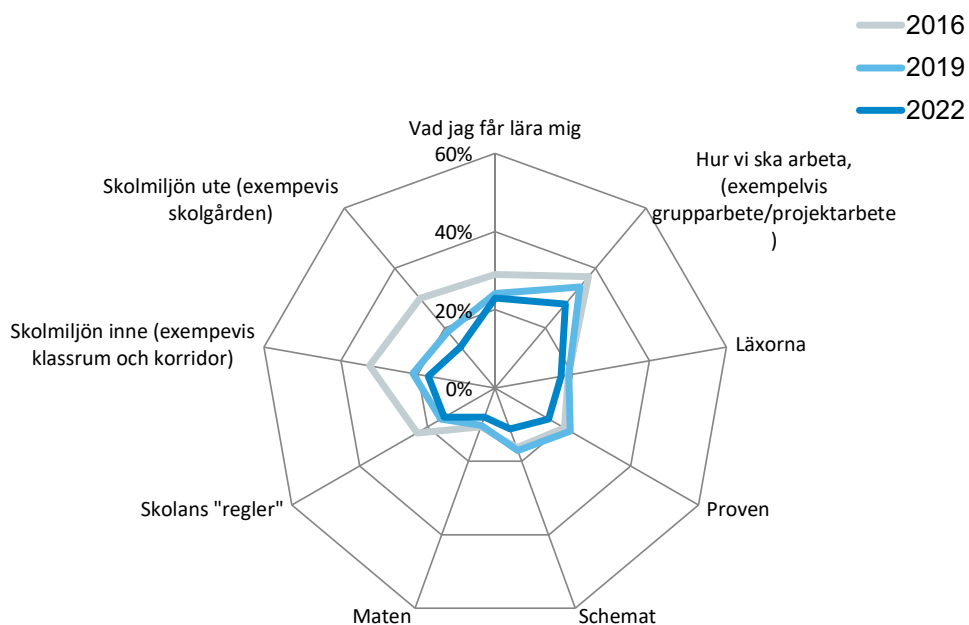
I tabell C5c nedan redovisas andelen som får vara med och påverka i jämförelse med rikssnittet. Vad som framgår är att ungdomarna i Österåker lägre grad än rikssnittet för Lupp 2022 svarar att de får vara med och bestämma om flera saker i skolan.

Andelen i högstadiet som upplever att de får vara med att bestämma om olika saker i skolan har minskat något i flera frågor, se diagram C5d på följande sida. Även på gymnasiet har det upplevda inflytandet minskat i flera frågor, se diagram C5e.

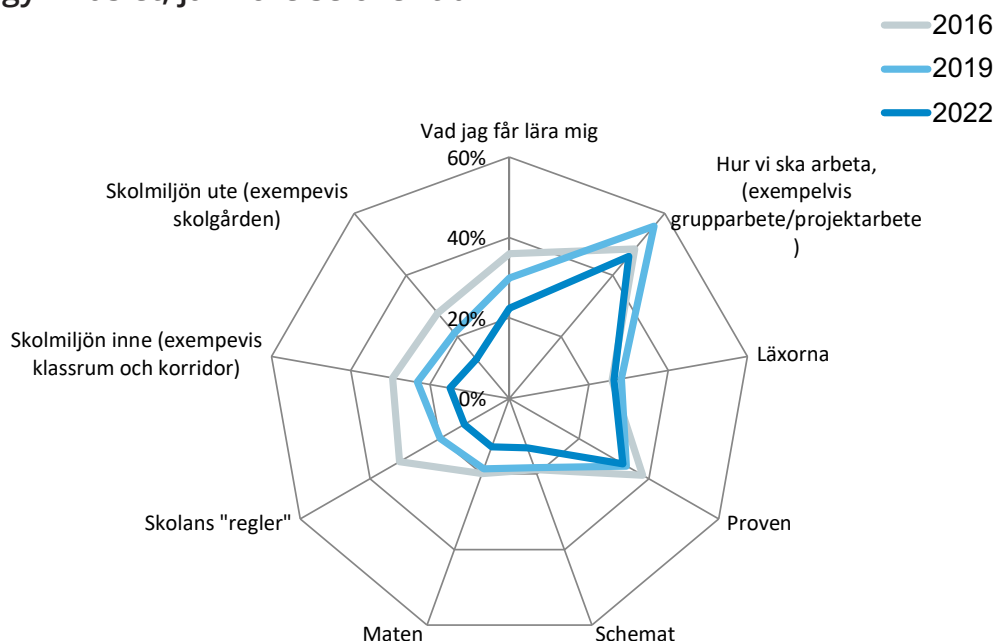
C5c: Andel som upplever att de får vara med och bestämma om följande: Jämförelse med rikssnittet

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Vad jag får lära mig	23%	27%	22%	30%
Hur vi ska arbeta, (exempelvis grupparbete/projektarbete)	28%	33%	46%	44%
Läxorna	17%	19%	26%	27%
Proven	16%	21%	33%	30%
Schemat	11%	18%	13%	21%
Maten	8%	17%	13%	17%
Skolans "regler"	15%	23%	13%	21%
Skolmiljön inne (exempelvis klassrum och korridor)	17%	26%	15%	24%
Skolmiljön ute (exempelvis skolgården)	14%	24%	13%	17%

C5d: Andel som upplever att de får vara med och bestämma om följande, högstadiet, jämförelse över tid

C5e: Andel som upplever att de får vara med och bestämma om följande, gymnasiet, jämförelse över tid

Skillnader utifrån ekonomiska förutsättningar

Genom sambandsanalyser framgår att det finns vissa skillnader mellan gruppen unga som kategoriserats som resurssvaga¹ och övriga unga när det gäller frågorna om skolan. Vad som framgår är att resurssvaga unga i lägre grad än övriga svarar att de är nöjda med skolan. Vad gäller övriga frågor om trivsel, trygghet och möjligheterna att påverka i skolan syns generellt endast mindre skillnader. Resurssvaga unga är dock mindre nöjda med bland annat undervisningen och möjligheten att få extra hjälp eller stöd jämfört med övriga.

¹ De som svarat att de är mycket eller ganska missnöjda med sin egen ekonomi, att de är mycket eller ganska oroliga för sina föräldrars ekonomi och/eller att det hänt att de inte kunnat köpa saker som många andra i deras ålder gör

D. Politik och samhälle

I aktuell forskning både i Sverige och andra demokratier finns det oenigheter om ungas engagemang. En del menar att demokratin är hotad och att unga tappat både intresset och tron på möjligheten att påverka. Andra menar istället att unga är mer missnöjda och kritiska till dagens traditionella former för inflytande, och att det nödvändigtvis inte bör ses som ett hot.¹

I den senaste demokratiutredningen framkom att man inte kan se skillnader mellan äldre och unga avseende intresse för politik och samhälle. Däremot röstar unga i mindre utsträckning än äldre, och det är mindre vanligt bland unga att vara medlemmar eller aktiva i politiska partier eller föreningar. Samtidigt är det en större andel unga än äldre som uppger att de deltar i andra politiska aktiviteter, exempelvis demonstrationer. Jämfört med äldre är ungas engagemang mer individualiserat och många väljer bort organiserade aktiviteter. Slutsatsen enligt flera nya studier är att unga inte är mindre politiskt aktiva än äldre, däremot deltar de på andra sätt.²

Förutsättningarna för unga att delta och påverka är även ofta sämre på grund av bland annat ålder, utbildning och erfarenhet. Trösklarna för deltagande kan därmed vara högre.³ För att sänka trösklarna för engagemang bland unga är det bland annat viktigt att det finns kontaktytor mellan unga och organisationer samt att unga har kunskap om olika vägar att kanalisera samhällsengagemang.⁴ Samhället och kommunen får därför en väldigt viktig roll i att stötta unga i dessa frågor.

“Det borde finnas ett system där unga kan rösta om frågor som påverkar oss”

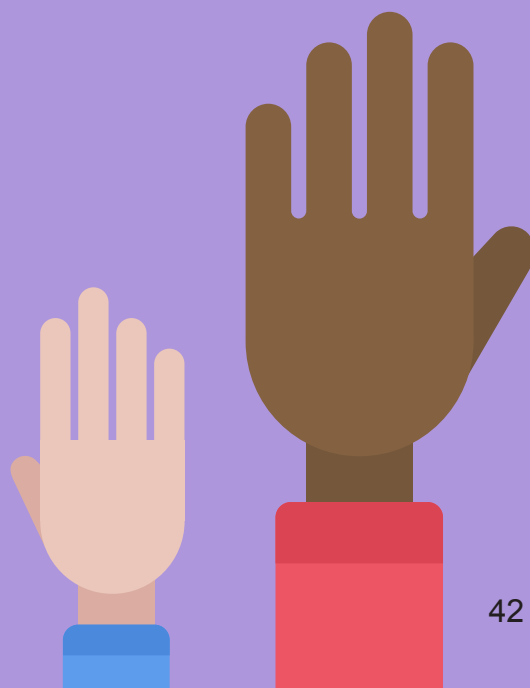
– Kille, högstadiet

¹ SOU 2016:5 "Låt fler forma framtiden" del A

² MUCF 2019: Ungas möjlighet till inflytande på lokal nivå

³ SKL 2014: Ungas inflytande och delaktighet

⁴ MUCF 2021: Fokus 21: Om ungas samhällsengagemang

Intresse för olika frågor

Ungdomarna i Österåker svarade på frågor om hur intresserade de är av politik, samhällsfrågor i allmänhet och vad som händer i andra länder, se diagram D1 nedan. Är man intresserad är också sannolikheten större att man engagerar sig aktivt i samhället.¹

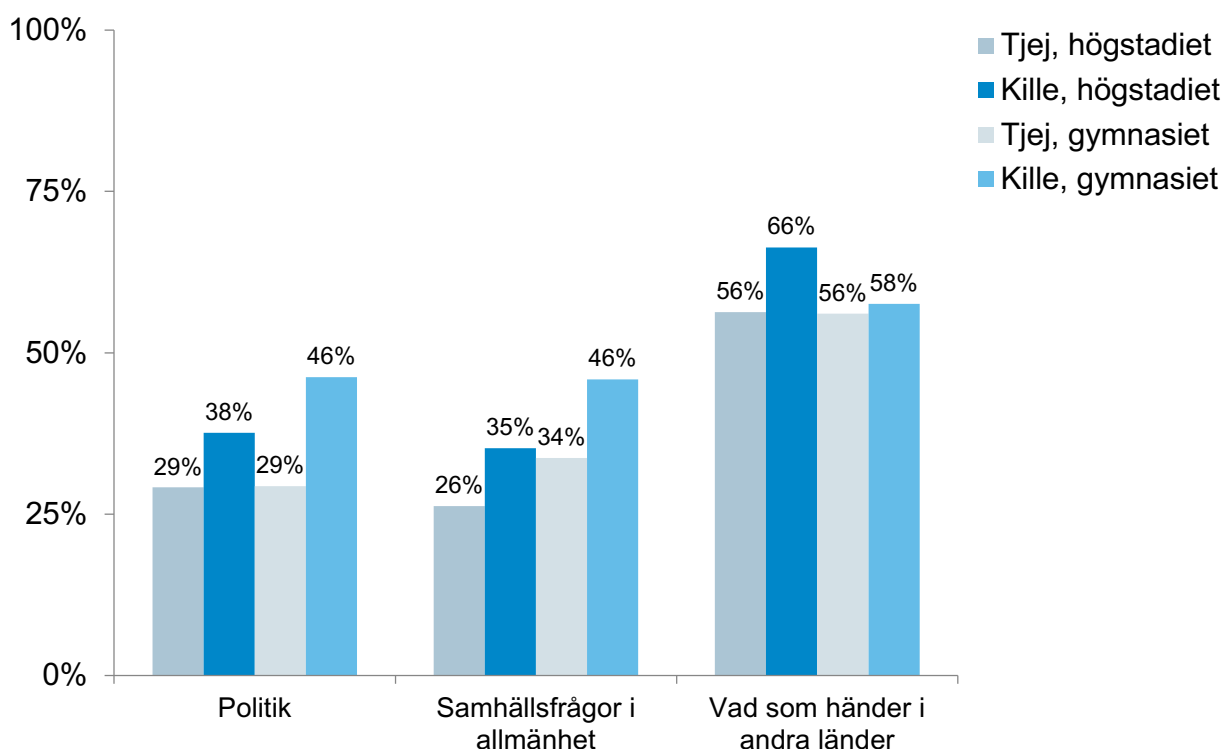
I diagrammet nedan framgår att intresset bland ungdomarna är högst för vad som händer i andra länder. Högstadietkillarna är intresserade av detta i högst grad. Killar i gymnasiet är i högre grad än övriga intresserade av politik och samhällsfrågor i allmänhet.

I en jämförelse med rikssnittet framkommer att gymnasieungdomarna i Österåker är ungefär lika intresserade av de olika frågorna. Högstadietungdomarna är mer intresserade av vad som händer i andra länder, och något mer intresserade av politik.

Sett över tid har intresset för politik ökat något. Intresset för vad som händer i andra länder är däremot lägre än år 2019, men på en liknande nivå som år 2016. Vad gäller intresset för samhällsfrågor i allmänhet syns ett minskat intresse.

D1. Hur intresserad är du av följande?

Andel som svarat "mycket intresserad" eller "ganska intresserad"

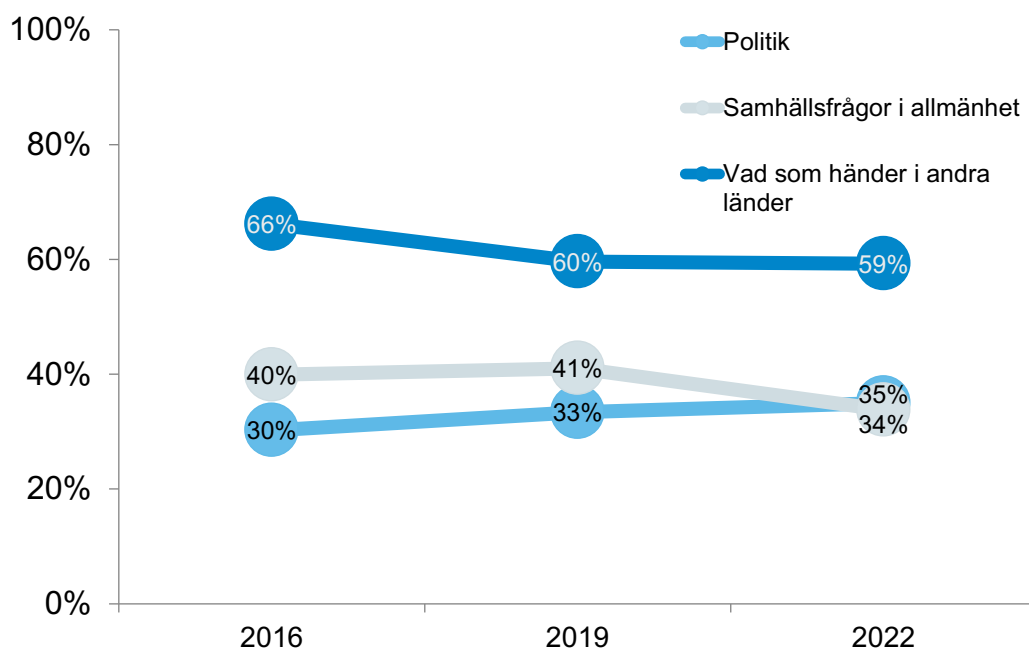

D1a. Andelen som är mycket eller ganska intresserade av följande: Jämförelse med rikssnittet

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Politik	33%	27%	39%	37%
Samhällsfrågor i allmänhet	30%	29%	41%	43%
Vad som händer i andra länder	61%	52%	56%	54%

¹ Amnå mfl. 2016

D1b. Andelen som är mycket eller ganska intresserade av följande: Jämförelse över tid

Aktivt samhällsengagemang

Formerna för det politiska engagemanget bland unga har som tidigare nämnts förändrats under senare år. Antalet unga som väljer att bli medlemmar i politiska partier och som är engagerade i de traditionella folkrörelseorganisationerna har minskat. Tidigare nämndes även att det inte nödvändigtvis behöver vara något negativt, men denna utveckling leder samtidigt till att färre unga får erfarenheter av den representativa demokratins beslutsprocesser, som exempelvis gemensamt beslutsfattande. Dessa erfarenheter är viktiga och ses som bidragande till känslan av delaktighet, tillhörighet och ansvarstagande¹. Dock innebär förändringarna i formerna för engagemang att vi troligtvis på sikt kommer att behöva anpassa det politiska systemet till dessa förändrade omständigheter.²

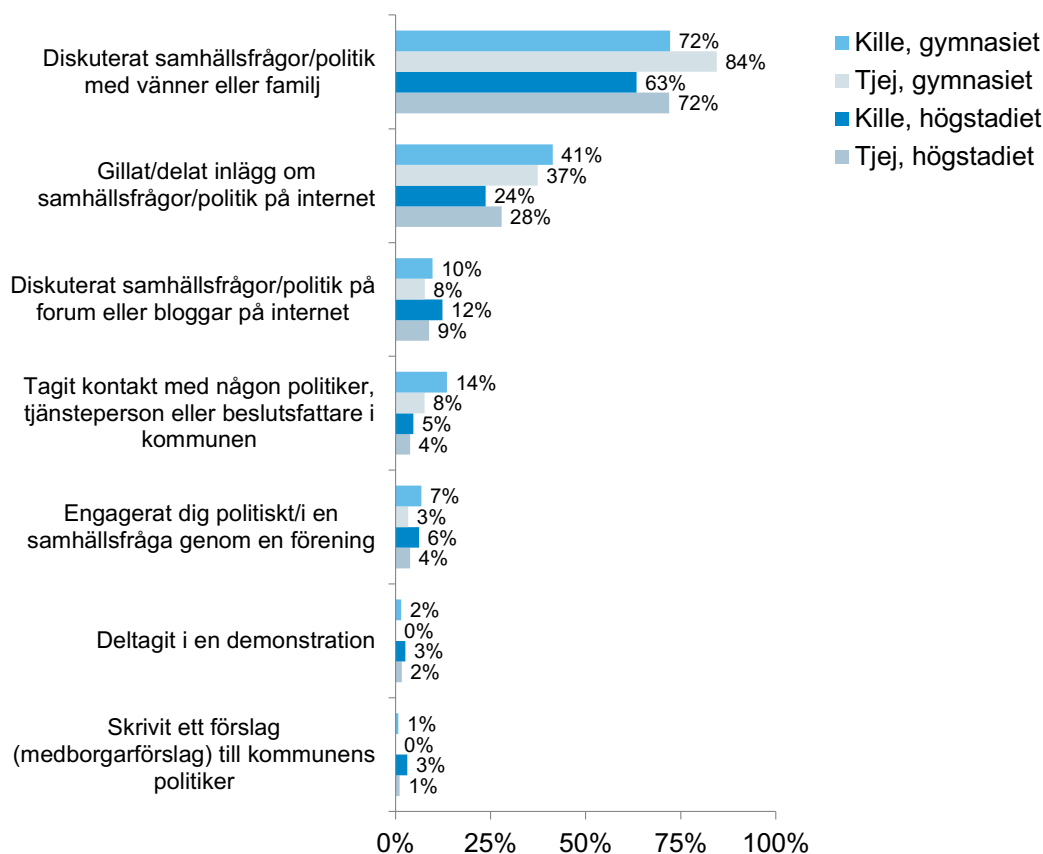
I Lupp-enkäten ställs inte någon fråga om politiskt engagemang i partier, men däremot finns en fråga om ungdomarna gjort någon aktiv politisk handling under det senaste året.

Vad som framgår i diagram D2 är att en andel mellan 63-84 % har diskuterat samhällsfrågor/politik med vänner eller familj. En större andel gymnasietjejer än övriga har gjort detta. Det näst vanligaste är att ha gillat/delat inlägg om samhällsfrågor/politik på internet. Gymnasiekillarna har i högre grad än övriga tagit kontakt med någon politiker, tjänsteperson eller beslutsfattare i kommunen.

Vid en jämförelse med rikssnittet framgår det att resultatet för Österåker ligger på ungefär samma nivå i de flesta frågor. Ungdomarna i Österåker har dock i högre grad än rikssnittet diskuterat samhällsfrågor/politik med vänner eller familj, se tabell D2a.

¹ Kommittédirektiv 2014:111. Demokratisk delaktighet och inflytande över det politiska beslutsfattandet
² MUCF 2019: Ungas möjlighet till inflytande på lokal nivå

D2. Under de senaste 12 månaderna, har du gjort något av följande? Andel som svarat "ja"

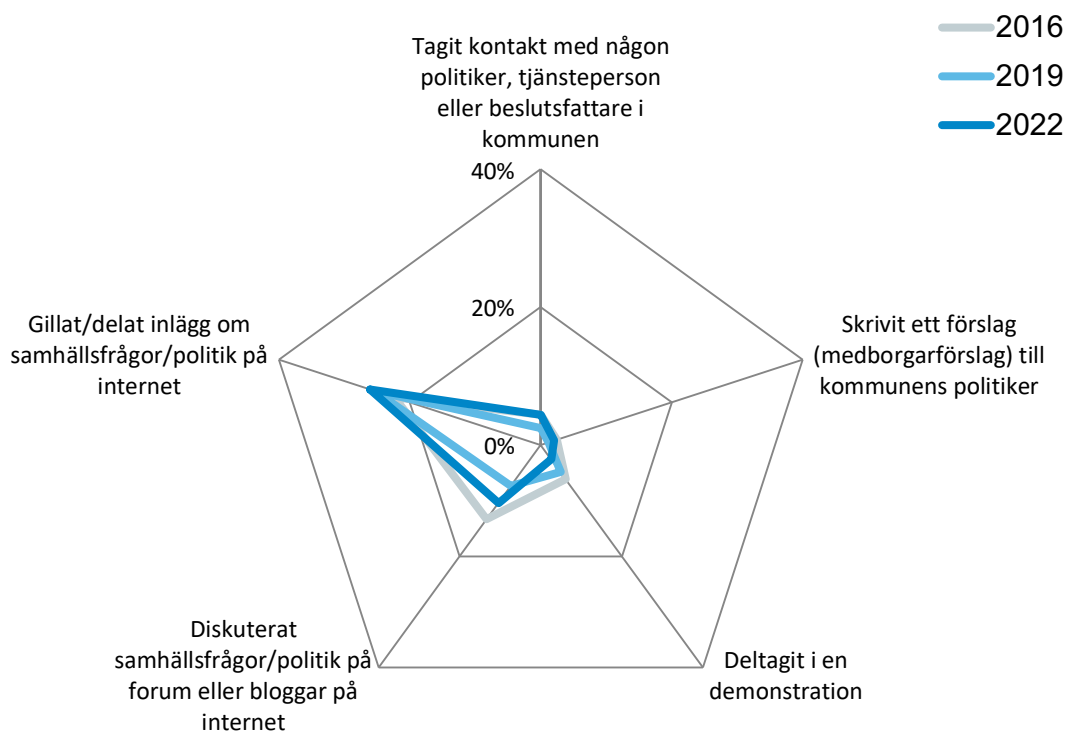

D2a. Andel som gjort följande de senaste 12 månaderna: Jämförelse med rikssnittet

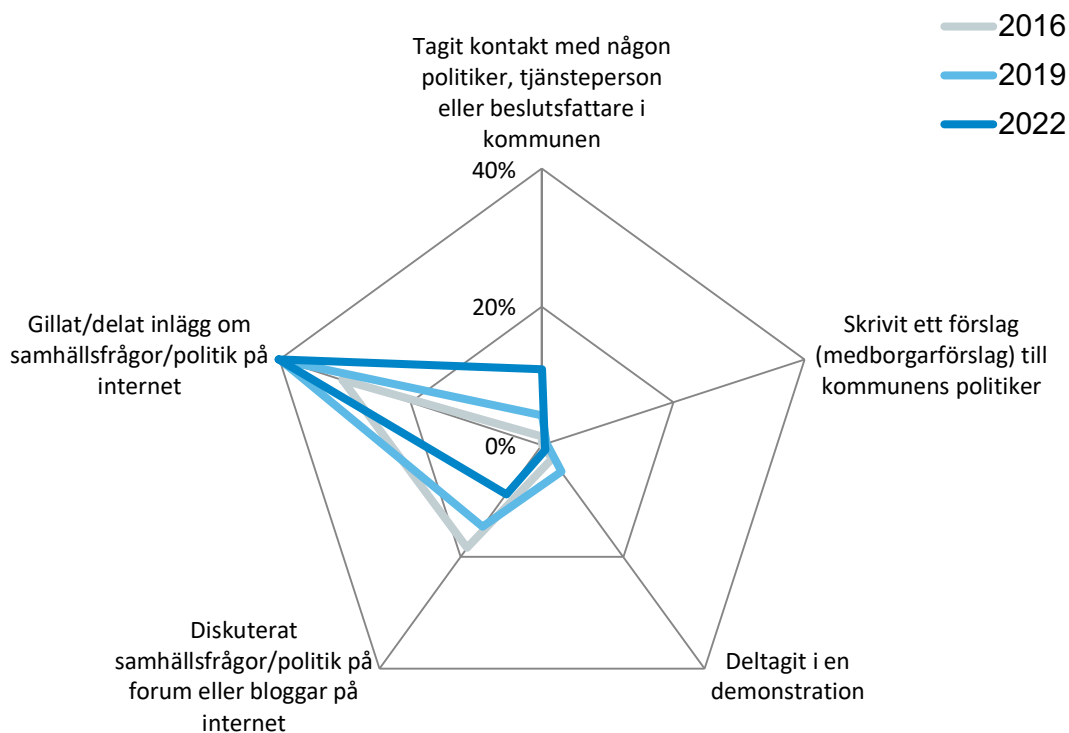
	Öste-råkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Öste-råkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Tagit kontakt med någon politiker, tjänsteperson eller beslutsfattare i kommunen	4%	7%	11%	8%
Skrivit ett förslag (medborgarförslag) till kommunens politiker	2%	2%	0%	2%
Deltagit i en demonstration	3%	4%	1%	3%
Diskuterat samhällsfrågor/politik på forum eller bloggar på internet	10%	9%	9%	11%
Gillat/delat inlägg om samhällsfrågor/politik på internet	26%	25%	40%	34%
Diskuterat samhällsfrågor/politik med vänner eller familj	67%	56%	77%	68%
Engagerat dig politiskt/i en samhällsfråga genom en förening	5%	5%	5%	5%

På följande sida redovisas resultatet över tid. På högstadiet har andelen som diskuterat samhällsfrågor/politik på forum eller bloggar på internet ökat något från år 2019. På gymnasiet har andelen som gjort detta i stället minskat. Andelen gymnasieungdomar som har tagit kontakt med någon politiker, tjänsteperson eller beslutsfattare i kommunen har däremot ökat över tid.

D2b. Andel som gjort följande de senaste 12 månaderna: högstadiet, jämförelse över tid

D2c. Andel som gjort följande de senaste 12 månaderna: gymnasiet, jämförelse över tid

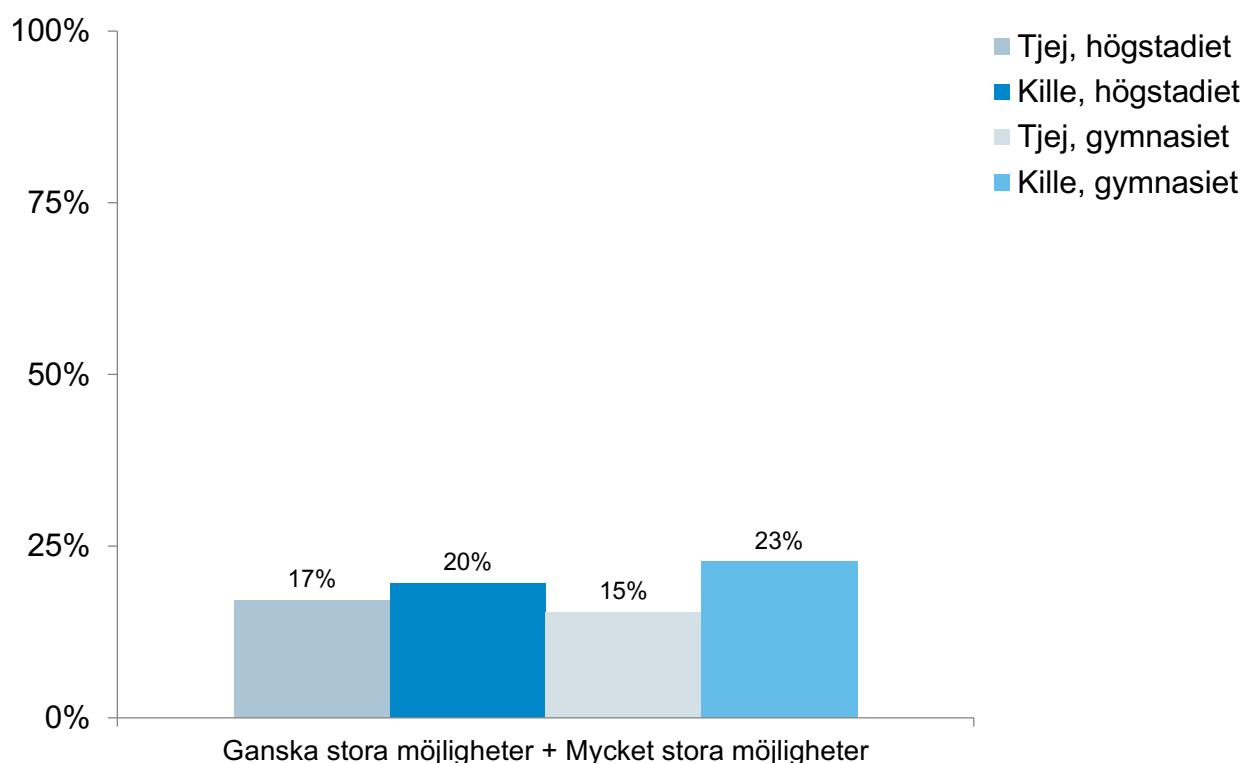
Möjligheter att påverka

En viktig faktor för att kunna öka ungas delaktighet i kommunen och samhället är att unga faktiskt ser att de har möjligheter att få sin röst hörd. När unga får inflytande över sin vardag och görs delaktiga i det lokala samhället skickas samtidigt signaler om att ungas röster tas på allvar och att det är möjligt att påverka i olika frågor, vilket främjar framtida politiskt deltagande.¹

Vad som framgår i diagrammet nedan är att mellan 15-23 % av ungdomarna ser ganska eller mycket positivt på sina möjligheter att föra fram sina åsikter till dem som bestämmer i kommunen. Gymnasietjejerna ser i lägst grad positivt på sina möjligheter. Bland gymnasiekillarna är tilltron högst. Runt hälften av ungdomarna svarar "Vet inte" på denna fråga, vilket kan vara bra att vara medveten om.

Resultatet för ungdomarna i Österåker är likt rikssnittet för Lupp 2022.

D3. Vilka möjligheter har du att föra fram dina åsikter till dem som bestämmer i kommunen? Andel som svarat "mycket stora" eller "ganska stora" möjligheter

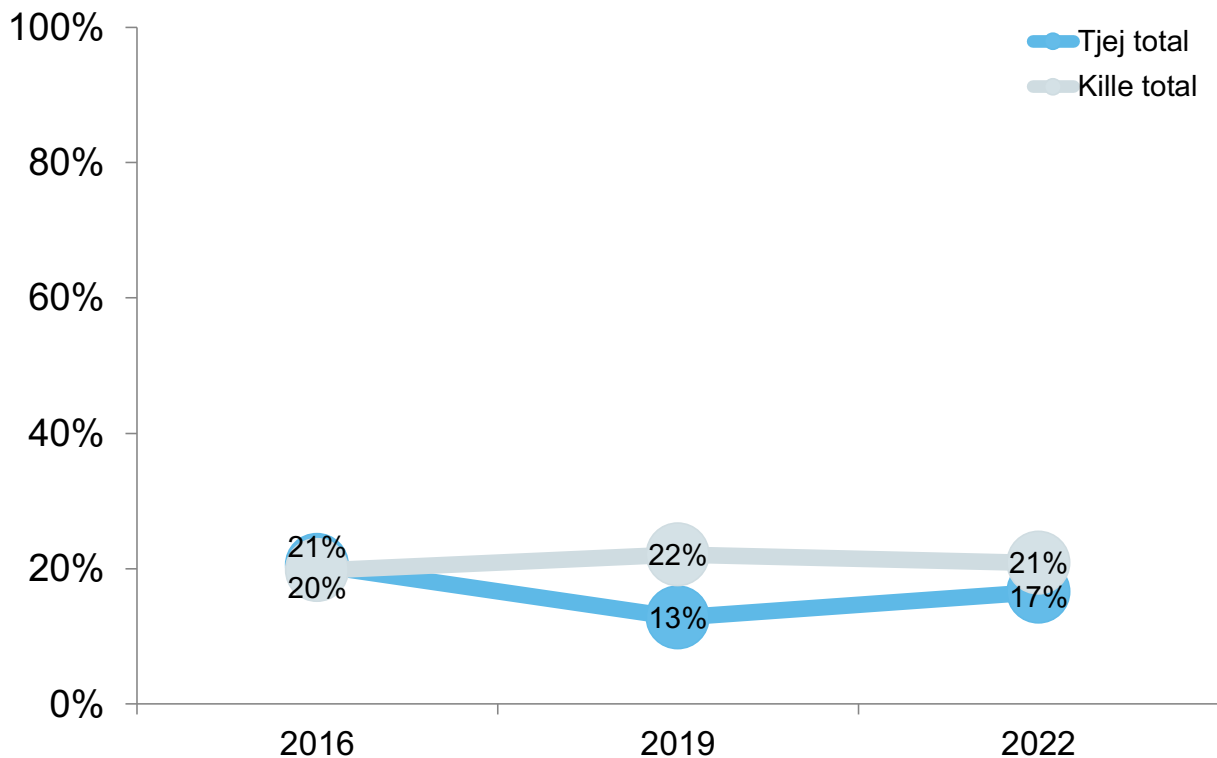
D3a. Andel som ser sig ha mycket eller ganska stora möjligheter: Jämförelse med rikssnittet

Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
18%	20%	19%	20%

¹ MUCF 2019: Ungas möjlighet till inflytande på lokal nivå

I en jämförelse över tid framkommer det att andelen tjejer som ser sig ha mycket eller ganska stora möjligheter att påverka har ökat något sedan år 2019, men är något lägre än år 2016.

D3b. Andel som ser sig ha mycket eller ganska stora möjligheter: Jämförelse över tid

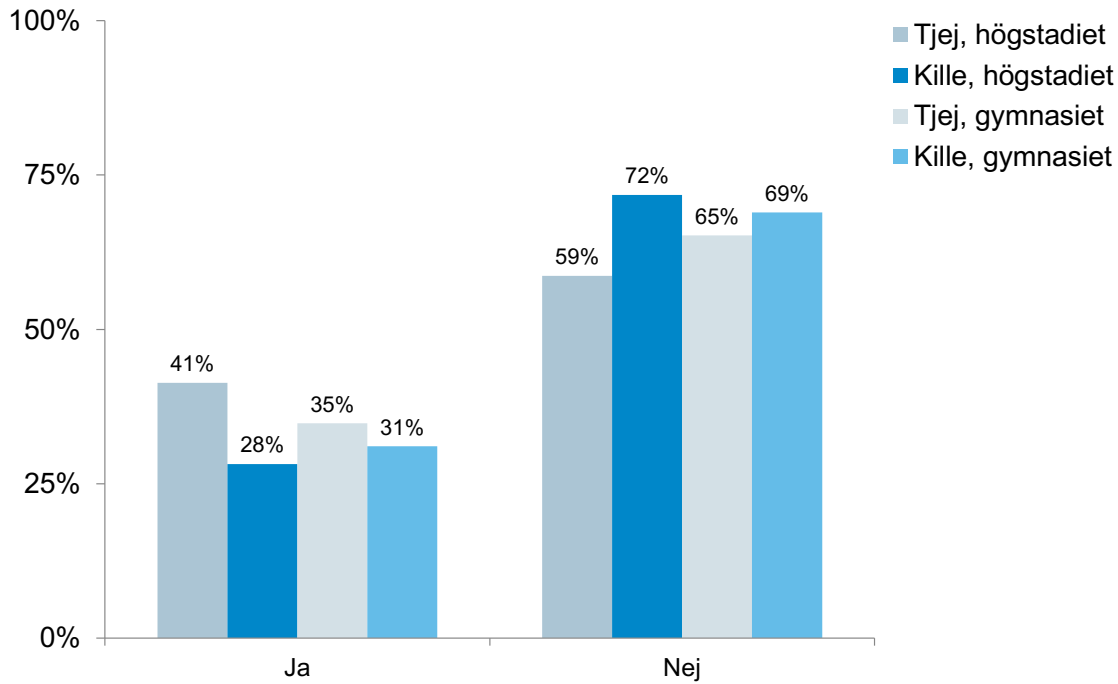
Vill vara med och påverka

Ungdomarna svarade på en fråga om huruvida de vill vara med och påverka i frågor som rör Österåker. I denna fråga framgår att andelen högstadietjejer som vill påverka är högre än i övriga grupper, se diagram D4 på följande sida. Totalt svarar 34 % av högstadieungdomarna och 33 % av gymnasieungdomarna att de vill påverka i kommunen.

I tabell D4a ser vi att högstadieungdomarna i Österåker vill påverka i kommunen i något högre grad än riksnittet för Lupp 2022, och gymnasieungdomarna i något lägre grad. Skillnaderna är dock små.

I diagram D4b på följande sida framkommer att andelen unga som vill påverka i kommunen har minskat tydligt sedan år 2019, speciellt bland tjejerna.

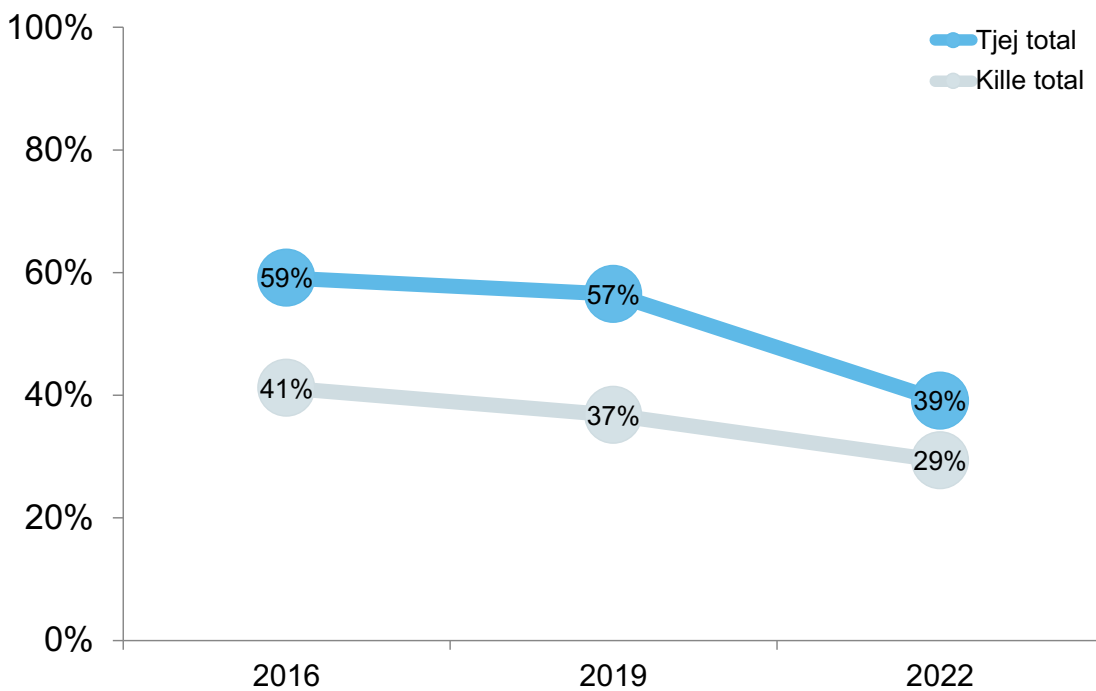
D4. Vill du vara med och påverka i frågor som rör din kommun?

D4a. Andel som vill påverka i kommunen: Jämförelse med rikssnittet

Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
34%	30%	33%	36%

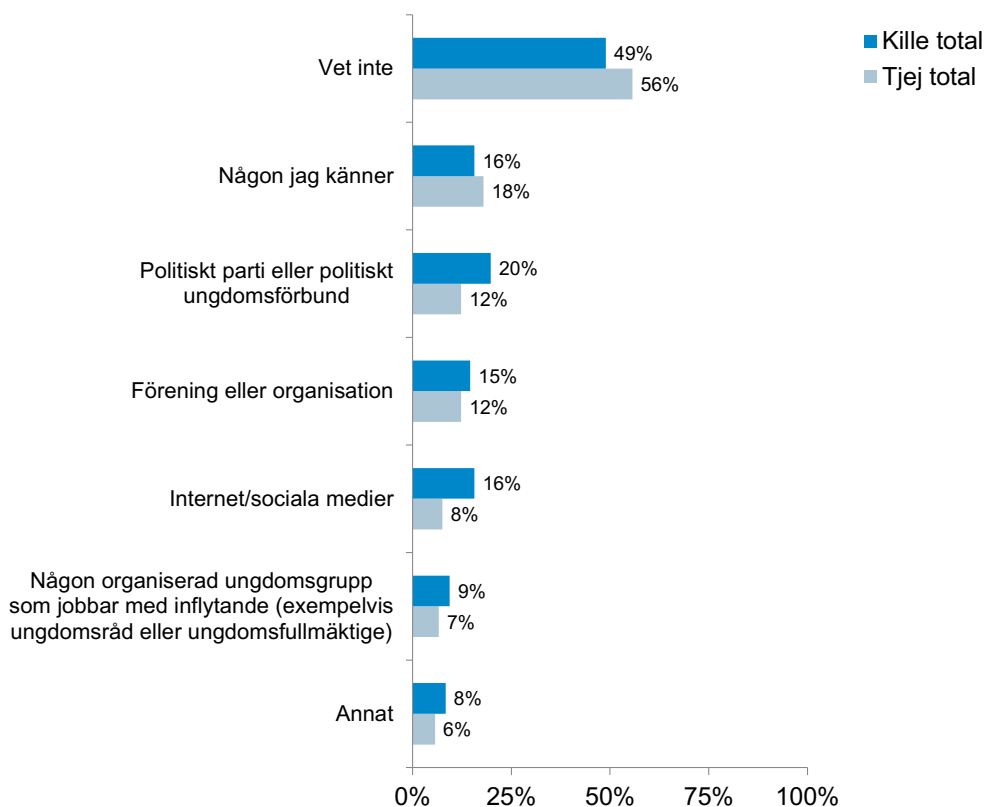
D4b. Andel som vill påverka i kommunen: Jämförelse över tid

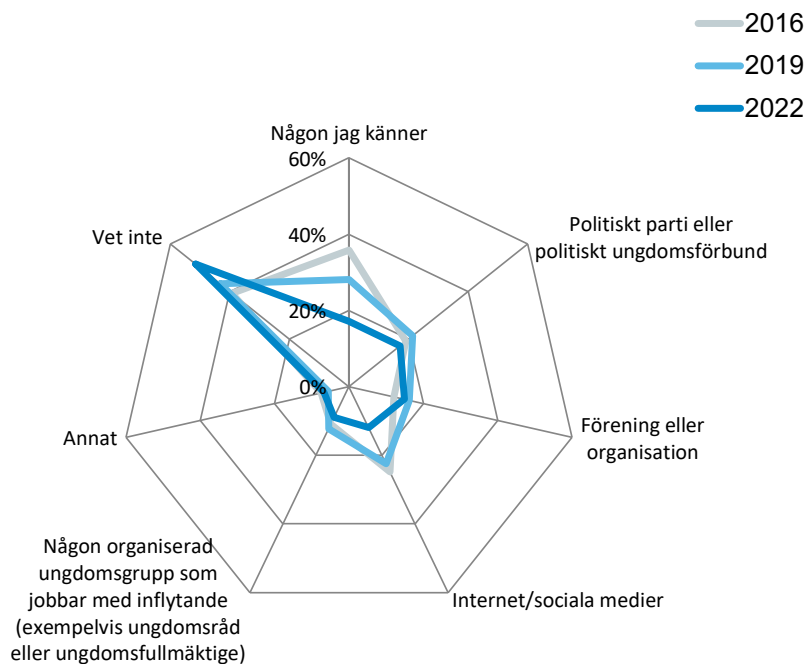
De som svarade att de vill påverka i kommunen fick en följdfråga gällande vem de skulle vända sig till om de vill påverka något. 49 % av killarna och 56 % av tjejerna svarar att de inte vet vart de skulle vända sig. Därefter svarar störst andel att de skulle vända sig till någon de känner eller till ett politiskt parti/politiskt ungdomsförbund.

Diagram D4c_1 och D4c_2 på följande sida visar att andelen ungdomar som skulle vända sig till någon de känner, till internet/sociala medier eller till ett politiskt parti/ungdomsförbund har minskat över tid. I gymnasiet har även andelen som skulle vända sig till någon organiserad ungdomsgrupp minskat.

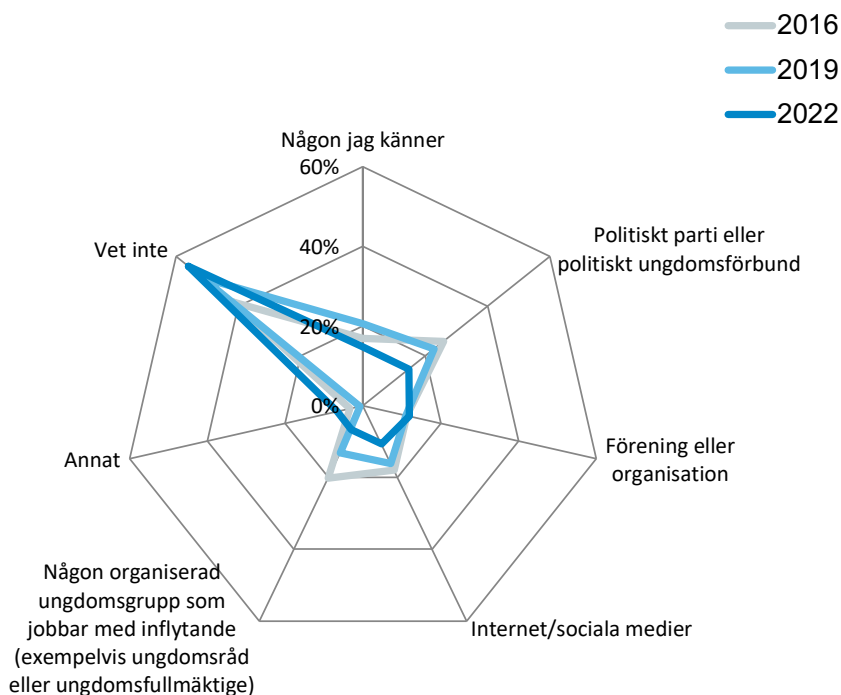
D4c. Till vem eller vart vänder du dig om du vill påverka något i din kommun? Besvarades endast av de som svarat att de vill påverka

**D4c_1. Till vem eller vart vänder du dig om du vill påverka något i din kommun?
Besvarades endast av de som svarat att de vill påverka: högstadiet, jämförelse
över tid**

**D4c_2. Till vem eller vart vänder du dig om du vill påverka något i din kommun?
Besvarades endast av de som svarat att de vill påverka: gymnasiet, jämförelse över
tid**

D4d. Vad vill du påverka?

Ungdomarna som svarade att de ville påverka kunde även i fritext ta upp vad för typ av frågor de skulle vilja påverka. Många kommenterar sådant som rör skolan, exempelvis skolmaten och skolmiljön. Flera ungdomar kommenterar att de vill påverka frågor som rör deras fritidsintressen och fritid.

Även samhällsfrågor som jämställdhet, klimat och att motverka våld och brott är frågor som ungdomarna vill påverka. Flera svarar också att de vill öka tryggheten. Övrigt som nämns är önskemål om att påverka kollektivtrafiken på olika sätt samt infrastrukturen i kommunen.

Några citat redovisas på följande sida.

"fritidsgårdarna"

- Kille, högstadiet

***"skolan och fritids
sysslor"***

-Tjej, gymnasiet

***"Jag vill ha gratis
busskort på vintern
annars kan jag inte ta
mig till skolan."***

- Kille, gymnasiet

***"Miljö, trygghet hos
unga (framförallt
tjejer) och skolmiljö"***

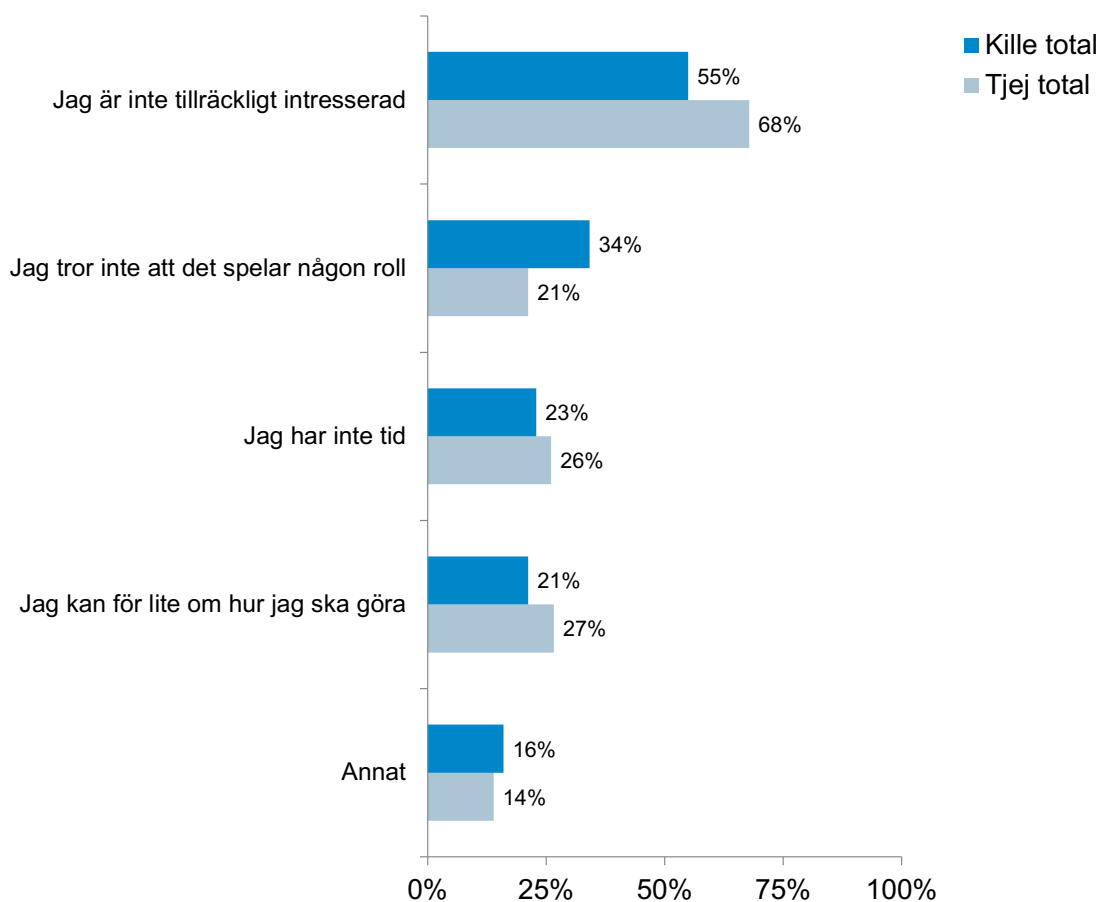
-Tjej, högstadiet

De som inte vill påverka

De som på fråga D4 svarade att de inte vill vara med och påverka i kommunen fick svara på en fråga om varför de inte vill det, se diagram D4e nedan.

55-68 % svarar att de inte är tillräckligt intresserade. 34 % av killarna svarar att de inte tror att det spelar någon roll, 21 % av tjejerna svarar detsamma. En högre andel tjejer (27 %) än killar (21 %) svarar att de kan för lite om hur de ska göra.

D4e. Vilken eller vilka är anledningarna till att du inte vill vara med och påverka? Besvarades endast av de som svarat att de inte vill påverka

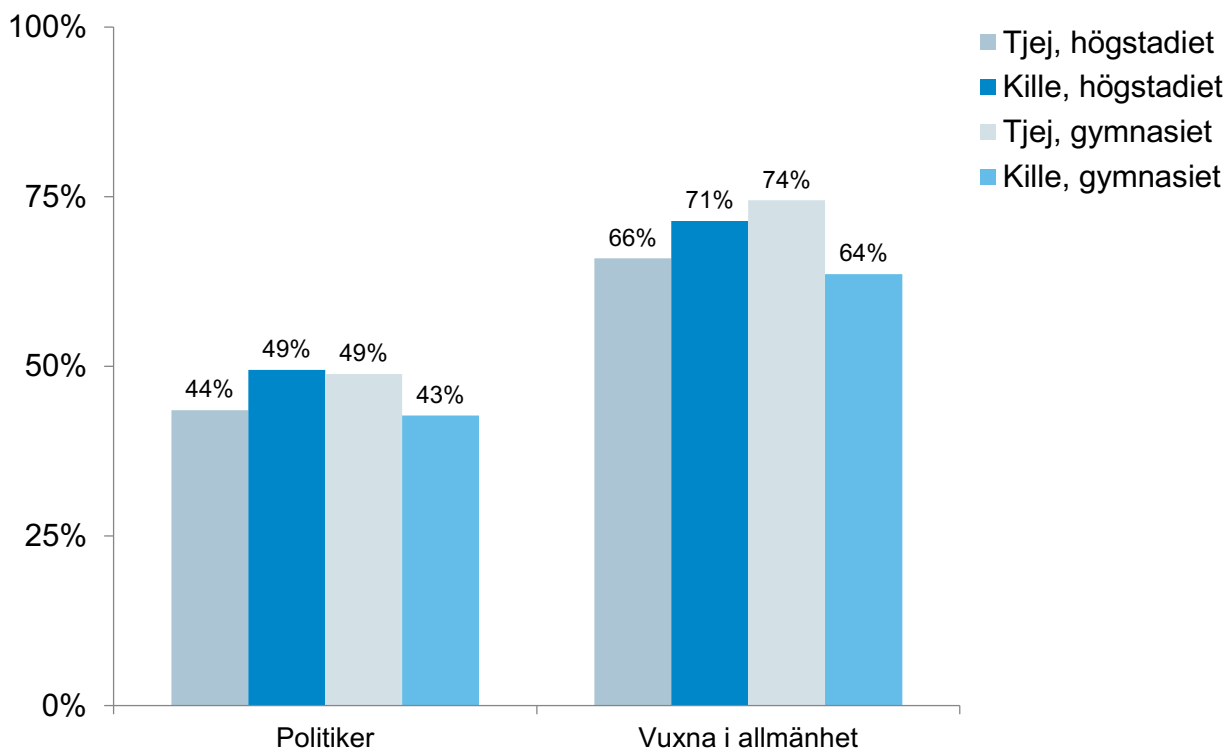
Förtroende för vuxna och politiker

Ungdomarna svarade på en fråga om hur stort förtroende de har för vuxna i allmänhet och en fråga om hur stort förtroende de har för politiker. Totalt sett svarar 68 % att de har ett högt förtroende för vuxna i allmänhet. Förtroendet för politiker är däremot lägre, 45 %.

Vid en jämförelse med rikssnittet framgår det att ungdomar i Österåker har ungefär lika stort förtroende för vuxna och politiker som snittet. Gymnasieungdomarna har dock ett något högre förtroende för politiker.

Andelen ungdomar med stort eller ganska stort förtroende för vuxna är på ungefär samma nivå som tidigare år. Förtroendet för politiker är däremot högre än tidigare år, se diagram D5b.

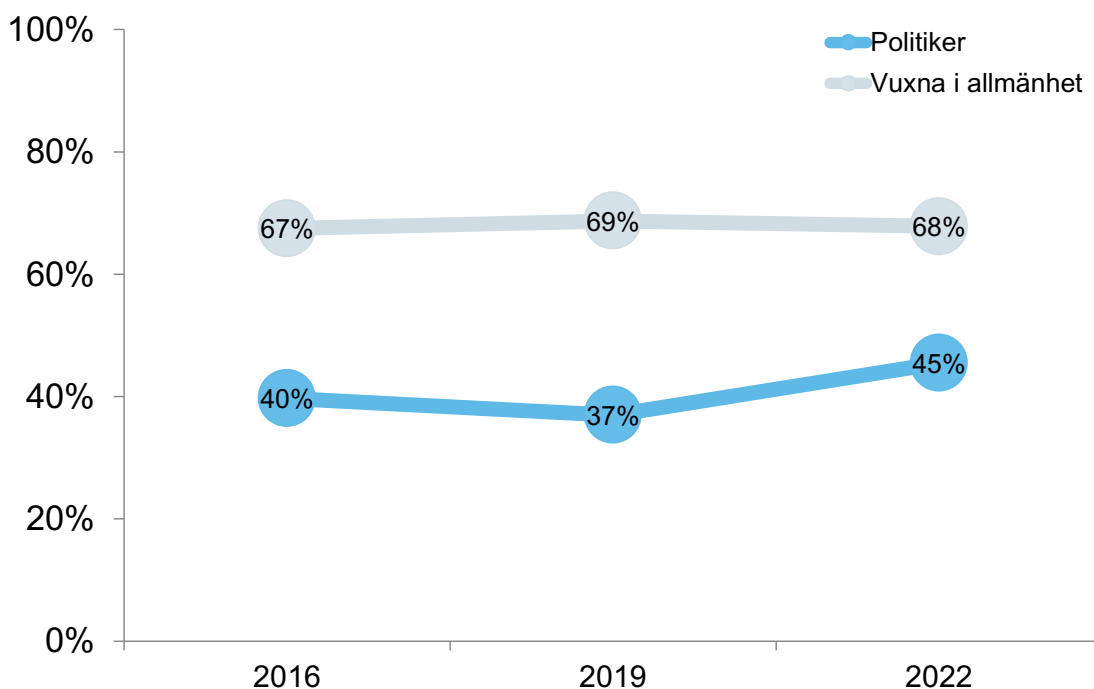
**D5. Hur stort eller litet förtroende har du för följande vuxna personer?
Andel som svarat "mycket stort" eller "ganska stort"**

**D5a. Andel med stort eller ganska stort förtroende för vuxna och politiker.
Jämförelse med riksnittet**

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Politiker	46%	46%	45%	41%
Vuxna i allmänhet	68%	68%	67%	69%

**D5b. Andel med stort eller ganska stort förtroende för vuxna och politiker.
Jämförelse över tid**

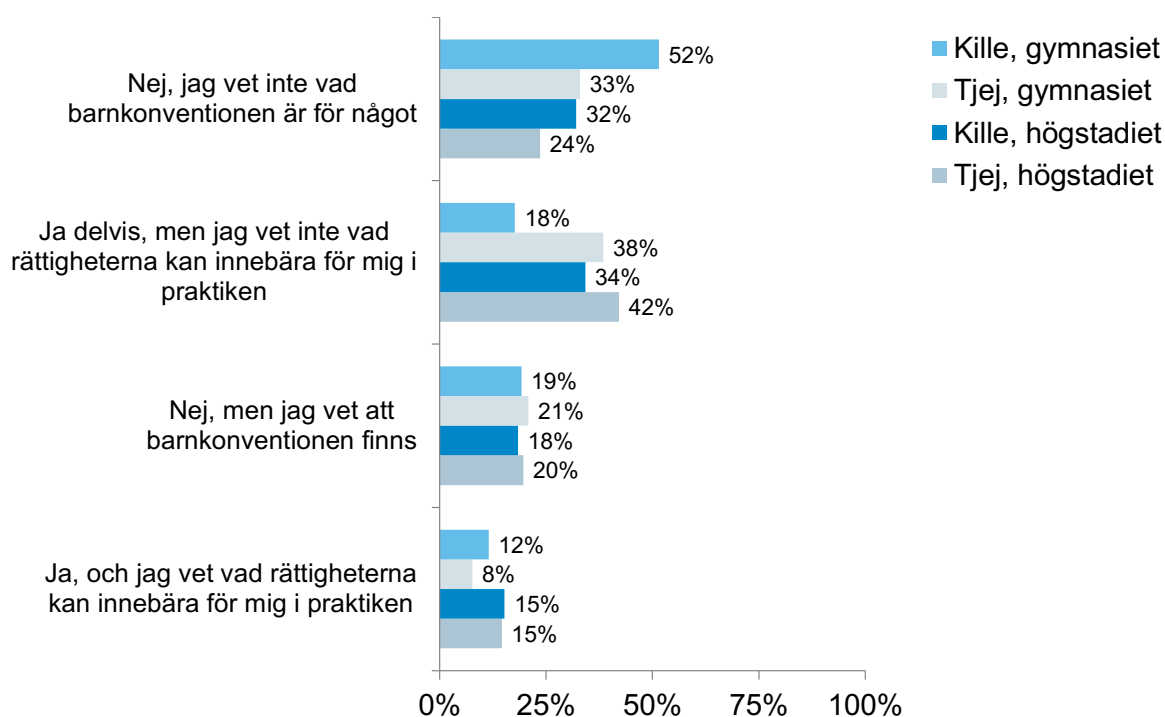

Barnkonventionen

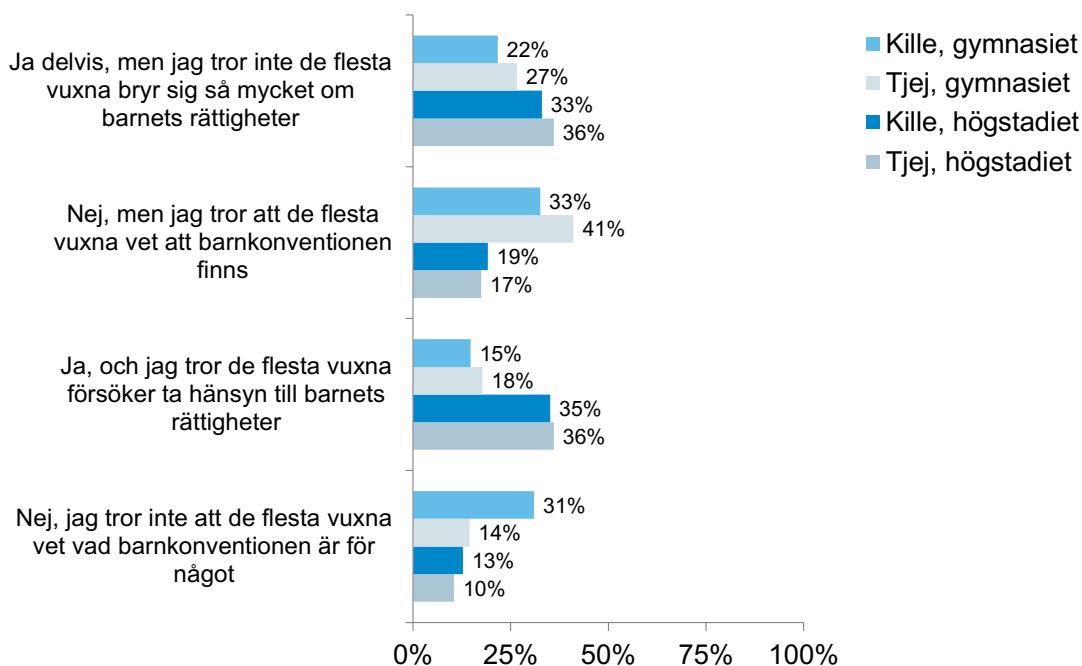
I Lupp-enkäten ställdes även två frågor om barnkonventionen. Vad som framgår är att över hälften av gymnasiekillarna, 52 %, svarar att de inte alls vet vad barnkonventionen är för något. Andelen bland övriga är 24-33 %. 8-12 % av gymnasieungdomarna och 15 % av högstadieungdomarna känner till barnkonventionen, och vet vad rättigheterna kan innebära i praktiken.

15-18 % av gymnasieungdomarna och 35-36 % av högstadieungdomarna tror att de flesta vuxna känner till barnkonventionen och försöker ta hänsyn till barnets rättigheter.

D6a. Känner du till vilka rättigheter du har enligt barnkonventionen?

D6b. Tror du att vuxna i allmänhet känner till barnets rättigheter enligt barnkonventionen?

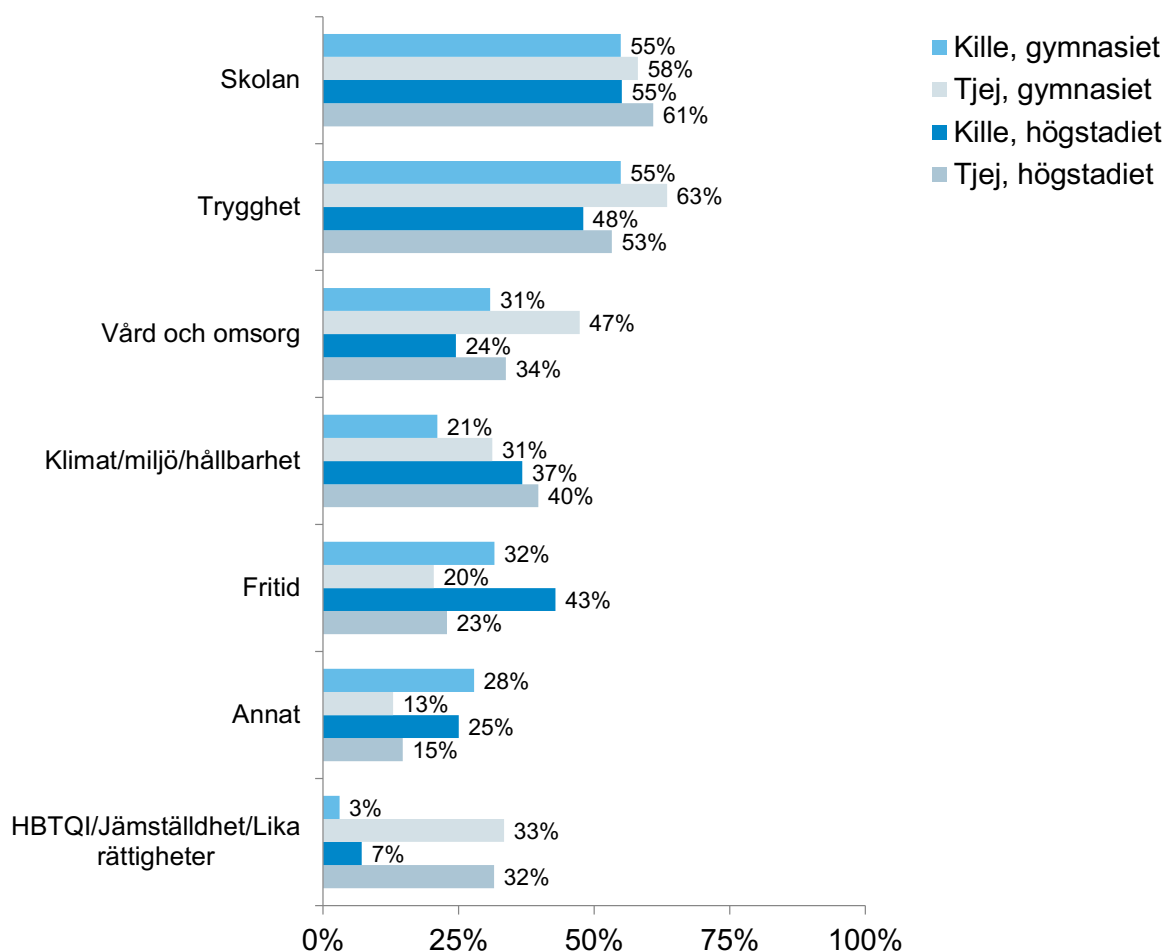
Vad och på vilket sätt unga vill påverka

I Österåkers kommun ställdes även två kommunspecifika frågor om vad ungdomarna skulle vilja påverka, samt hur de helst skulle vilja påverka.

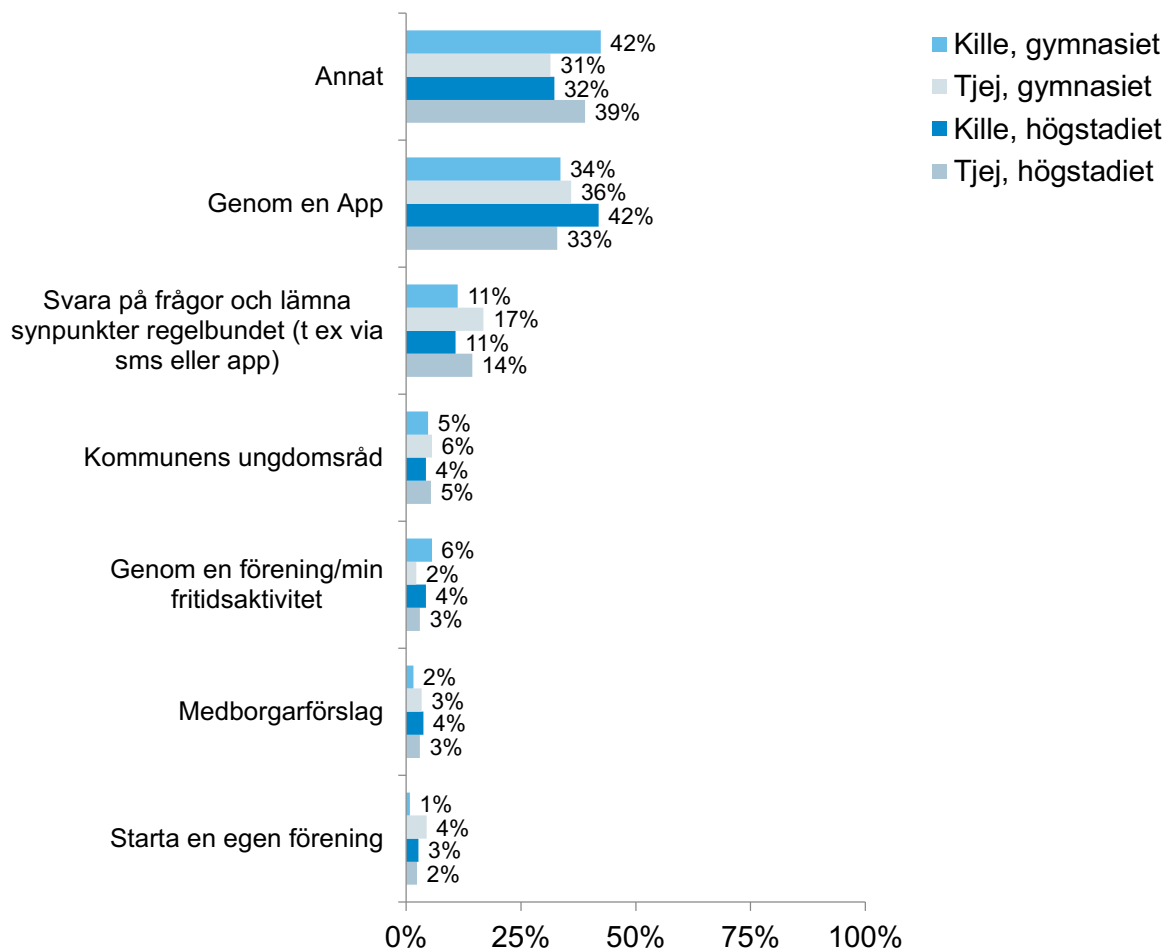
Vad som framgår i diagrammet nedan är att skolfrågor och trygghetsfrågor är de två frågor som är viktigast för ungdomarna. Vård och omsorg är den tredje viktigaste frågan för gymnasieungdomarna. Killar i gymnasiet uppger dock också i liknande grad att de vill påverka fritidsfrågor. Den tredje viktigaste frågan för högstadietjerna är klimat/miljö/hållbarhet. För högstadietkillarna är fritidsfrågor tredje viktigast. I övrigt framgår att tjejer i högre grad än killar vill påverka i frågor om HBTQI, jämställdhet och lika rättigheter.

När det kommer till hur ungdomarna skulle vilja påverka ser vi i diagram D8 på följande sida att de flesta vill påverka genom en app (33-42 %) eller på ett annat sätt än de som nämns i frågan (31-42 %). Mellan 11-17 % vill svara på frågor och lämna synpunkter regelbundet (till exempel genom sms eller en app). Vad gäller övriga alternativ, exempelvis ungdomsråd, är intresset lägre.

D7. Vilken/vilka frågor är viktigast för dig att påverka? (välj max 3)

D8. På vilket sätt skulle du helst vara med och påverka i din kommun?

Skillnader utifrån ekonomiska förutsättningar

Sambandsanalyser visar att det på området "Politik och samhälle" finns vissa skillnader mellan de som oroar sig över sina föräldrars ekonomi och övriga unga. Vad som framgår är att unga som oroar sig över föräldrarnas ekonomi har ett lägre förtroende för politiker och vuxna i allmänhet jämfört med övriga. Skillnaden är tydligast när det kommer till förtroendet för vuxna. Bland de som oroar sig över föräldrarnas ekonomi svarar 55 % att de har ett ganska eller mycket stort förtroende för vuxna i allmänhet, motsvarande andel bland övriga är 70 %.

Samtidigt har unga som oroar sig över föräldrarnas ekonomi ett något högre intresse för samhällsfrågor i allmänhet. De vill även vara med och påverka i kommunen i högre grad. Av de som oroar sig vill 44 % vara med och påverka i frågor som rör kommunen. Andelen bland övriga är 32 %. Andelen som ser positivt på sina möjligheter att påverka är däremot på en liknande nivå som bland övriga unga.

E. Trygghet

Att så många unga som möjligt får trygga uppväxtvillkor möjliggör en bra start i livet och goda möjligheter att utvecklas.

Utsatthet för mobbning, kränkningar, trakasserier och våld påverkar hälsan och känslan av trygghet hos unga. MUCF konstaterar att en av de faktorer som påverkar ungas hälsa i störst utsträckning är om man under den senaste tiden har blivit utsatt för någon form av mobbning, men även andra former av utsatthet tas upp (hot, misshandel, utnyttjande).¹ Otrygghet och utsatthet kan även påverka den utsattes möjligheter kunskapsutveckling i skolan och således potentiellt påverka möjligheterna för individen i framtiden.

Enligt SCB så ökar mobbningen och otryggheten i skolan och detta gäller både pojkar och flickor.² Förutom ökad mobbning och otrygghet i skolan syns även en negativ utveckling vad gäller ungas rapportering av mobbning och hot på nätet.³ Att få bukt med denna typ av problem är därmed väldigt viktigt.

*”Öppna fler ställen
ungdomar kan vara på
på kvällen så alla känner
sig trygga”*

– Kille, högstadiet

¹ MUCF 2007: Fokus 07: En analys av ungas hälsa och utsatthet

² SCB 2020: Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige

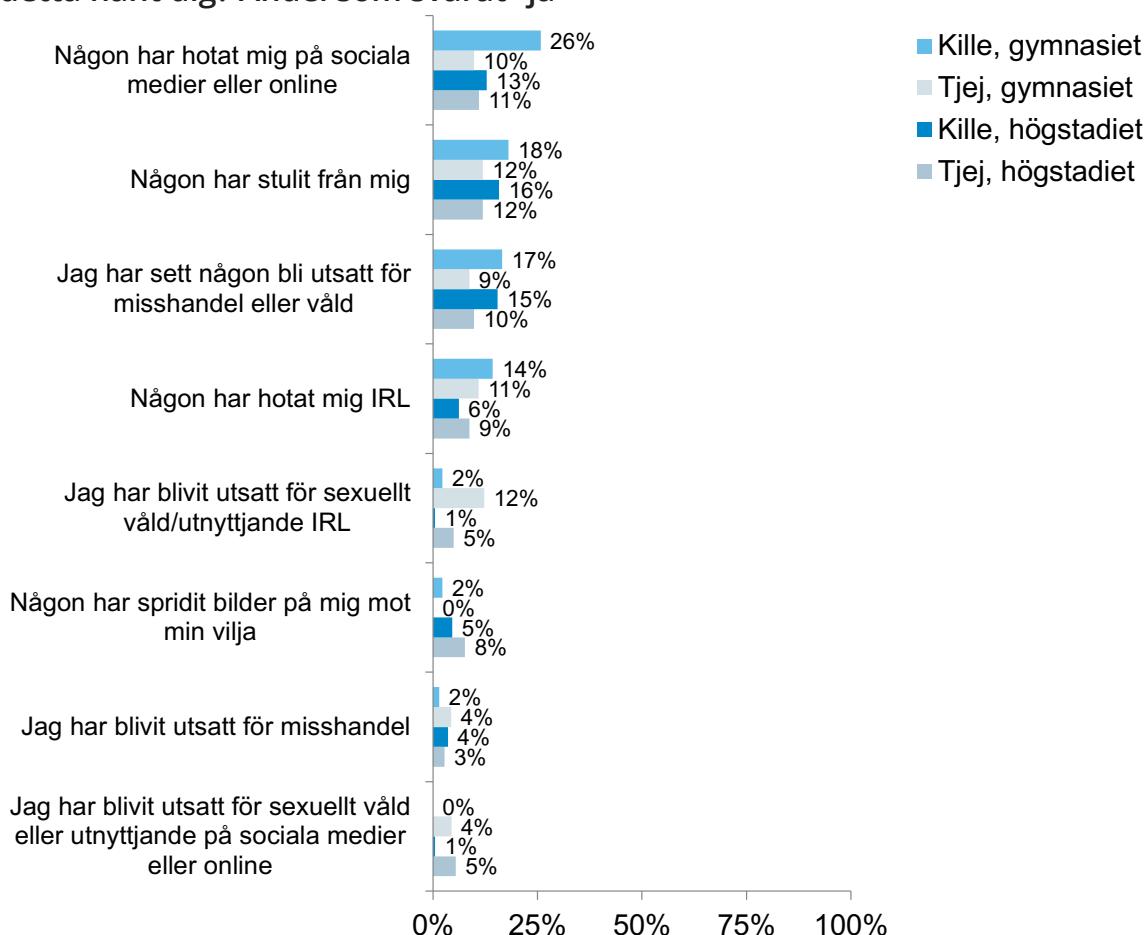
³ Statens medieråd: Ungar och medier 2019

Utsatthet för brott och otrygga situationer

I enkäten ställdes en fråga om man har blivit utsatt för något brott eller otrygg situation de senaste sex månaderna. Av diagrammet framgår att gymnasiekillarna i högre grad än övriga utsatts för hot på sociala medier. Killar, både i högstadiet och gymnasiet, svarar i högre grad än tjejer att de sett någon annan utsättas för misshandel eller våld samt att de utsatts för stöld. Tjejer har däremot i högre grad än killar utsatts för sexuellt våld/utnyttjande i verkligheten eller på internet.

Jämfört med rikssnittet har gymnasieungdomarna i Österåker utsatts för hot (på sociala medier/online eller i verkligheten) i högre grad, se tabell E1a. I övrigt har ungdomarna i Österåker utsatts i ungefär samma utsträckning som rikssnittet.

E1. Nu vill vi att du tänker tillbaka på de senaste sex månaderna. Har något av detta hänt dig? Andel som svarat "ja"

E1a. Har något av detta hänt dig? Andel som svarat "ja": Jämförelse med rikssnittet

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Någon har stulit från mig	15%	15%	16%	14%
Jag har blivit utsatt för misshandel	4%	5%	3%	4%
Jag har sett någon bli utsatt för misshandel eller våld	13%	15%	14%	11%
Någon har hotat mig på sociala medier eller online	13%	15%	20%	13%
Någon har hotat mig IRL	9%	11%	13%	8%
Någon har spridit bilder på mig mot min vilja	7%	6%	2%	4%
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld eller utnyttjande på sociala medier eller online	3%	5%	2%	3%
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande IRL	3%	4%	6%	5%

Trygghet på olika platser

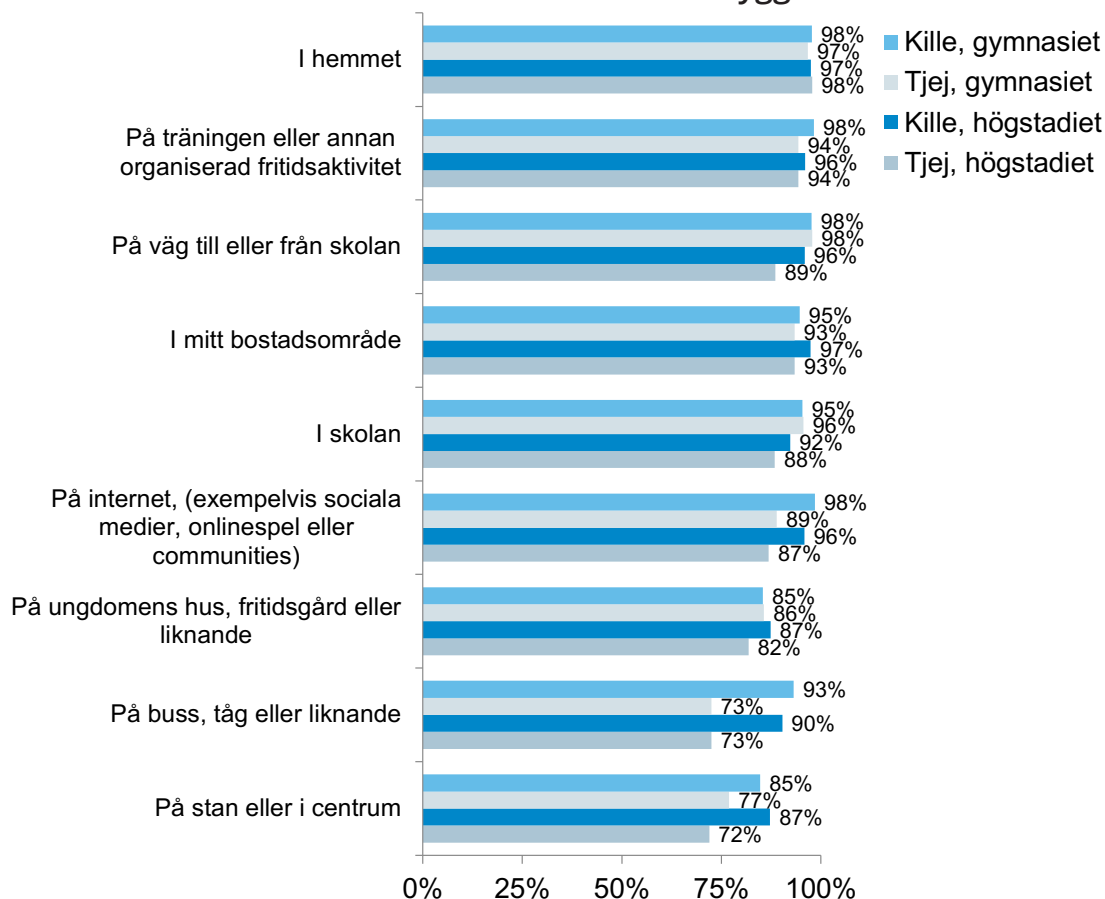
Ungdomarna fick svara på en fråga om hur trygga de upplever att de är på olika fysiska platser i kommunen och på internet. Som det framgår i diagram E2 på följande sida svarar en stor andel att de alltid eller oftast känner sig trygga hemma, på träningen, på väg till eller från skolan, i sitt bostadsområde, i skolan och på internet.

Tryggheten är lägre på ungdomens hus/fritidsgård eller liknande, i stan/i centrum och på bussar/tåg. Vad gäller bussar/tåg och på stan/ i centrum svarar tjejer i lägre grad än killar att de känner sig trygga. Tjejer känner sig även mindre trygga än killar på internet.

Jämfört med rikssnittet känner sig gymnasieungdomarna i Österåker något tryggare på flera platser. I högstadiet är tryggheten i Österåker på en liknande nivå som rikssnittet.

E2. Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen?*

Andel som svarat att de "alltid" eller "oftast" är trygga

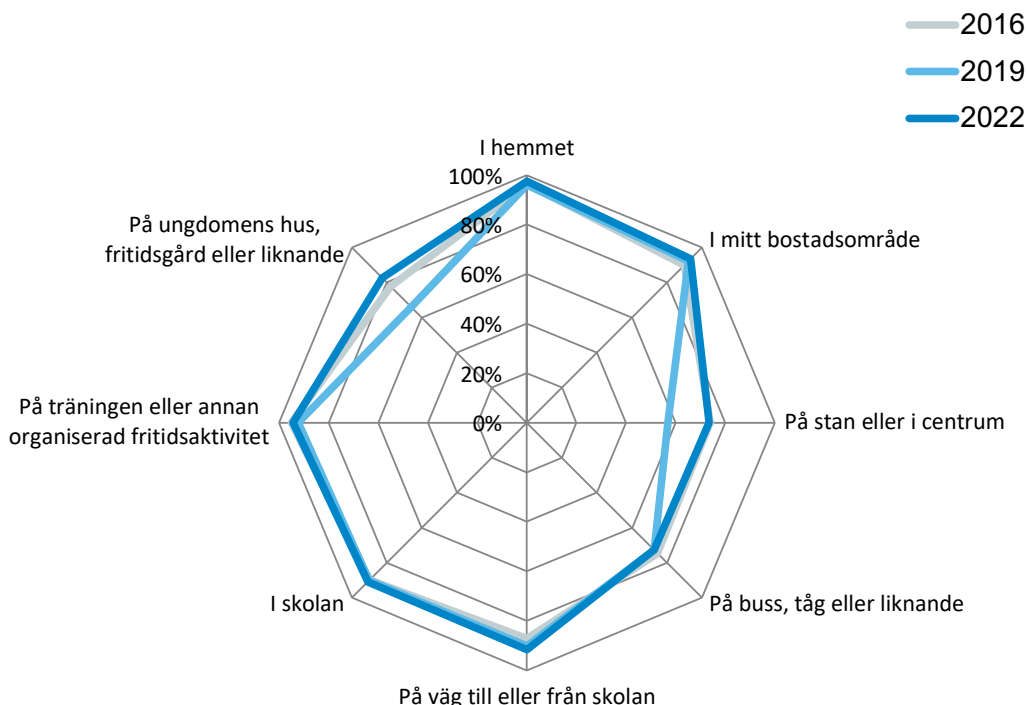
E2a. Andel som svarat att de oftast eller alltid känner sig trygga: Jämförelse med rikssnittet*

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
I hemmet	97%	96%	97%	96%
I mitt bostadsområde	95%	93%	94%	93%
På stan eller i centrum	79%	80%	81%	80%
På buss, tåg eller liknande	81%	78%	85%	79%
På väg till eller från skolan	92%	90%	98%	93%
I skolan	89%	86%	96%	93%
På träningen eller annan organiserad fritidsaktivitet	95%	92%	97%	93%
På ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	82%	84%	85%	81%
På internet, (exempelvis sociala medier, onlinespel eller communities)	91%	89%	95%	90%

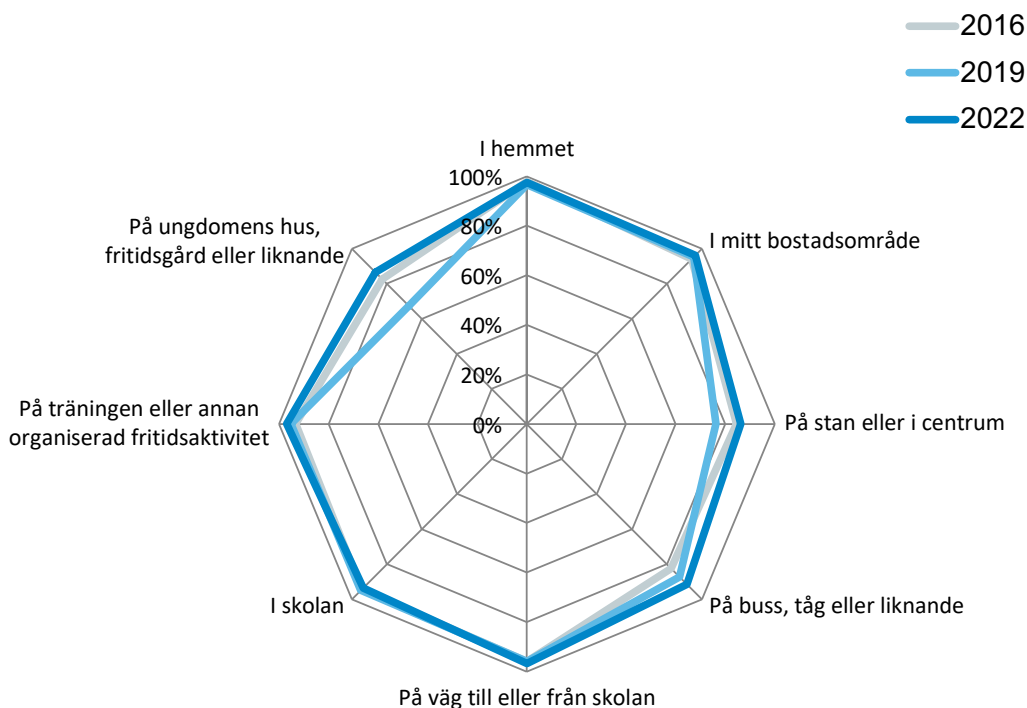
*Siffrorna i diagrammet och tabellen ovan visar endast de som svarat på frågan, det vill säga svarsalternativet "Ej aktuellt" är borträknat. Andelen som svarat "Ej aktuellt" på fritidsgårdsalternativet är 63 %. Andelen som svarat "Ej aktuellt" på träning/fritidsaktivitet är 21 %.

Över tid har tryggheten på stan/i centrum och på fritidsgårdar ökat bland både killar och tjejer. I övrigt är resultatet på en liknande nivå.

E2b. Andel som svarat att de oftast eller alltid känner sig trygga: Jämförelse över tid, tjej*

E2c. Andel som svarat att de oftast eller alltid känner sig trygga: Jämförelse över tid, kille*

*Siffrorna i diagrammen ovan visar endast de som svarat på frågan, det vill säga. svarsalternativet "Ej aktuellt" är borträknat. Andelen som svarat "ej aktuellt" på fritidsgårdsalternativet är 62%. Andelen som svarat "Ej aktuellt" på träning/fritidsaktivitet är 24%.

Mobbning och trakasserier

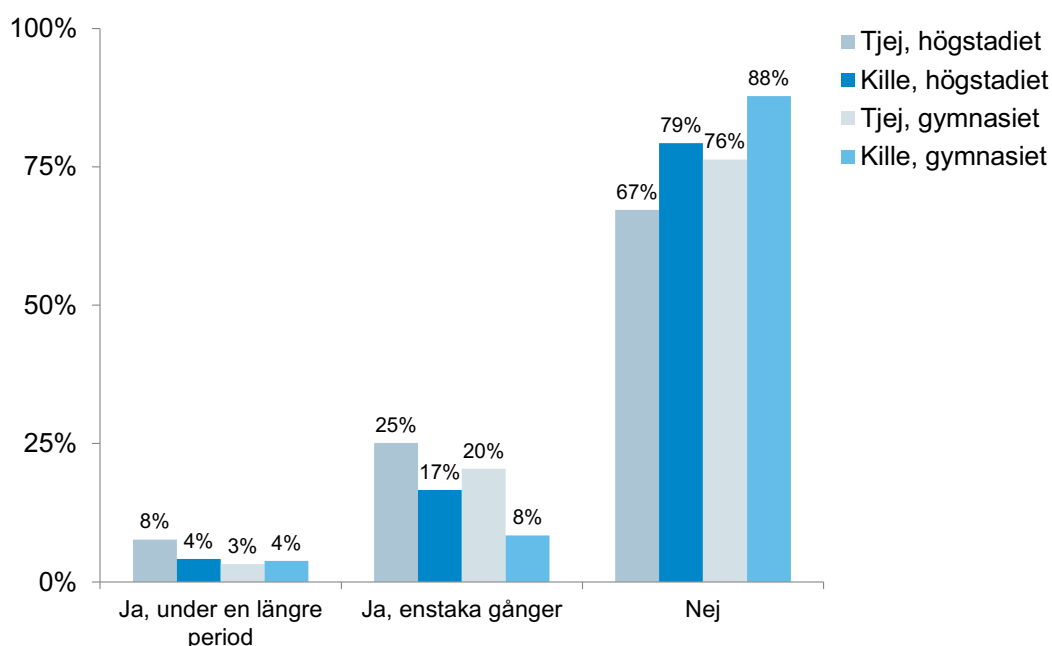
I denna del redovisas frågor som rör utsatthet för mobbning och trakasserier. Som tidigare nämnt är utsatthet för mobbning något som tydligt påverkar hälsan. Nya studier pekar även på att mobbning har ökat i Sverige bland unga.¹

Vad som framgår är att en relativt hög andel av högstadietjejerna, 33 %, har utsatts för mobbning enstaka gånger eller under en längre period under de senaste sex månaderna. Motsvarande andel bland högstadiekillarerna är 21 %. Även i gymnasiet har tjejer utsatts för mobbning i högre grad än killar. Totalt sett har 27 % av högstadieungdomarna och 18 % av gymnasieungdomarna utsatts. Det är ingen större skillnad avseende andelen ungdomar som utsatts för mobbning i Österåker jämfört med rikssnittet, se tabell E3a.

Jämfört med år 2019 har andelen tjejer som utsatts för mobbning minskat, medan andelen killar som utsatts är på en mer stabil nivå över tid, se diagram E3b.

Som det framgår i diagram E3c på följande sida svarar majoriteten av de som utsatts att det skett i skolan (71-78 %). 20-23 % har utsatts på internet/mobilen.

E3. Under de senaste sex månaderna, har du blivit mobbad, trakasserad eller utfryst?

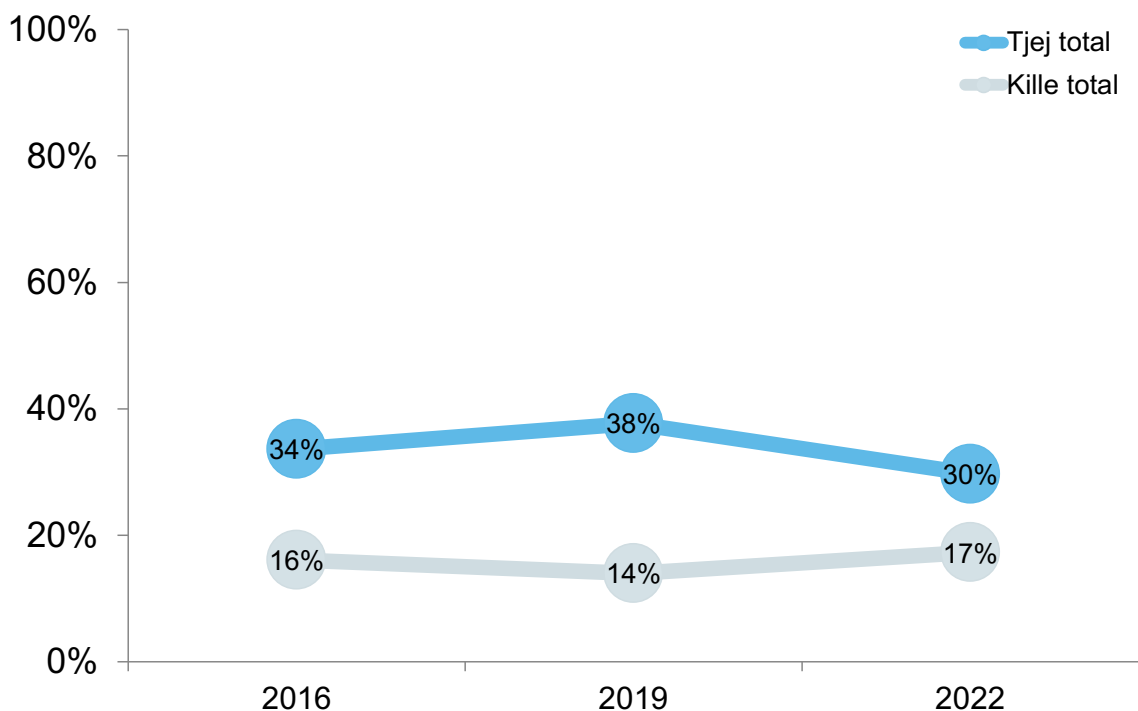

E3a. Andel som svarat "ja, längre period" eller "ja, enstaka gånger" på frågan om mobbning/trakasserier/utfrysning: Jämförelse med rikssnittet

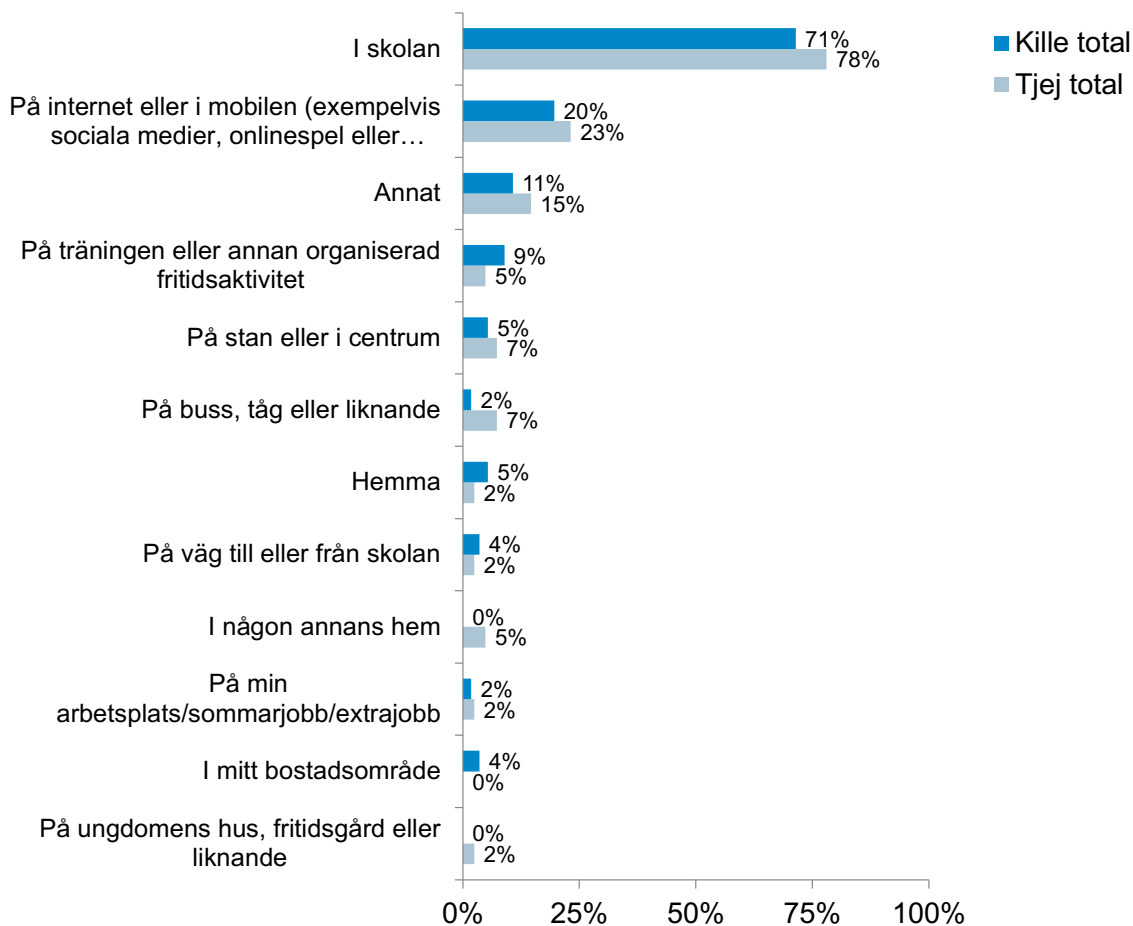
Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
27%	24%	18%	15%

¹ SCB 2020: Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige

E3b. Andel som svarat "ja, längre period" eller "ja, enstaka gånger" på frågan om mobbning/trakasserier/utfrysning: Jämförelse över tid

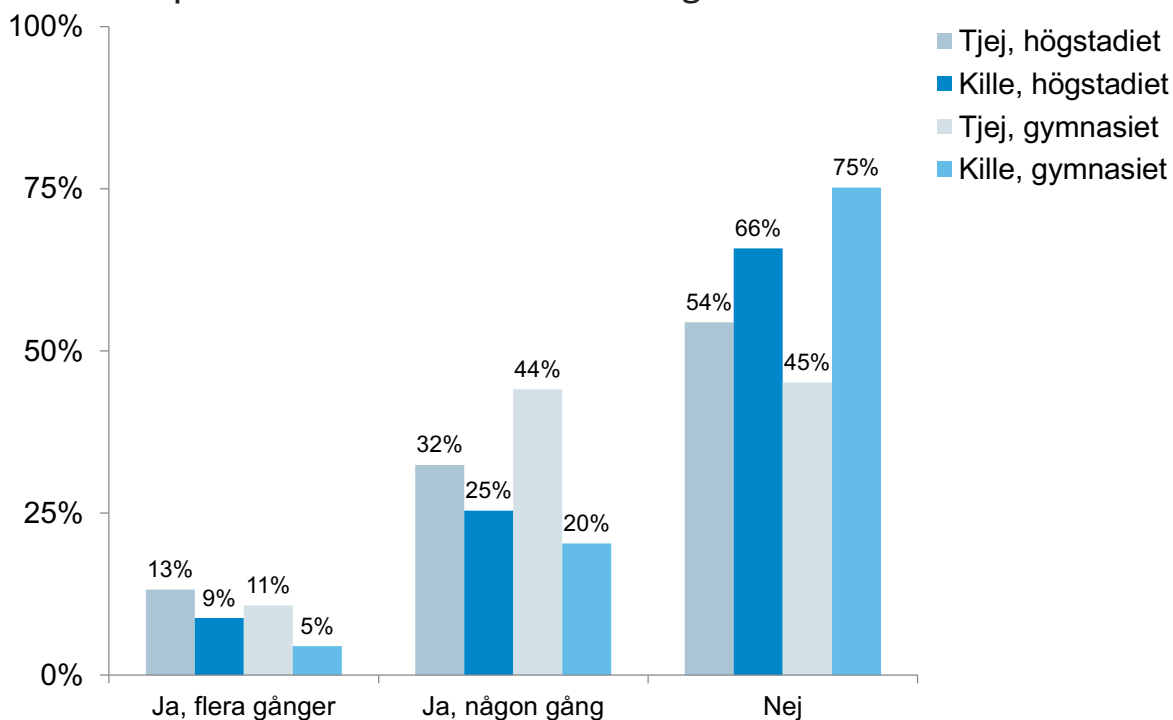
E3c. Var blev du mobbad, trakasserad eller utfrysad? Besvarades endast av de som svarat att de utsatts för mobbning/trakasserier/utfrysning

Orättvis behandling

Ungdomarna fick även ange om de blivit orättvist behandlade på ett sätt som gjort att de mått dåligt. Här framgår att tjejer i både högstadiet och gymnasiet har blivit utsatta i högre grad än killar. Gymnasietjejerna har utsatts i högst grad. Andelen som utsatts är högre i Österåker jämfört med riksnittet, se tabell E4a.

E4. Har du under de senaste sex månaderna upplevt att du har blivit orättvist behandlad på ett sätt så att du har mått dåligt?

E4a. Andel utsatta för orättvis behandling flera gånger eller någon gång: Jämförelse med riksnittet

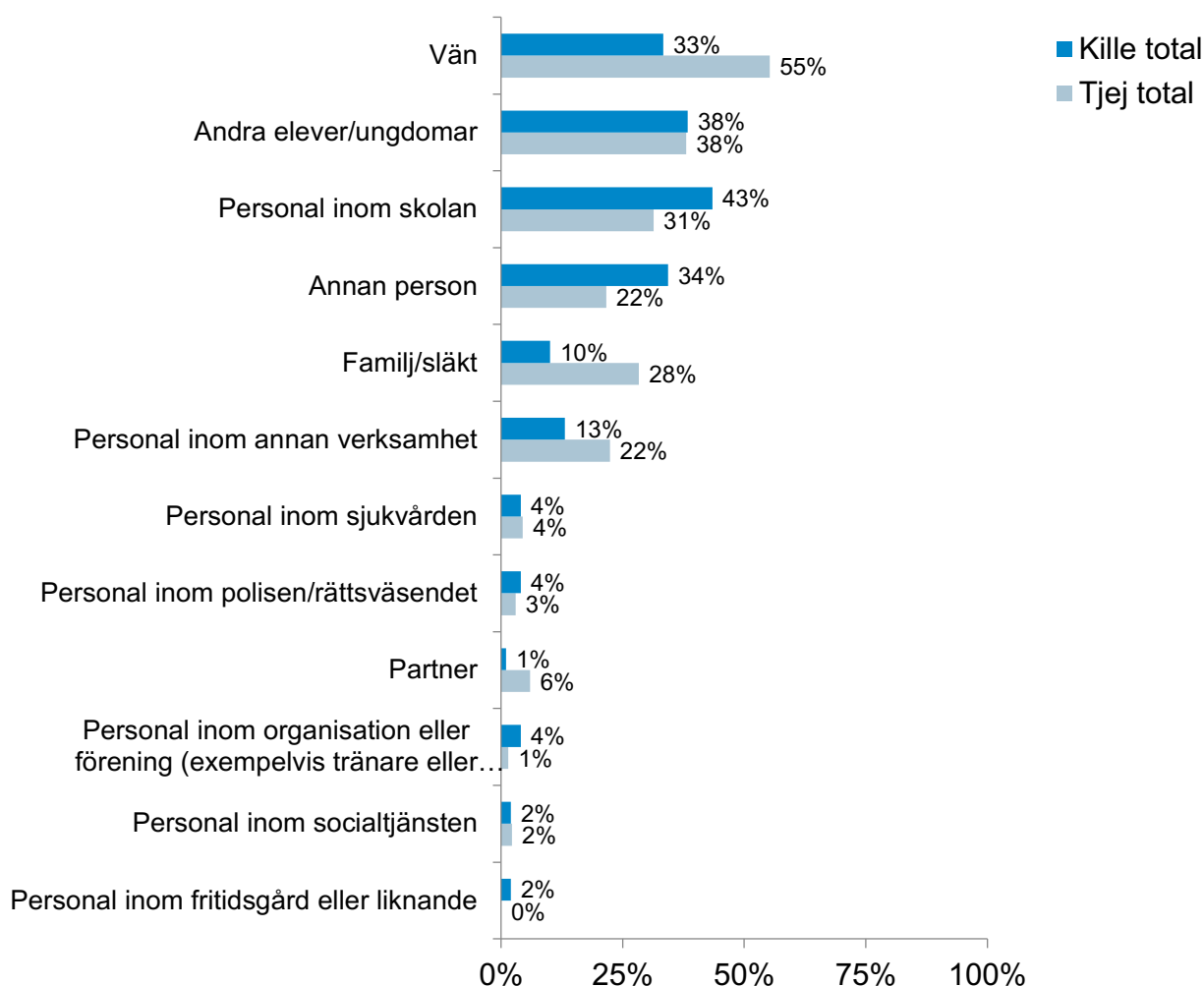
Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
41%	36%	37%	29%

De ungdomar som utsatts fick även svara på en fråga om vem som utsatte dem för orättvis behandling. 38 % av både killarna och tjejerna svarar att de utsatts av andra elever eller ungdomar. 55 % av tjejerna svarar att de utsatts av vänner, 33 % av killarna svarar detsamma. 31-43 % anger att de blivit utsatta av personal inom skolan.

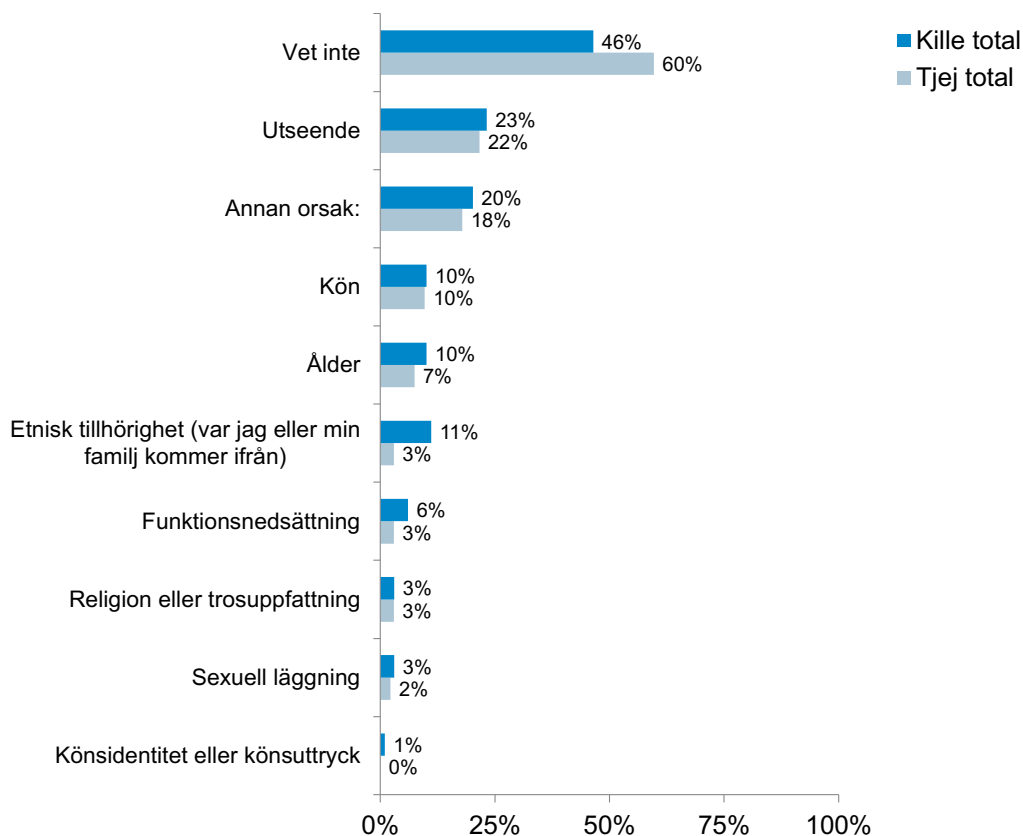
På följande sida framgår i diagram E4c att majoriteten av de som utsatts för orättvis behandling inte vet varför de blivit utsatta. 22-23 % av ungdomarna svarar att de blivit orättvist behandlade på grund av sitt utseende. 11 % av killarna och 3 % av tjejerna anger att de har blivit orättvist behandlade på grund av etnisk tillhörighet.

På följande sida i diagram E5 ser vi också att en majoritet av ungdomarna vet vart de kan vända sig om de blir illa behandlade eller mår dåligt. Jämfört med rikssnittet vet ungdomarna, främst i gymnasiet, i något lägre grad vart de kan vända sig.

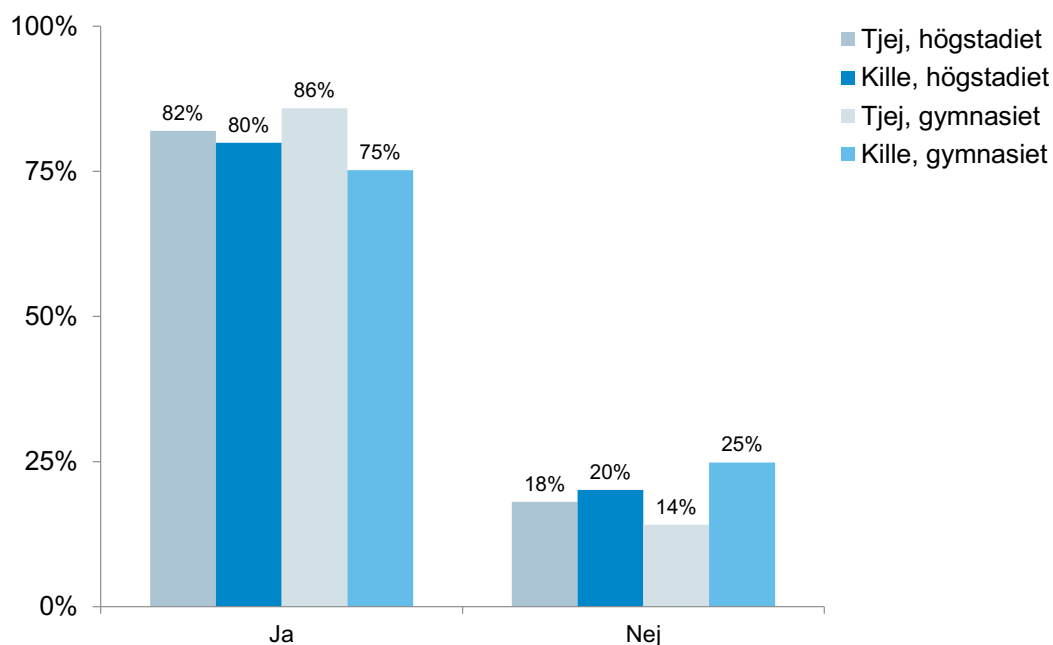
E4b. Vem eller vilka har du känt dig orättvist behandlad av? Besvarades endast av de som svarat att de utsatts för orättvis behandling

**E4c. Av vilken eller vilka orsaker tror du att du blev orättvist behandlad?
Besvarades endast av de som svarat att de utsatts för orättvis behandling**

E5. Vet du vart du kan vända dig för att få stöd om du skulle bli illa behandlad eller må dåligt?

E5a. Andel ja: Jämförelse med rikssnittet

Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
80%	83%	79%	84%

Skillnader utifrån ekonomiska förutsättningar

På området "Trygghet" syns också vissa skillnader utifrån ekonomiska förutsättningar. Vad som framgår är att de unga som kategoriserats som resurssvaga¹ i lägre grad än övriga känner sig trygga på stan/i centrum, i kollektivtrafiken samt på fritidsgårdar/ ungdomens hus eller liknande. De känner sig även något mindre trygga i sitt bostadsområde. Resurssvaga uppger även i högre grad än övriga att de utsatts för brott/ otrygga situationer under de senaste sex månaderna. De har även utsatts för mobbing och orättvis behandling i högre grad än övriga.

¹ De som svarat att de är mycket eller ganska missnöjda med sin egen ekonomi, att de är mycket eller ganska oroliga för sina föräldrars ekonomi och/eller att det hänt att de inte kunnat köpa saker som många andra i deras ålder gör

”Många är deprimerade”

– Tjej, högstadiet

F. Hälsa

I Lupp-enkäten finns ett avsnitt som rör ungas hälsa. En god hälsa tidigt i livet leder till att unga kan skapa goda sociala relationer och tillgodogöra sig utbildning. Detta påverkar i sin tur bland annat möjligheterna till trygghet, arbete och inkomst. Ungas hälsa är därför avgörande för flertalet andra aspekter senare livet. Idag finns det dock stora skillnader i ungas hälsa, bland annat utifrån kön, bakgrund och familjens ekonomiska situation. Det finns också hälsoskillnader mellan personer i särskilt utsatta situationer och den övriga befolkningen. Särskilt tydliga är dessa skillnader för personer med funktionsnedsättning, HBTQ-personer och vissa nationella minoriteter.¹

Ungas hälsa, i synnerhet den psykiska hälsan, har uppmärksammats i ett flertal rapporter under den senaste tiden. Det konstateras att de flesta ungdomar i Sverige mår bra, men att psykisk ohälsa och psykosomatiska besvär har ökat betydligt de senaste årtiondena, för att under de senaste åren ha stannat på en relativt hög nivå i jämförelse med resten av befolkningen.

Varför ungas psykiska hälsa försämrats verkar bero på flera olika orsaker. Folkhälsomyndigheten konstaterar i en rapport från 2019 att brister i skolans funktion troligen är en orsak till att psykosomatiska symtom ökat hos unga. De tar också upp att en större medvetenhet om de ökade krav som förändringarna på arbetsmarknaden medför kan vara en orsak till ökningen av ohälsa.² I en rapport från organisationen Mind tar man också upp en ytterligare aspekt, nämligen att det idag finns en större öppenhet för ohälsa och att detta även kan påverka hur den psykiska ohälsan ser ut över tid då unga idag är mer ärliga med hur de mår än vad tidigare generationer kanske varit.³

1 SOU 2016:55, Mörk, Sjögren & Svaleryd 2014: Hellre rik och frisk – om familjebakgrund och barns hälsa

2 Folkhälsomyndigheten 2018 ”Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige?”

3 Mind 2018: En rapport om ungas psykiska hälsa

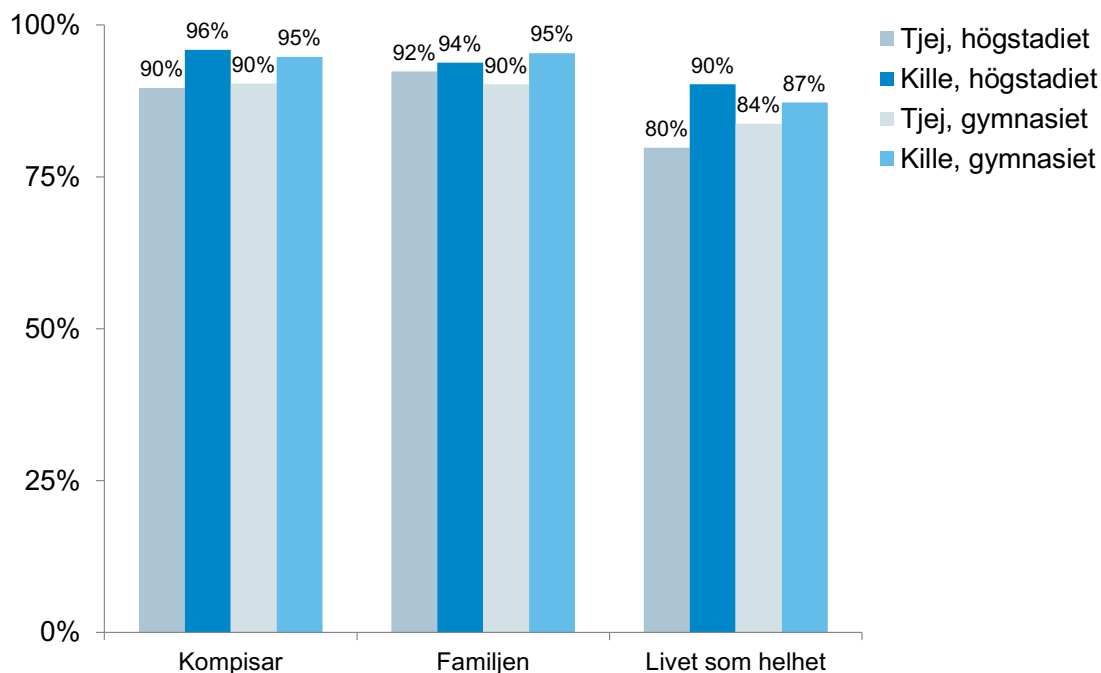
Relationer och nöjdhet med livet

Familje- och kompisrelationer samt andra sociala nätverk är faktorer som även påverkar en individs hälsa. Hur individen ser på livet som helhet är en fråga som ofta, med lite olika formuleringar, även används för att avspegla psykisk hälsa. En hög andel, mellan 90-96 %, av ungdomarna i Österåker är nöjda med kompisarna och familjen. När det gäller livet som helhet är nöjdheten lägre, speciellt bland högstadietjejeerna.

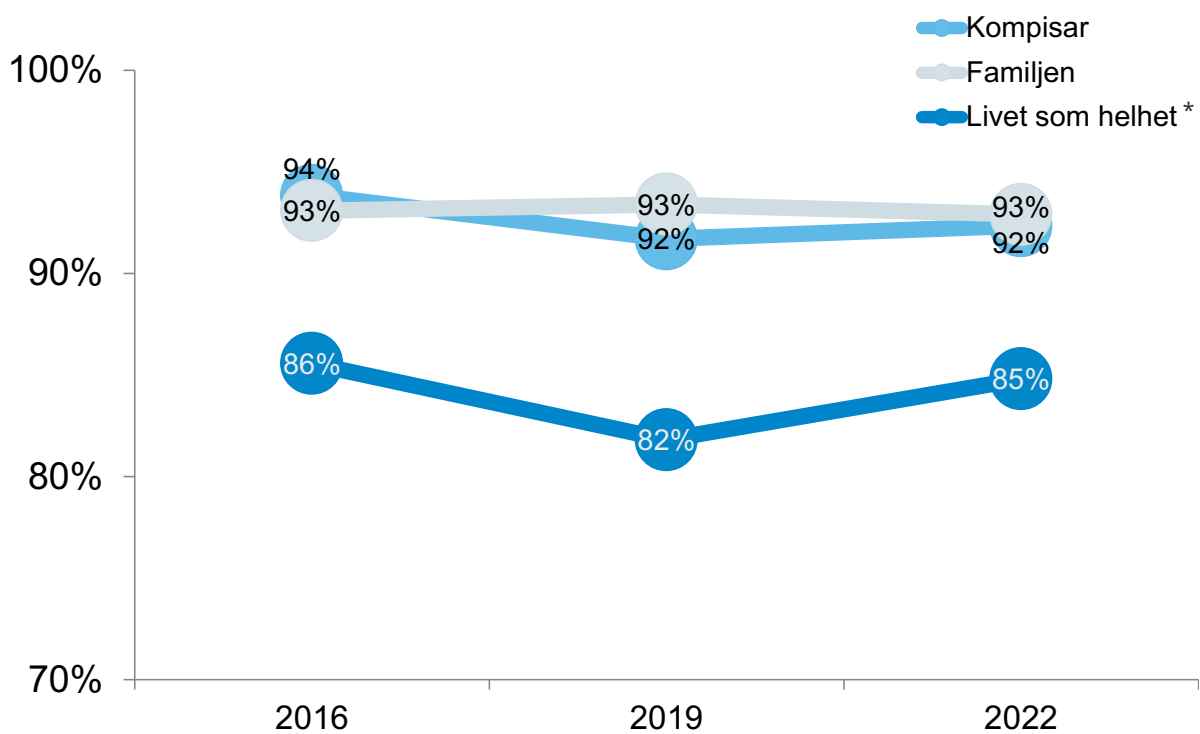
Över tid är syns inga större förändringar avseende andelen ungdomar som är nöjda med familjen, kompisarna och livet som helhet.

Jämfört med rikssnittet är ungdomarna i Österåker ungefär lika nöjda med livet, familjen och kompisarna, se tabell F0b på följande sida.

**F0. Hur nöjd är du med ditt liv när det handlar om följande?
Andel som svarat "mycket nöjd" eller "ganska nöjd"**

F0a. Andel nöjda med livet, familjen och kompisarna: Jämförelse över tid

*Före 2022 löd formuleringen "Livet i sin helhet".

F0b. Andel nöjda med livet, familjen och kompisarna: Jämförelse med rikssnittet

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Livet som helhet	85%	85%	85%	86%
Familjen	93%	95%	93%	95%
Kompisar	92%	93%	92%	94%

Självskattad hälsa

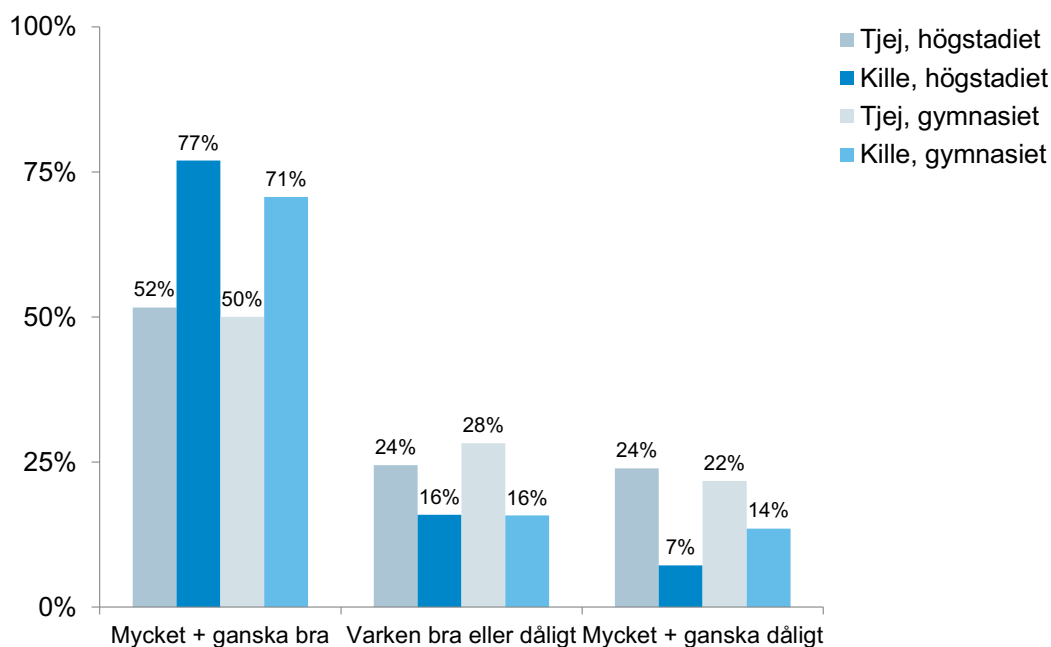
Självskattad hälsa innebär att individer ombeds att själva skatta sitt allmänna hälsotillstånd på en skala. Den självskattade hälsan är med andra ord ett subjektivt mått. Resultat av detta slag ifrågasätts ibland på grund av det subjektiva inslaget, men har visat sig stämma väl överens med mer objektiva och medicinska mått på hälsa.¹

I Österåker ser vi att andelen som svarar att de mår mycket eller ganska bra är betydligt lägre bland tjejer än bland killar. 50-52 % av tjejerna svarar att de mår mycket eller ganska bra, motsvarande andel bland killarna är 71-77 %. Tjejer svarar även i högre grad än killar att de mår mycket eller ganska dåligt.

Vid en jämförelse med rikssnittet framgår det att ungdomarna i Österåker bedömer sin hälsa som ganska eller mycket bra i liknande utsträckning.

Över tid kan vi se att andelen som mår bra minskat både bland killar och bland tjejer, se diagram F1b. Minskningen är dock större bland tjejer, och skillnaden mellan könen har därmed ökat sedan 2019.

F1. Under de senaste sex månaderna, hur bedömer du din hälsa, hur du mår eller känner dig?

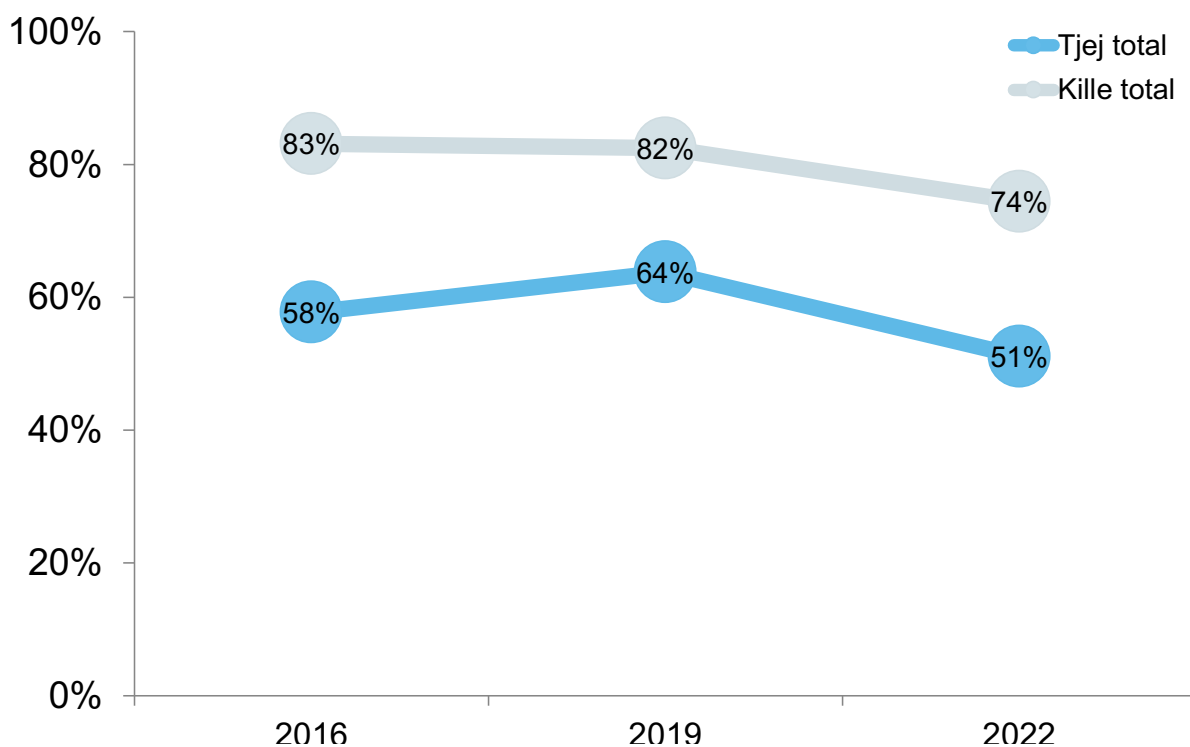

F1a. Andel som bedömer sin hälsa som mycket eller ganska bra: Jämförelse med rikssnittet

Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
64%	64%	62%	61%

¹ Folkhälsomyndigheten: Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017-2018

F1b. Andel som bedömer sin hälsa som mycket eller ganska bra: Jämförelse över tid

Psykiska och somatiska besvär

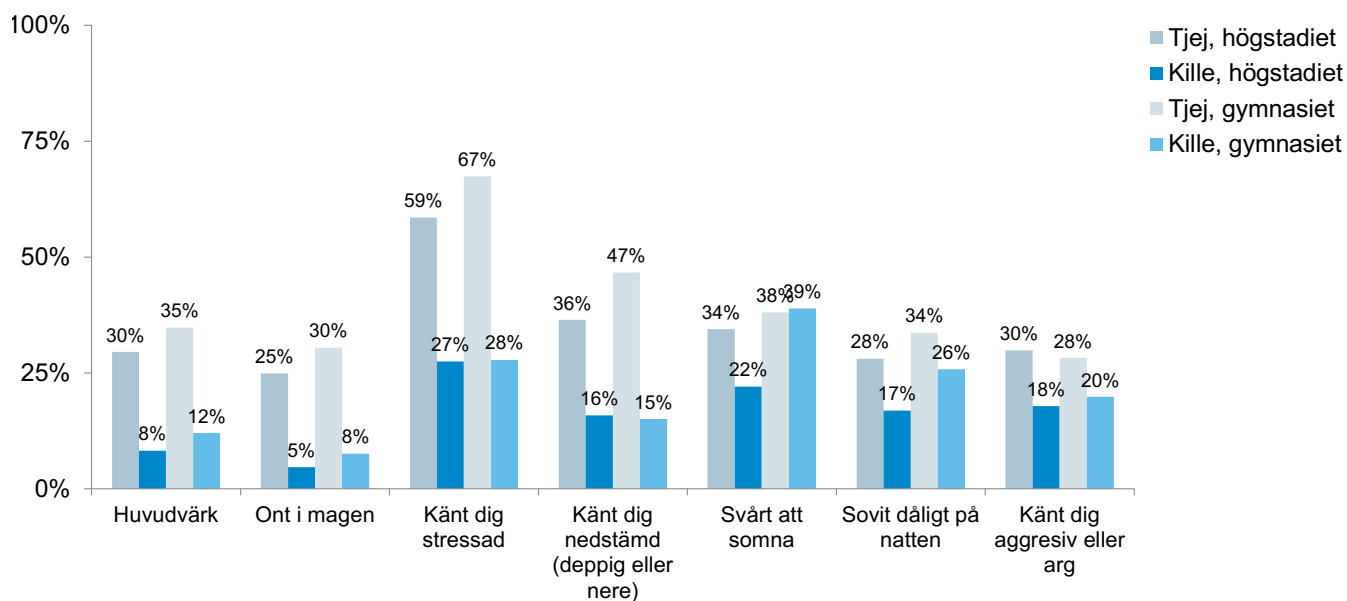
Ungdomarna fick svara på frågor om hur ofta de upplever olika psykiska och somatiska besvär, så som stress, huvudvärk, ont i magen, sömnsvårigheter och nedstämdhet. Enligt MUCF indikerar förekomsten av besvär ohälsa om de förekommer flera gånger i veckan eller oftare under en längre period. Liknande kategorisering görs i Folkhälsomyndighetens undersökning "Hälsa på lika villkor".

I diagram F2 på följande sida redovisas andelen ungdomar som har de listade besvären regelbundet, det vill säga flera gånger i veckan eller oftare. Samtliga besvär upplevs i högre grad av tjejer än av killar. En stor andel av tjejerna, 59-67 %, svarar att de känner sig stressade flera gånger i veckan eller oftare. Motsvarande andel bland killarna är 27-28 %.

Vad gäller nedstämdhet är det 36-47 % av tjejerna som svarar att de känner sig nedstämda/deppiga flera gånger i veckan eller oftare. Bland killarna svarar 15-16 % det samma.

Andelen ungdomar i Österåker som upplever regelbundna psykosomatiska besvär är på en liknande nivå som rikssnittet. Det som främst skiljer sig är att gymnasieungdomarna i Österåker i högre grad uppger att de har svårt att somna, se tabell F2a på följande sida.

F2. Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste sex månaderna? Andel som svarat "flera gånger i veckan" eller oftare

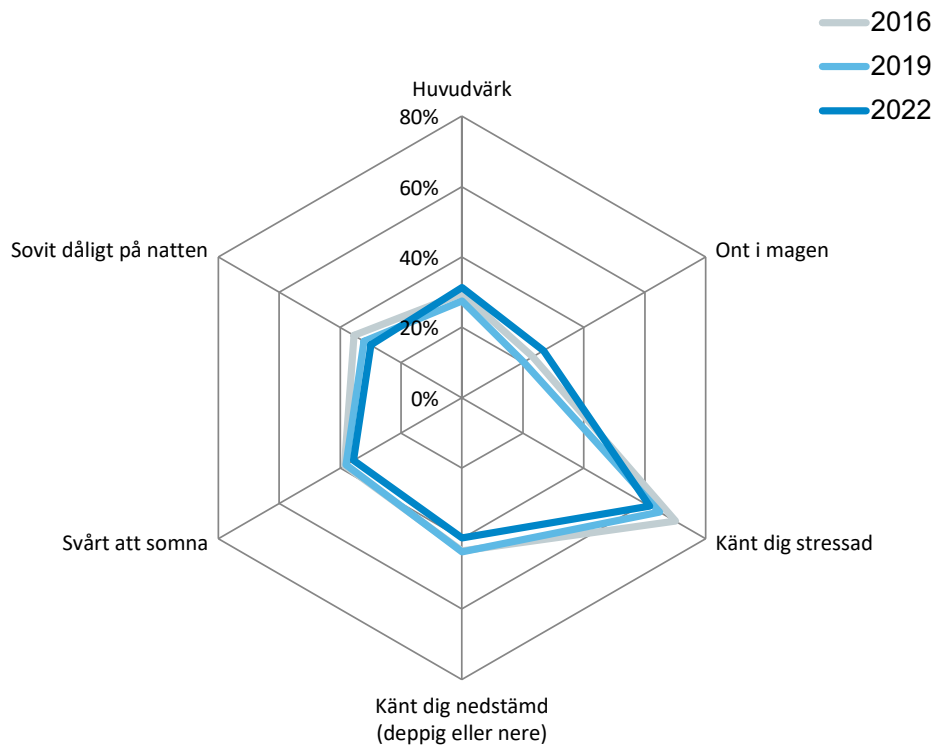

F2a. Andel som svarat att de har besvär flera gånger i veckan eller oftare: Jämförelse med riksnittet

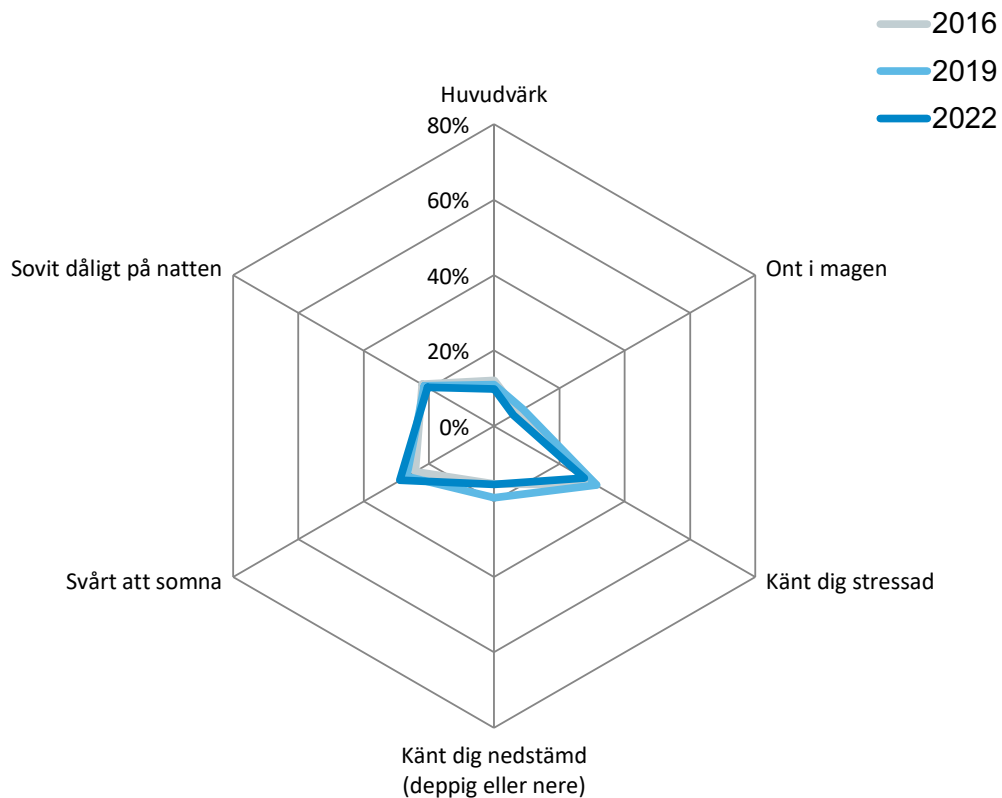
	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Huvudvärk	18%	20%	21%	20%
Ont i magen	15%	17%	18%	18%
Känt dig stressad	42%	41%	45%	44%
Känt dig nedstämd (deppig eller nere)	26%	27%	28%	29%
Svårt att somna	30%	30%	39%	30%
Sovit dåligt på natten	23%	25%	30%	28%
Känt dig aggressiv eller arg	24%	30%	24%	24%

Över tid har andelen tjejer som känt sig nedstämda/deppiga, stressade samt sovit dåligt på natten minskat något, se diagram F2b på nästa sida. Besvär med huvudvärk och magont har däremot ökat något. Andelen killar som upplever besvär är på liknande nivåer som tidigare år. Andelen som känt sig nedstämda/deppiga har dock minskat något sedan 2019 även bland killar.

**F2b. Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste sex månaderna?
Andel som svarat "flera gånger i veckan" eller oftare: Jämförelse över tid, tjej**

**F2c. Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste sex månaderna?
Andel som svarat "flera gånger i veckan" eller oftare: Jämförelse över tid, kille**

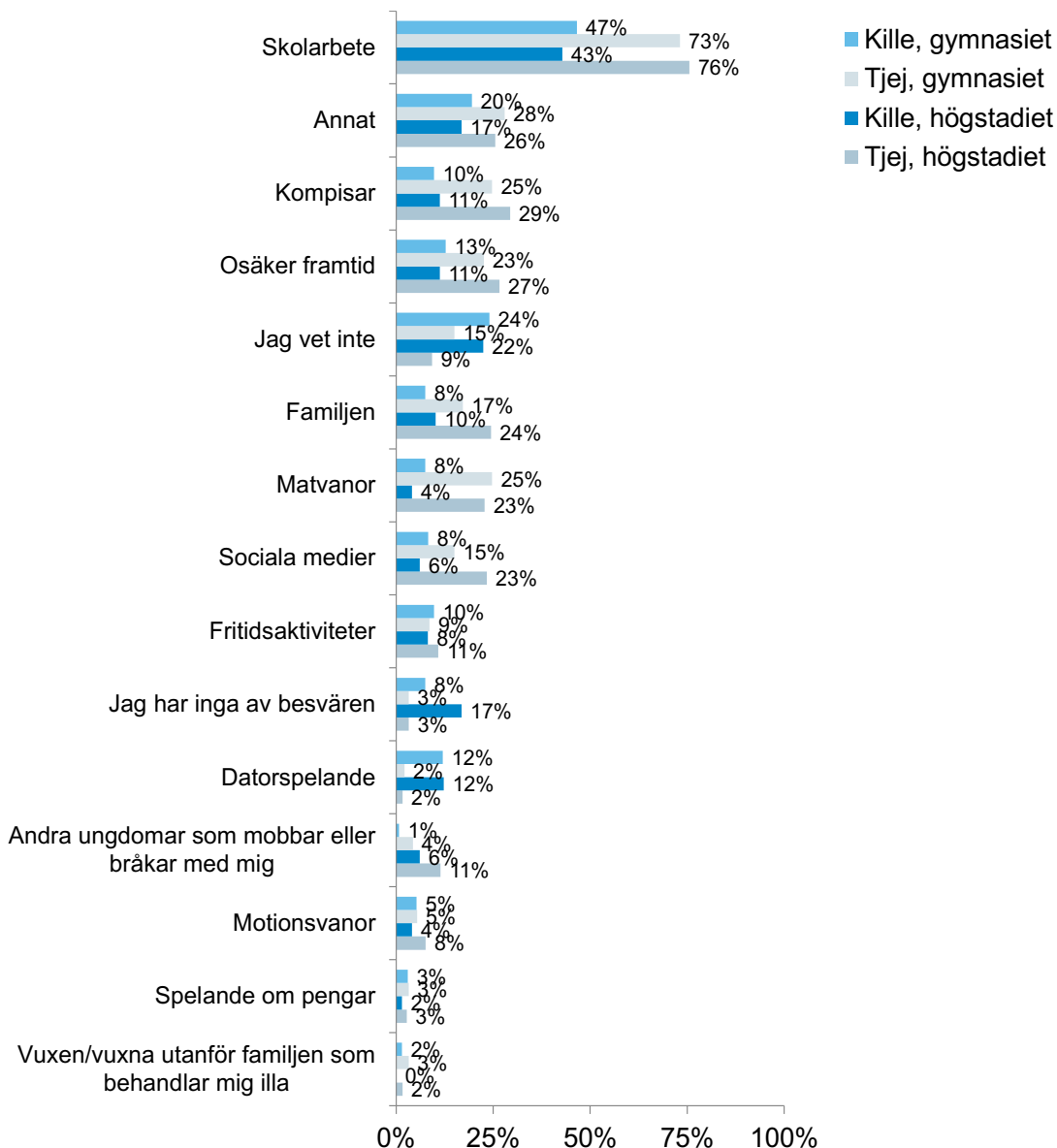

Orsaker till besvären

Ungdomarna fick i årets Lupp-undersökning även svara på en fråga om vad de själva tror att deras psykiska och somatiska besvär beror på. Skolarbete är det som störst andel uppger vara anledningen till deras besvär. Tjejerna uppger detta som skäl i särskilt hög grad, 73-76 %. Motsvarande andel bland killarna är lägre, 43-47 %.

Tjejer uppger även många övriga orsaker till besvären i högre grad än killar. Exempelvis tror 25-29 % av tjejerna att deras besvär beror på kompisar. En liknande andel tjejer tror att besvären beror på deras matvanor. 23 % av högstadietjejerna och 15 % av gymnasietjejerna tror att besvären beror på sociala medier. Andelen bland killarna är betydligt lägre, 6-8 %.

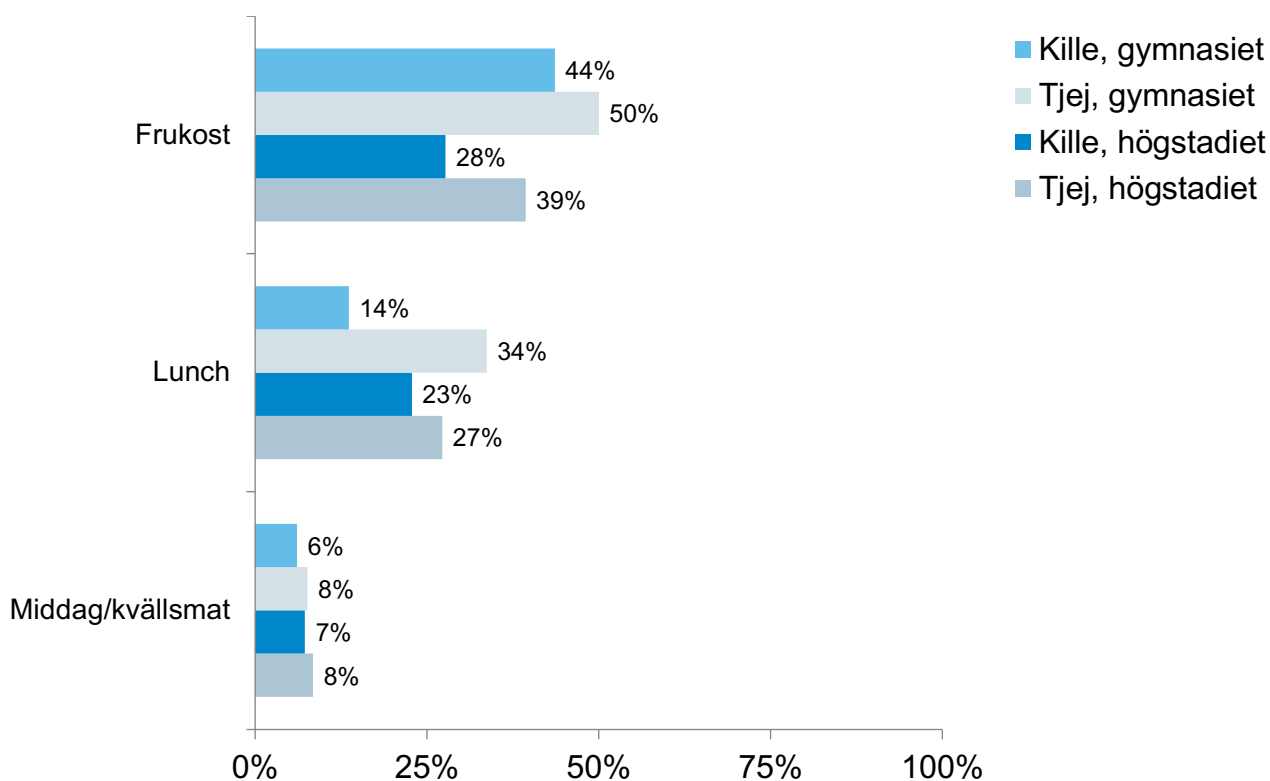
F2d Om du har något av besvären i förra frågan, vad tänker du själv att dina besvär kan bero på?

Hoppa över måltider

I diagram F3 nedan redovisas andelen ungdomar som svarat att de hoppar över måltider flera gånger i veckan eller oftare. Frukost är den måltid som störst andel ungdomar svarar att de hoppar över (28-50 %). Tjejer på gymnasiet är den grupp som i högst grad hoppar över frukost och lunch.

F3. Hur ofta händer det att du hoppar över följande måltider?
Andel som svarat "flera gånger i veckan" eller oftare

Träning och motion

Fysisk aktivitet är relaterat både till fysisk och psykisk hälsa. Andelen skolbarn som uppnår den rekommenderade mängden fysisk aktivitet (1 timme per dag enligt WHO) är fortsatt låg i Sverige. Det är en levnadsvana som inte har förbättrats över tid, konstaterar Folkhälsomyndigheten.¹

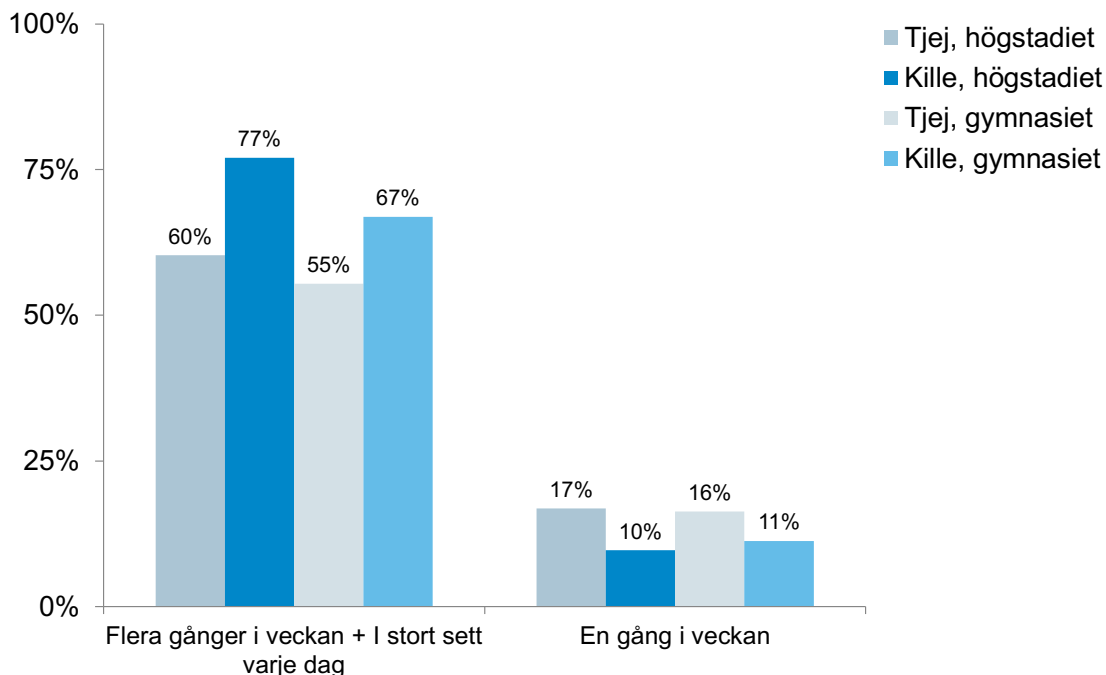
Vad som framgår är att en andel om totalt 61 % av gymnasieungdomarna och 69 % av högstadieungdomarna svarar att de tränar flera gånger i veckan eller oftare. Andelen är högst bland killar i högstadiet och lägst bland tjejer i gymnasiet.

I en jämförelse med rikssnittet, se tabell F4a, framkommer att resultatet för högstadiet är på en liknande nivå. Resultatet för gymnasiet skiljer sig något. Vad som syns är att gymnasieungdomarna i Österåker tränar flera gånger i veckan eller oftare i något högre grad, men en gång i veckan i något lägre grad.

Över tid har andelen tjejer som tränar minst en gång i veckan minskat. Killar tränar i liknande grad som tidigare.

¹ Folkhälsomyndigheten: Skolbarns hälsovanor 2017-2018

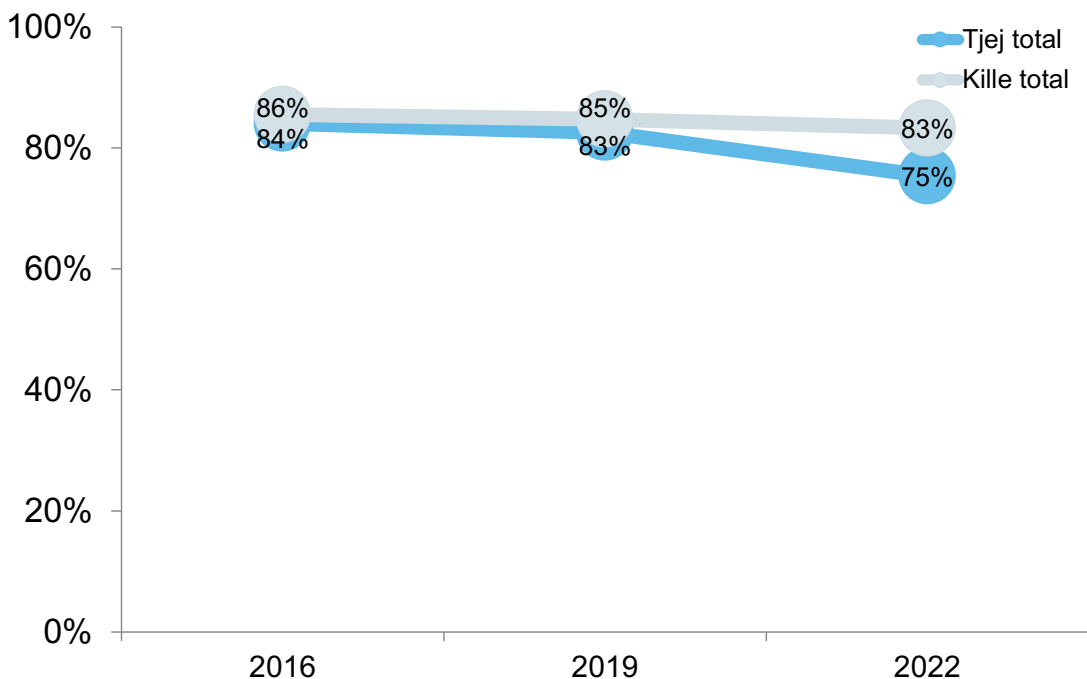
**F4. Hur ofta brukar du träna så att du blir andfådd eller svettas?
Andel som svarat "en gång i veckan" eller oftare**

F4a. Andel som tränar en gång i veckan eller oftare: Jämförelse med riksnittet

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
En gång i veckan	14%	15%	14%	20%
Flera gånger i veckan + 1 stort sett varje dag	69%	70%	61%	56%

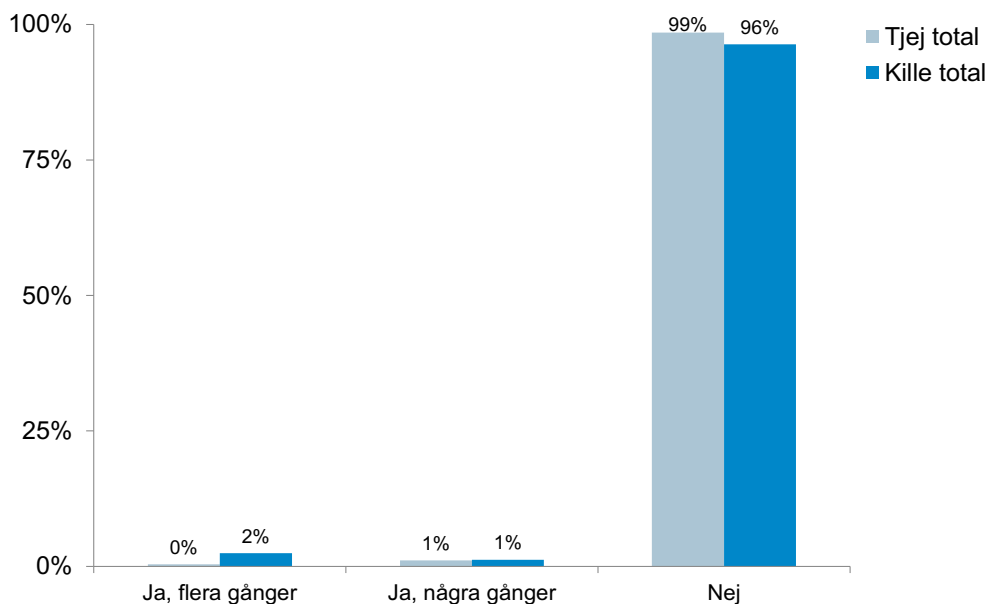
F4b. Andel som tränar en gång i veckan eller oftare: Jämförelse över tid

Prestationshöjande medel

I Lupp-enkäten ställs en fråga om användningen av anabola steroider eller motsvarande medel. En andel om 3 % av killarna och 1 % av tjejerna svarar att de någon eller flera gånger använt denna typ av medel.

F5. Har du någon gång använt anabola steroider eller andra motsvarande prestationshöjande medel?

Alkohol och tobak

Lupp-enkäten innefattar också frågor om hur ofta man röker, snusar och dricker alkohol. I tabell F6 på följande sida redovisas resultaten för dessa frågor. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) konstaterar att andelen skolelever i Sverige som röker minskat kraftigt särskilt under 2010-talet, medan snusningen ökat under de senaste åren. Vad gäller alkohol konstaterar CAN att såväl andelen alkoholkonsumenter som alkoholkonsumtionen bland svenska elever är på fortsatt historiskt låga nivåer och minskat kraftigt under 2000-talet.¹

I Österåker ser vi att gymnasiekillar är den grupp där störst andel snusar minst en gång per vecka. Det är en lika stor andel gymnasietjejer och gymnasiekillar (5 %) som röker minst en gång per vecka. Det framgår också att en andel om totalt 5 % av högstadieungdomarna och 43 % av gymnasieungdomarna dricker starköl/cider, vin eller sprit minst en gång per månad. Att minst en gång per månad dricka så att man känner sig full är vanligare bland gymnasieungdomarna än bland högstadieungdomarna.

Vid en jämförelse med rikssnittet skiljer sig resultat i Österåker i vissa avseenden. Bland annat framgår det att gymnasieungdomarna i Österåker snusar minst en gång per vecka i högre grad än rikssnittet. De svarar även i högre grad än rikssnittet att de dricker alkohol minst en gång i månaden. I högstadiet ser vi att ungdomarna i Österåker röker minst en gång per vecka i lägre grad än rikssnittet.

Över tid kan vi se att snusning har ökat både bland tjejer och killar. Andelen som röker har däremot minskat, se tabell F6b. Vad gäller alkoholkonsumtionen har andelen som dricker minst en gång i månaden minskat sedan 2019.

¹ CAN:s nationella skolundersökning 2022

F6. Hur ofta brukar du...?

Röka cigaretter	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	99%	99%	95%	95%
Minst en gång per vecka	1%	1%	5%	5%
Snusa	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	97%	97%	77%	67%
Minst en gång per vecka	3%	3%	23%	33%
Dricka folköl	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	100%	99%	97%	91%
Minst en gång per vecka	0%	1%	3%	9%
Dricka starköl, starkcider, alkoläsk, vin eller sprit	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	98%	100%	88%	86%
Minst en gång per vecka	2%	0%	12%	14%
Röka e-cigaretter	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	96%	96%	86%	91%
Minst en gång per vecka	4%	4%	14%	9%
Ta koffeintabletter	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	100%	99%	100%	95%
Minst en gång per vecka	0%	1%	0%	5%
Spela om pengar	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	100%	99%	99%	92%
Minst en gång per vecka	0%	1%	1%	8%
Dricka energidryck	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	87%	78%	44%	36%
Minst en gång per vecka	13%	22%	56%	64%

Hur ofta dricker du så mycket alkohol att du känner dig full?*	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	96%	100%	89%	82%
Minst en gång per vecka	4%	0%	11%	18%

*Obs! Av de som vid något tillfälle druckit alkohol

F6a. Jämförelse med rikssnittet

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Röka cigaretter minst en gång per vecka	1%	4%	6%	6%
Snusa minst en gång per vecka	3%	5%	29%	18%
Dricka folköl minst en gång i månaden	1%	4%	18%	9%
Dricka starköl, starkcider, alkoholisk, vin eller sprit minst en gång i månaden	5%	7%	43%	32%
Röka e-cigaretter minst en gång per vecka	4%	5%	12%	8%
Ta koffeintabletter minst en gång i månaden	1%	3%	6%	4%
Spela om pengar minst en gång i månaden	2%	4%	12%	7%
Dricka energidryck minst en gång per vecka	18%	22%	60%	47%
Dricka alkohol så att de känner sig fulla minst en gång per månad*	27%	37%	57%	51%

F6b. Jämförelse över tid

	Tjej 2016	Tjej 2019	Tjej 2022	Kille 2016	Kille 2019	Kille 2022
Röker minst en gång per vecka	8%	7%	3%	6%	5%	3%
Snusar minst en gång per vecka	2%	4%	10%	7%	12%	15%
Dricker folköl minst en gång i månaden	7%	10%	4%	11%	18%	10%
Dricker starköl, starkcider, alkoholisk, vin eller sprit minst en gång i månaden	20%	25%	17%	16%	26%	19%
Dricker alkohol så att de känner sig fulla minst en gång per månad*	73%	65%	47%	73%	67%	51%

*Obs! Av de som vid något tillfälle druckit alkohol

Hur unga får tag på alkohol

Av de som någon gång druckit alkohol är det vanligast är att få tag på det via kompisar, kompisars syskon eller partner. 21 % av ungdomarna svarar att de tar alkohol från sina föräldrar utan att de vet om det.

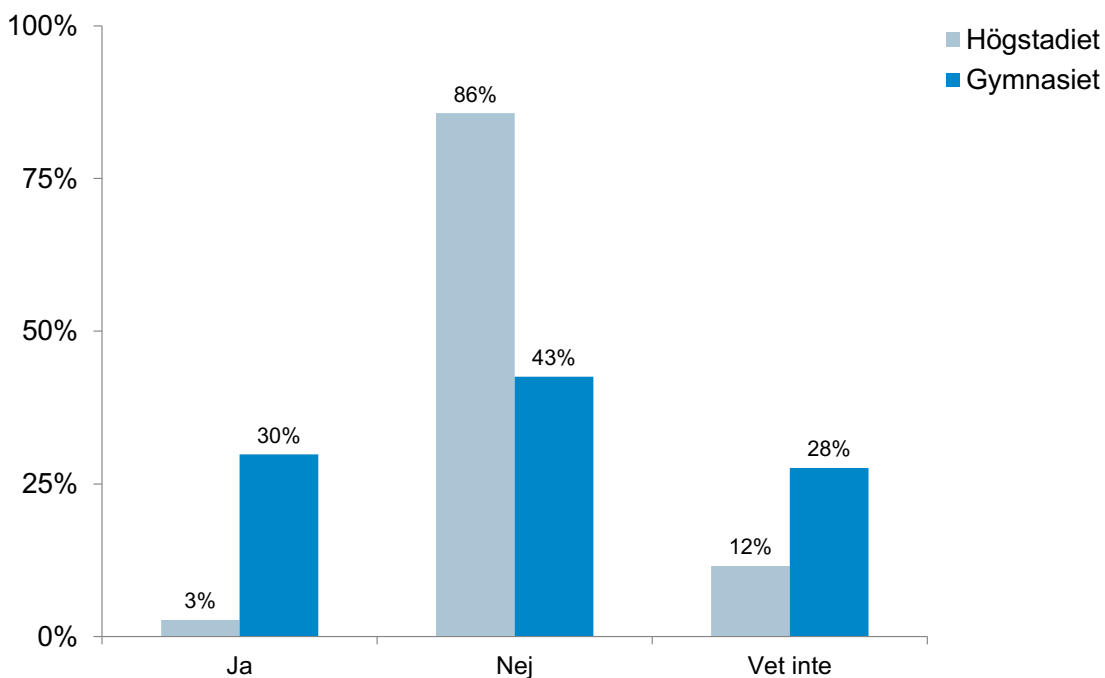
Endast en liten andel, totalt 3 % av högstadieungdomarna, svarar att de får dricka alkohol för sina föräldrar. På gymnasiet är motsvarande andel klart högre, 30 %.

F6c. Hur får du oftast tag på alkohol?

Besvarades endast av de som någon gång druckit alkohol

Köper själv i affären	5%
Beställer på internet	3%
Handlar utomlands	2%
Tillverkar själv	3%
Får från mina föräldrar	16%
Tar från mina föräldrar utan att de vet om det	21%
Från syskon	5%
Från kompisar, kompisars syskon, flickvän/pojkvän/partner	51%
Från annan vuxen	18%
På annat sätt	39%

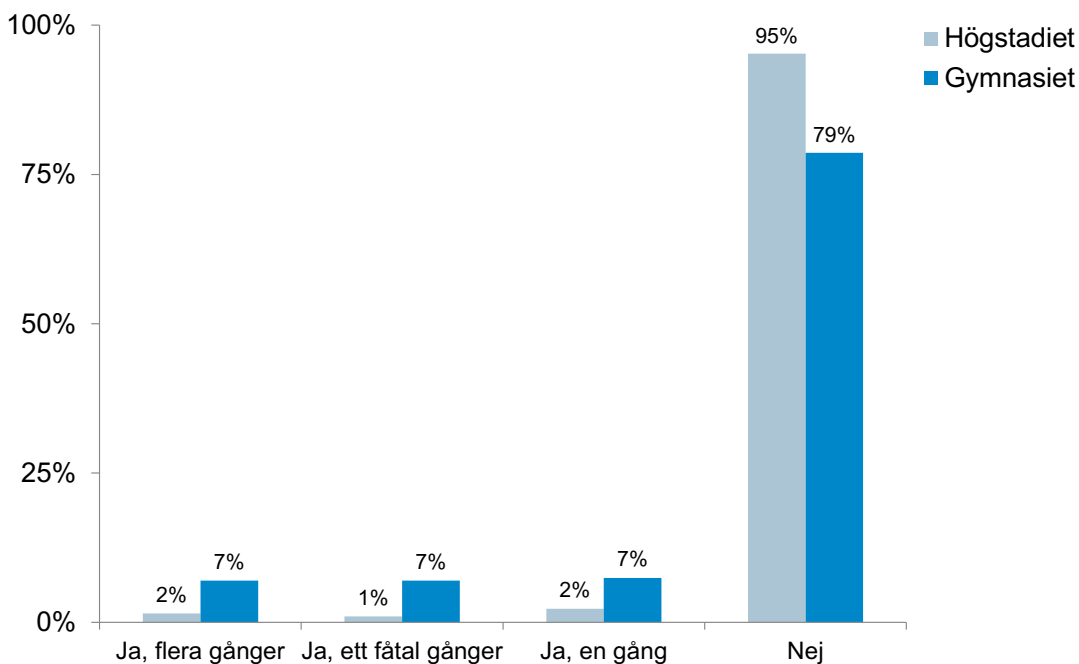
F7. Får du dricka alkohol för din/dina föräldrar?

Narkotika

Lupp-enkäten innefattar även frågor om narkotikaanvändning. 5 % av högstadieungdomarna och 21 % av gymnasieungdomarna svarar att de har använt narkotika. I Österåker är det en högre andel gymnasieungdomar som någon gång använt narkotika vid en jämförelse med rikssnittet. Andelen gymnasieungdomar som använt narkotika har även ökat över tid. I högstadiet är narkotikaanvändningen något högre än år 2016, men på en liknande nivå som år 2019.

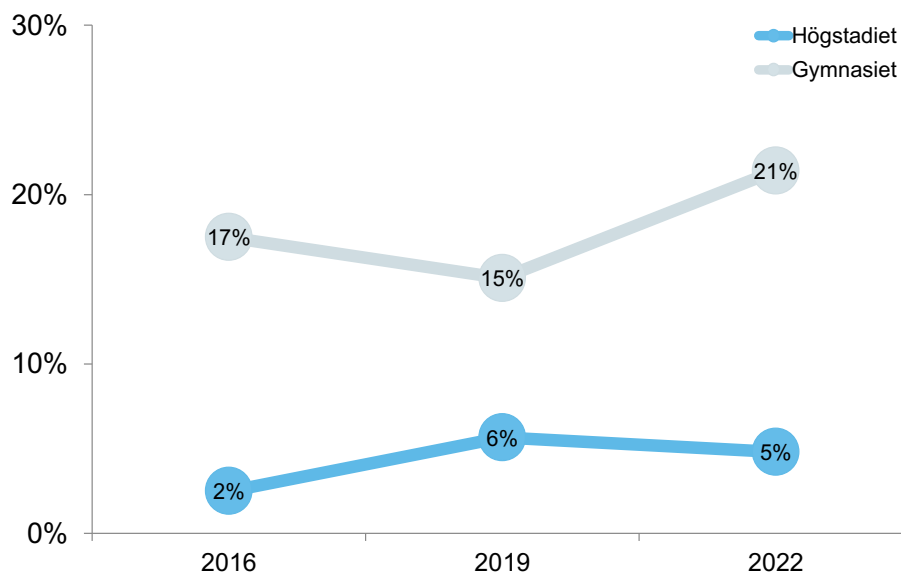
F8. Har du någon gång använt narkotika?

F8a. Andel som använt narkotika. Jämförelse med rikssnittet

Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
5%	5%	21%	10%

F8b. Andel som använt narkotika: jämförelse över tid

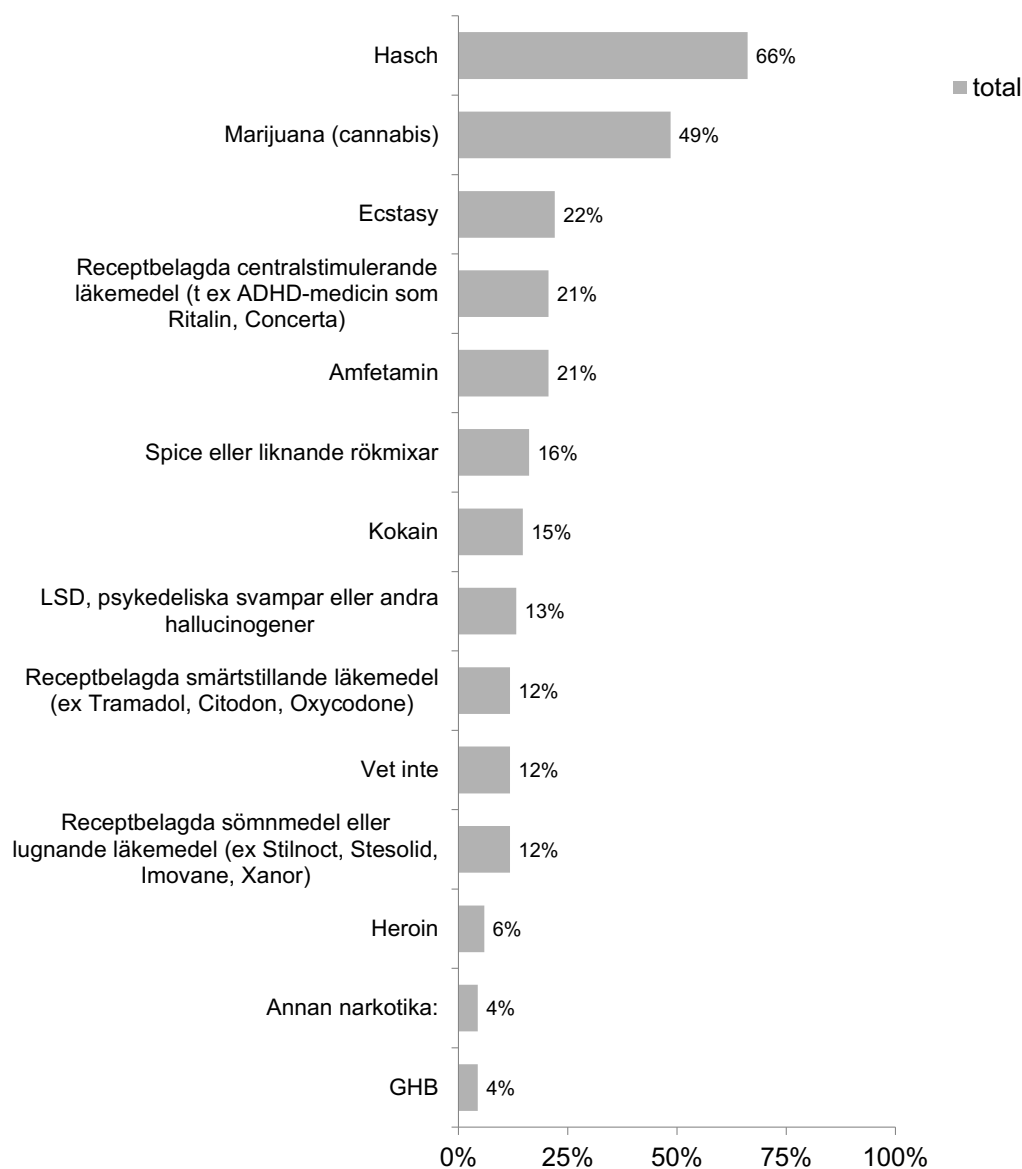

Typer av narkotika

Som det framgår i diagrammet nedan är hasch och marijuana de vanligaste drogsorterna, följt av ecstasy, receptbelagda centralstimulerande och amfetamin.

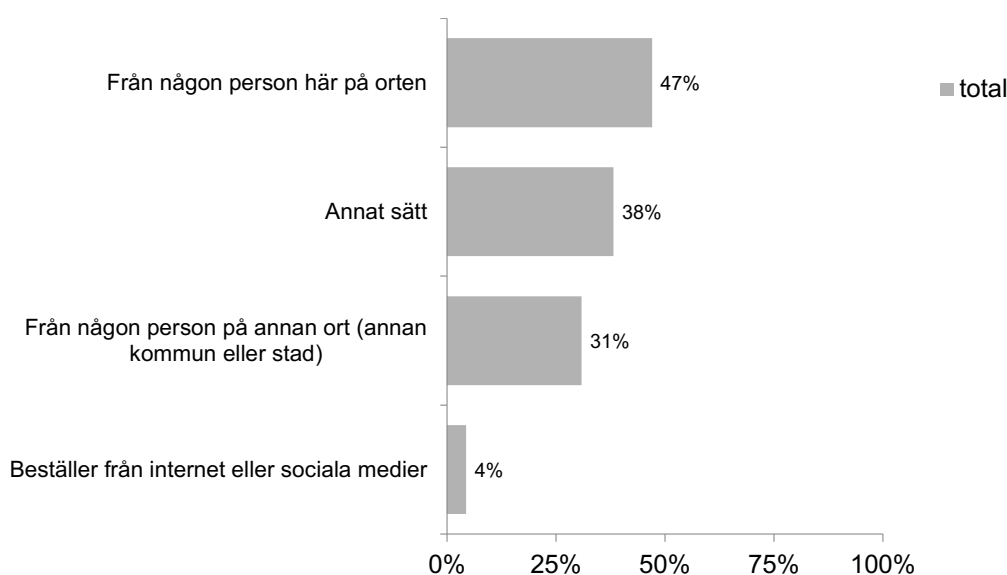
Av de som använt narkotika har de flesta fått tag på det från någon person på orten, se diagram F8d på nästa sida.

F8c. Vilken eller vilka typer av narkotika har du använt? Besvarades endast av de som någon gång använt narkotika

F8d. Hur fick du/får du tag på narkotika?

Besvarades endast av de som någon gång använt narkotika

Skillnader i hälsa utifrån ekonomiska förutsättningar

När det kommer till ungas hälsa syns tydliga skillnader utifrån ekonomiska förutsättningar. Sambandsanalyser visar att de unga som kan vara mer resurssvaga¹ skattar sin hälsa som sämre jämfört med övriga unga. Bland resurssvaga unga svarar 51 % att de mår bra eller mycket bra, jämfört med 73 % bland övriga.

Resurssvaga uppger även i högre grad än övriga att de har regelbundna psykiska och somatiska besvär. Exempelvis uppger 55 % av de som kategoriserats som resurssvaga att de känner sig stressade flera gånger i veckan eller oftare. Motsvarande andel bland övriga är lägre, 34 %. Detta går i linje med forskning, bland annat i rapporten "Hellre rik och frisk - om familjebakgrund och barns hälsa" konstateras att föräldrarnas socioekonomiska status (inkomst och utbildningsnivå) ger upphov till stora skillnader i barns hälsa.²

Sambandsanalyser visar även att resurssvaga unga i högre grad än övriga hoppar över måltider varje eller nästan varje dag. Skillnaden mellan de som oroar sig över sina föräldrars ekonomi och övriga är särskilt tydlig. Bland de som oroar sig över sina föräldrars ekonomi svarar exempelvis hela 50 % att de brukar hoppa över frukosten flera gånger i veckan eller i stort sett varje dag. Motsvarande andel bland de som inte oroar sig är 36 %.

Vidare framgår att resurssvaga unga i högre grad än övriga dricker alkohol samt snusar eller röker minst en gång i månaden.

¹ De som svarat att de är mycket eller ganska missnöjda med sin egen ekonomi, att de är mycket eller ganska oroliga för sina föräldrars ekonomi och/eller att det hänt att de inte kunnat köpa saker som många andra i deras ålder gör

² Mörk, Sjögren & Svaleryd 2014: Hellre rik och frisk – om familjebakgrund och barns hälsa

G. Arbete

I detta avsnitt ställs några frågor om arbete och företagande.

Arbetsmarknaden har de senaste åren förändrats och detta har påverkat unga i stor grad. Etableringsåldern har ökat och likaså har kraven på kompetens och utbildning kraftigt ökat. Enligt Folkhälsomyndigheten är en ökad medvetenhet bland unga om dessa krav och svårigheter något som påverkar ungas hälsa. Enligt flera studier oroar sig även många unga över framtiden och möjligheten att få ett arbete.¹

En fullföljd gymnasieutbildning är det viktigaste för att unga senare ska få ett arbete.² En annan sak som även kan vara viktig för kommunen är att arbeta för att fler ungdomar får möjligheten till arbetserfarenhet via extrajobb och sommarjobb, vilket också kan öka chanserna för en senare etablering på arbetsmarknaden.

I rapporten "Unga röster 2016" framkommer det också att många ungdomar efterfrågar mer praktik, mer information från skolan om hur arbetsmarknaden fungerar, mer studiebesök och möjligheten att få träffa olika personer som berättar om sina yrken.³

***"MER SOMMARJOBB I
KOMMUNEN!!!! OCH GÖR SÅ
MAN FAKTISKT HITTAR DEM
PÅ ETT ENKELT SÄTT!!!"***

- Tjej, högstadiet

¹ Se exempelvis: Linneuniversitet 2016 "Sveriges ungdomar om framtiden." eller Mentor & Ungdomar.se "Unga röster 2016."

² Folkhälsomyndigheten 2018 "Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige?"

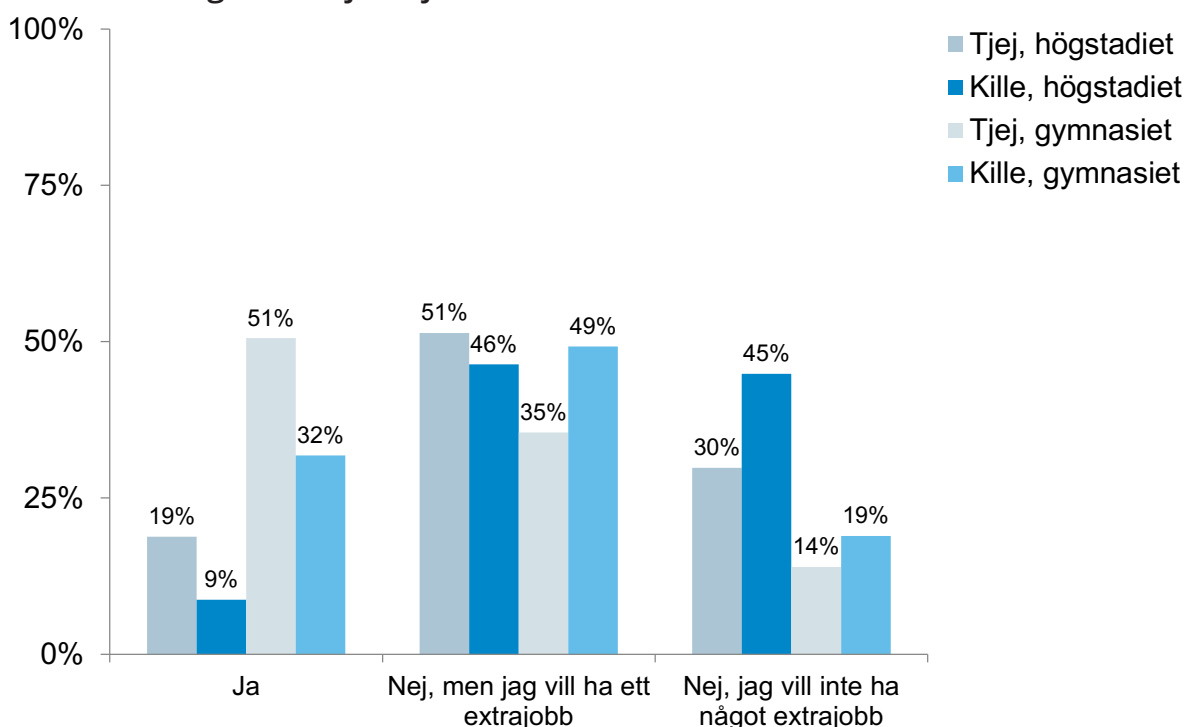
³ Mentor & Ungdomar.se "Unga röster 2016."

Extrajobb

En andel om 13 % av högstadieungdomarna och 40 % av gymnasieungdomarna har ett extrajobb. Tjejer i gymnasiet är de som i högst grad har ett extrajobb.

Vid en jämförelse med rikssnittet framgår det att andelen gymnasieungdomar med extrajobb är på en högre nivå i Österåker. Över tid har andelen gymnasieungdomar med extrajobb även ökat, se diagram G1b på följande sida. För högstadiet är resultatet likt rikssnittet, och på en liknande nivå som tidigare år.

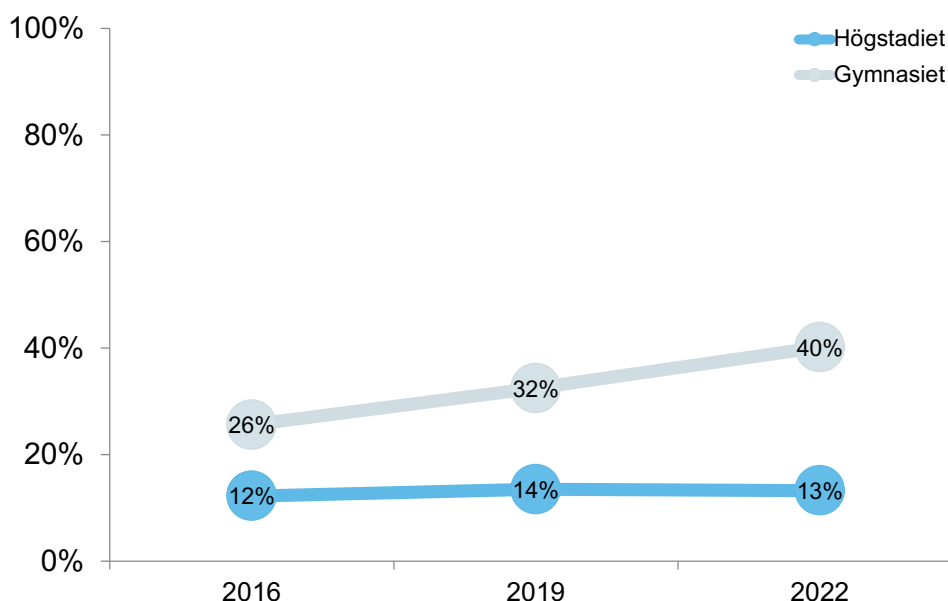
G1. Har du något extrajobb just nu?

G1a. Andel med extrajobb just nu: Jämförelse med rikssnittet

Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
13%	11%	40%	33%

G1b. Andel med extrajobb just nu: Jämförelse över tid

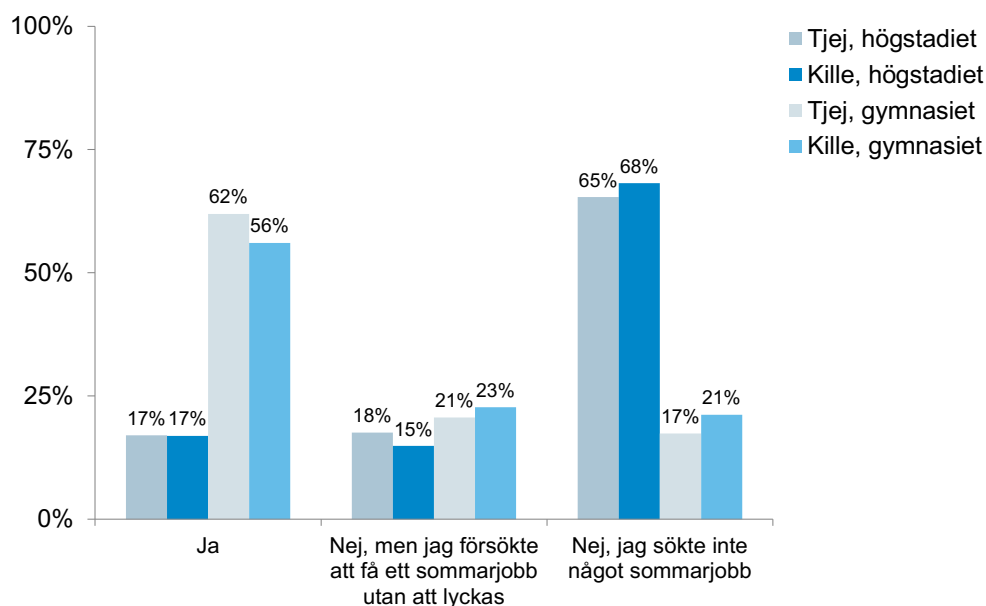
Sommarjobb

Andelen högstadieungdomar som hade ett sommarjobb den senaste sommaren är 17 %. Motsvarande andel bland gymnasieungdomarna är 59 %. Gymnasietjejerna hade ett sommarjobb i något högre grad än gymnasiekillarna.

Andelen som hade ett sommarjobb i somras i Österåker är på en lägre nivå än rikssnittet, speciellt för gymnasieungdomarna. Över tid ser vi dock att andelen gymnasieungdomar som hade sommarjobb senaste sommaren har ökat från år 2019.

Majoriteten av ungdomarna fick sitt sommarjobb genom någon i den egna familjen, se diagram G2c på följande sida. Det näst vanligaste svaret bland gymnasieungdomarna är att man fått jobbet genom att själv kontakta arbetsplatsen.

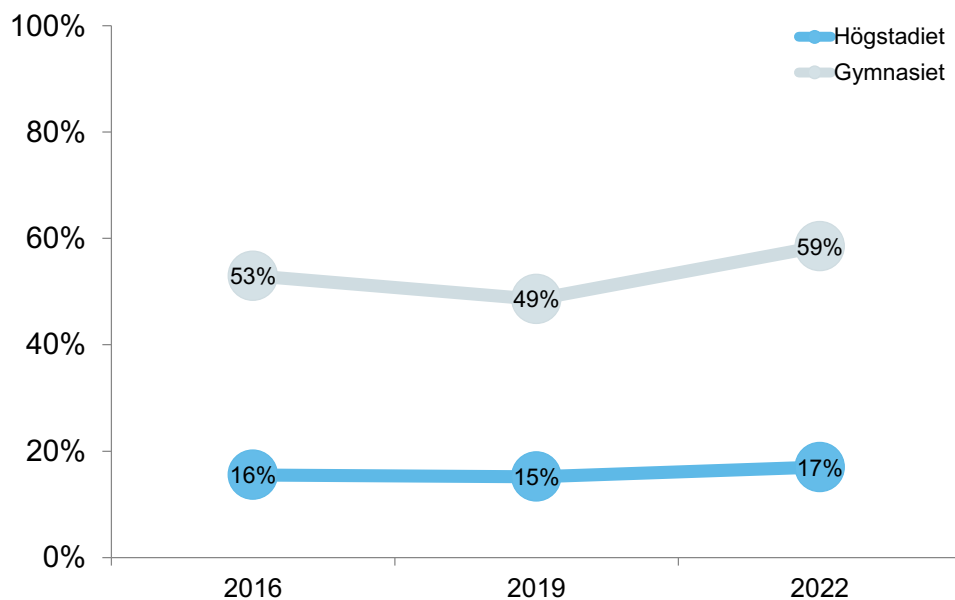
G2. Hade du ett sommarjobb i somras?

G2a. Andel med sommarjobb den senaste sommaren: Jämförelse med rikssnittet

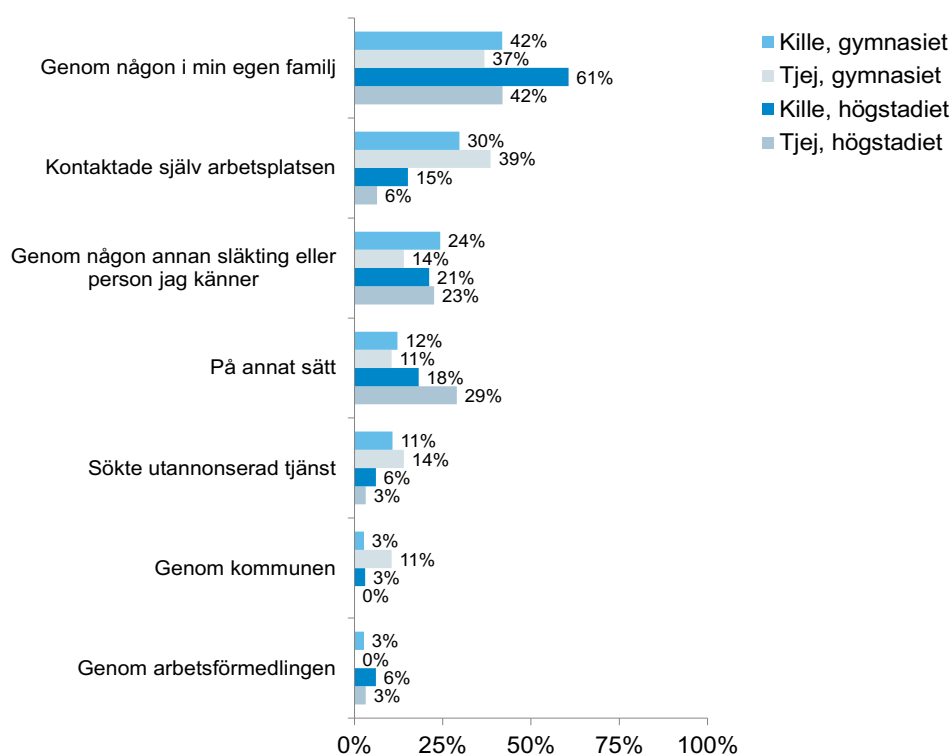
Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
17%	21%	59%	73%

G2b. Andel med sommarjobb den senaste sommaren: Jämförelse över tid

G2c. Hur fick du ditt sommarjobb?

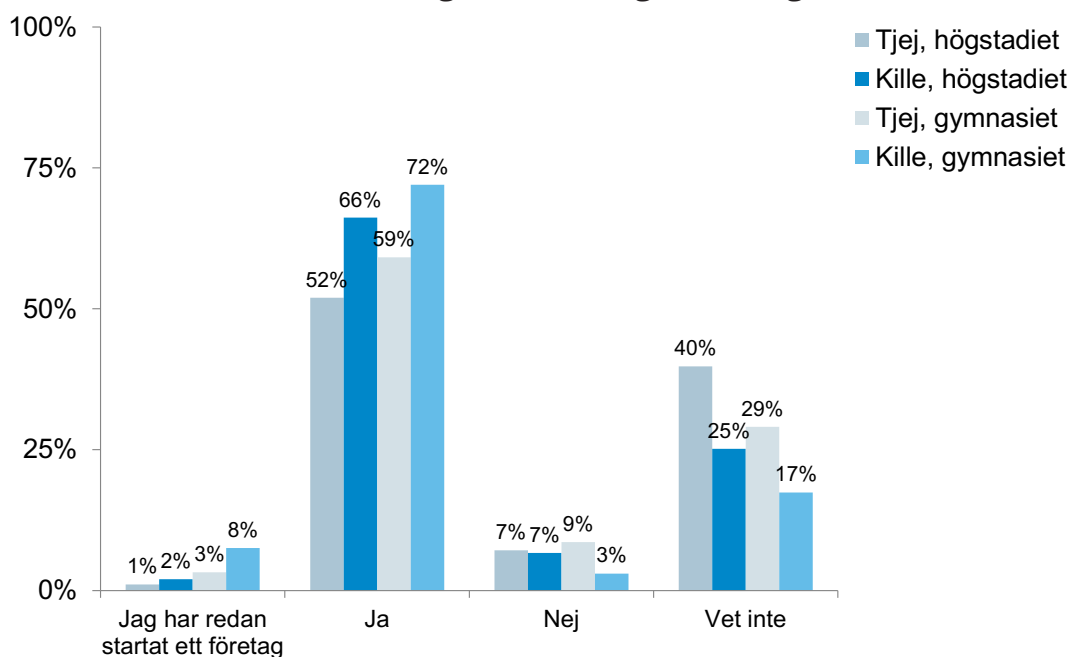
Besvarades endast av de som hade ett sommarjobb i somras

Inställning till eget företagande

Det ställdes även en fråga om ungdomarnas inställning till att starta eget företag. Killarna svarar i högre grad än tjejerna att de skulle kunna tänka sig att starta eget i framtiden. En andel om 1-8 % svarar att de redan har ett företag. Ungdomarna i Österåker skulle kunna tänka sig att starta eget företag i högre utsträckning än rikssnittet.

G3. Skulle du kunna tänka dig att starta eget företag i framtiden?

G3a. Skulle du kunna tänka dig att starta eget företag i framtiden? Andel "Ja" jämförelse med rikssnittet

Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
59%	53%	66%	55%

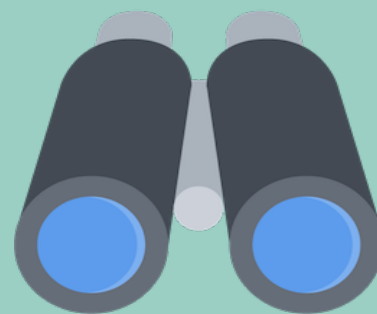
Skillnader utifrån ekonomiska förutsättningar

Sambandsanalyser visar att det även på detta område finns vissa skillnader utifrån ekonomiska förutsättningar. Vad som framgår är att resurssvaga¹ unga har ett extrajobb i något högre grad övriga, men framför allt svarar i högre grad att de skulle vilja ha ett extrajobb. Bland resurssvaga svarar 54 % att de skulle vilja ha ett extrajobb, motsvarande andel bland övriga är 41 %. De svarar även i något högre grad att de sökte ett sommarjobb den senaste sommaren utan att lyckas.

¹ De som svarat att de är mycket eller ganska missnöjda med sin egen ekonomi, att de är mycket eller ganska oroliga för sina föräldrars ekonomi och/eller att det hänt att de inte kunnat köpa saker som många andra i deras ålder gör

“Bygg inte fler hus, vill ha mycket natur och skog”

– Tjej, högstadiet

H. Framtid

I det sista avsnittet i Lupp-enkäten ställs frågor om hur ungdomarna ser på framtiden, vad de vill göra och huruvida de planerar att flytta från kommunen.

Som tidigare nämnts i avsnittet om arbete så oroar sig många ungdomar över framtiden. I rapporten "Unga röster 2016" svarar hela 4 av 10 att de känner oro för framtiden. I samma studie framkommer det att oron ökar i takt med ungdomarnas ålder.¹ Flertalet studier påvisar att ungas oro inför framtiden är kopplat till bland annat studieresultat och jobbomöjligheter.

Även förändrade förutsättningar kopplat till rådande pandemi och klimatförändringarna är två ytterligare aspekter som kan bidra till oro bland unga, vilket bland annat tas upp i Bris rapport "Hållbara liv: Om barnets rättigheter, barns uppväxtvillkor och samhällets ansvar". I rapporten konstateras också att relationer, existentiella frågor och identitet är aspekter som kan skapa oro för framtiden bland unga. Även oro över att hitta en bostad lyfts som en sak som kan bidra till att unga oroar sig för framtiden.²

¹ Mentor & Ungdomar.se "Unga röster 2016."

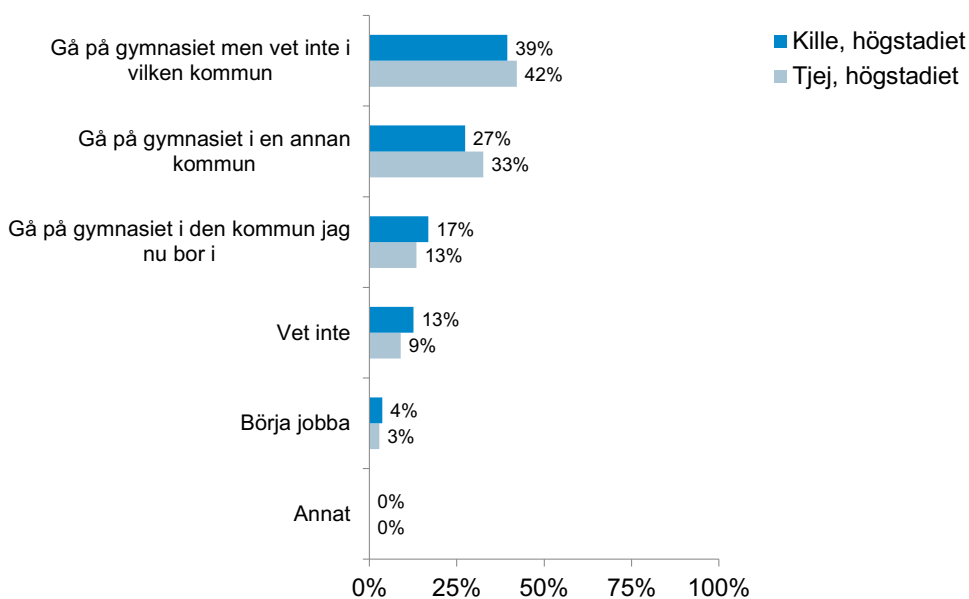
² Bris 2020: "Hållbara liv: Om barnets rättigheter, barns uppväxtvillkor och samhällets ansvar"

Vad unga i högstadiet vill och tror de kommer göra

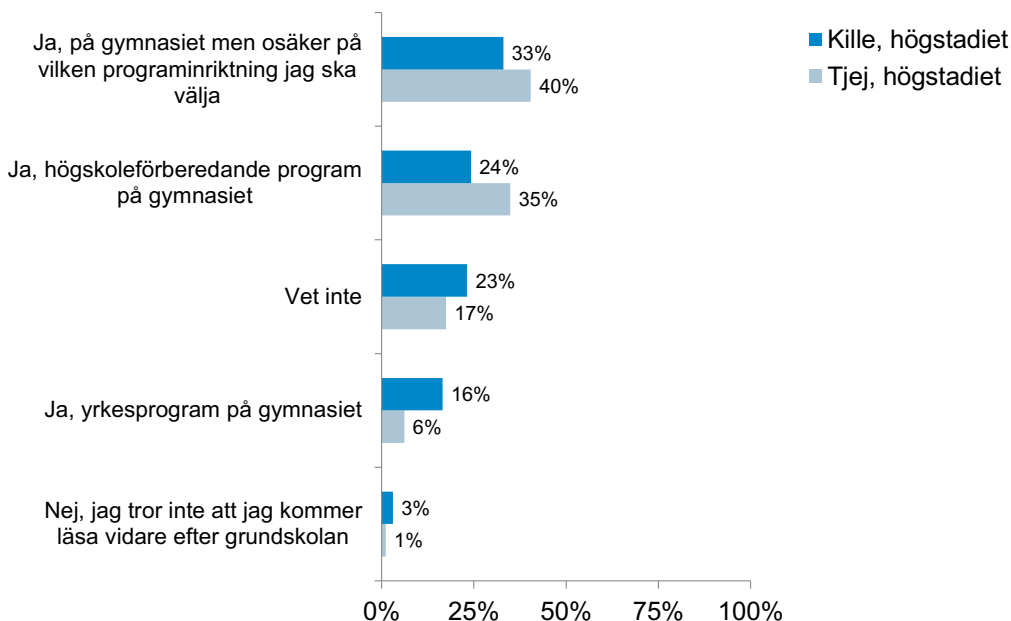
En stor majoritet av ungdomarna i högstadiet skulle helst gå en gymnasieutbildning (i kommunen eller på annan ort) efter grundskolan, se diagram H1a. En mycket liten andel, 3-4 %, vill helst börja jobba.

Som det framgår i diagram H1b svarar en stor majoritet av högstadieungdomarna att de också tror att de kommer läsa vidare på gymnasiet, direkt eller senare. 23 % av killarna och 17 % av tjejerna vet inte om de kommer läsa vidare efter grundskolan.

H1a. Vad skulle du helst vilja göra direkt efter grundskolan?

H1b. Tror du att du kommer läsa vidare efter grundskolan (direkt eller senare)?

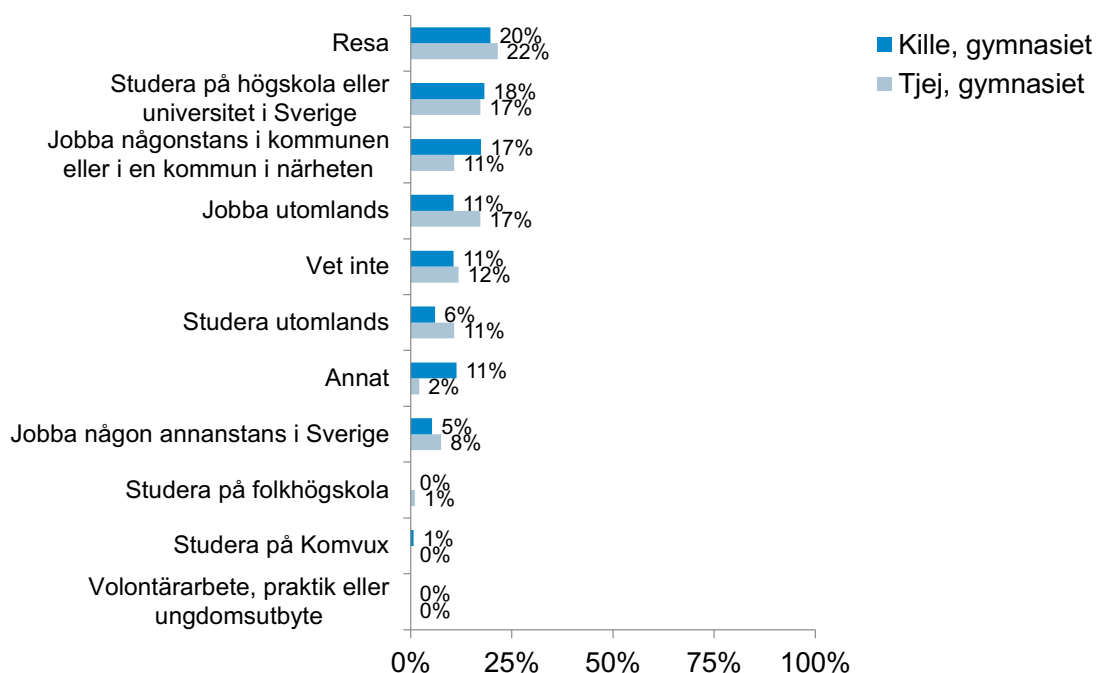

Vad unga i gymnasiet vill och tror de kommer göra

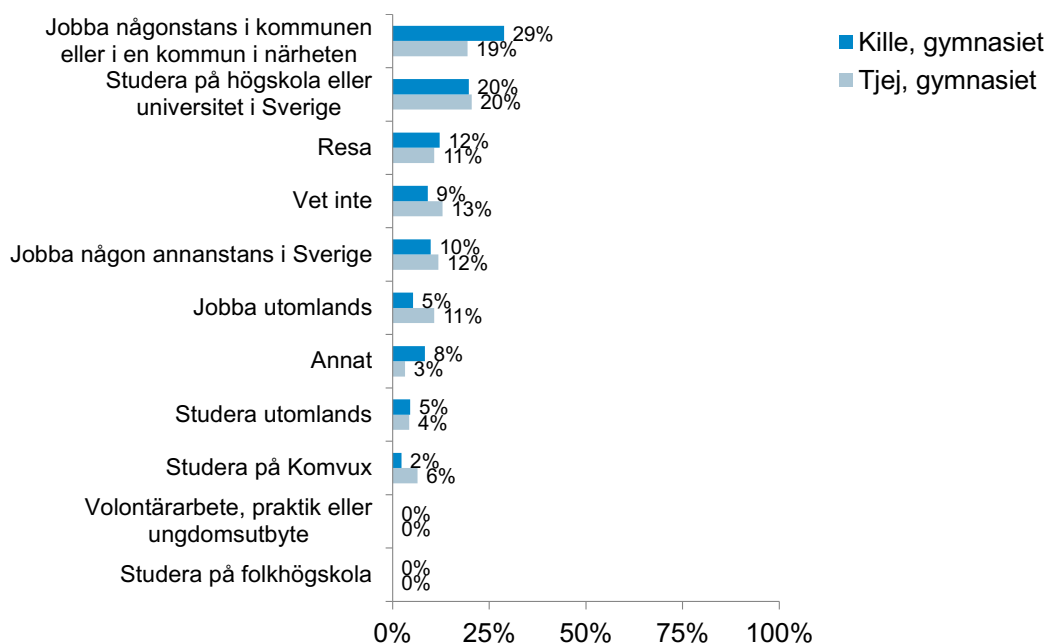
Störst andel av gymnasieungdomarna svarar att de helst vill resa efter gymnasiet, se diagram H1c. Det näst vanligaste svaret är att vilja studera på högskola/universitet i Sverige. En större andel tjejer än killar vill jobba eller studera utomlands, medan killar i högre grad än tjejer vill jobba i kommunen eller i en kommun i närheten.

De flesta gymnasieungdomar tror att de kommer att jobba i kommunen eller i närheten direkt efter gymnasiet, följt av att studera på högskola eller universitet i Sverige.

H1c. Vad skulle du helst vilja göra direkt efter gymnasiet?

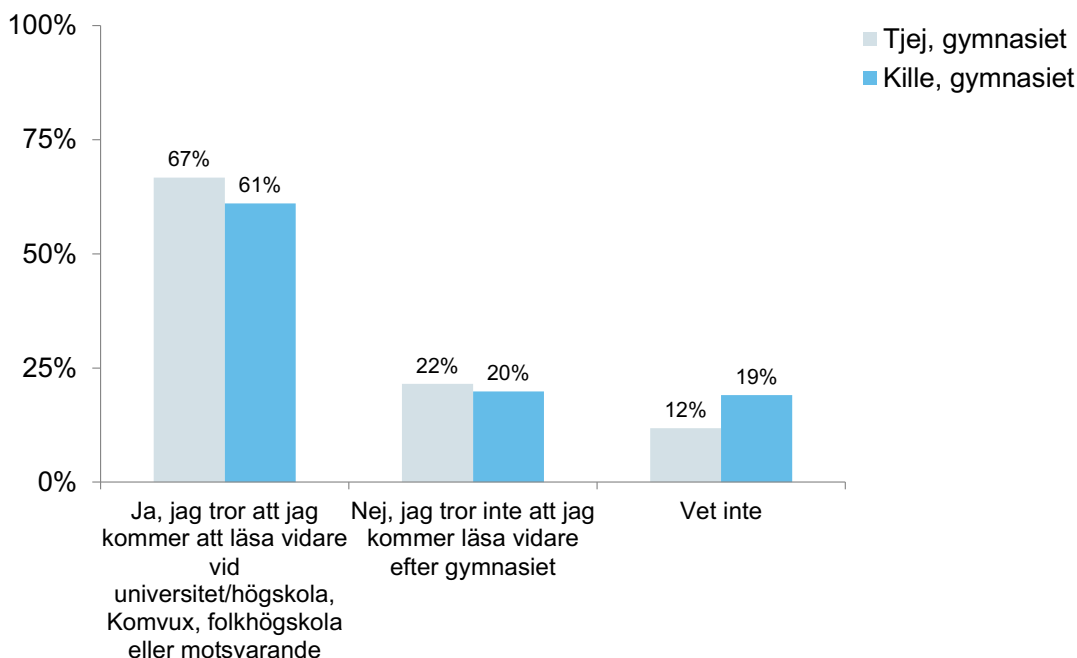

H1d. Vad tror du att du kommer göra direkt efter gymnasiet?

67 % av gymnasietjejerna och 61 % av gymnasiekillarna svarar att de tror att de kommer att läsa vidare efter gymnasiet, direkt eller senare. Andelen gymnasieungdomar i Österåker som tror att de kommer läsa vidare är något högre än rikssnittet. Andelen gymnasieungdomar som tror att de kommer läsa vidare har även ökat över tid, se diagram H2b.

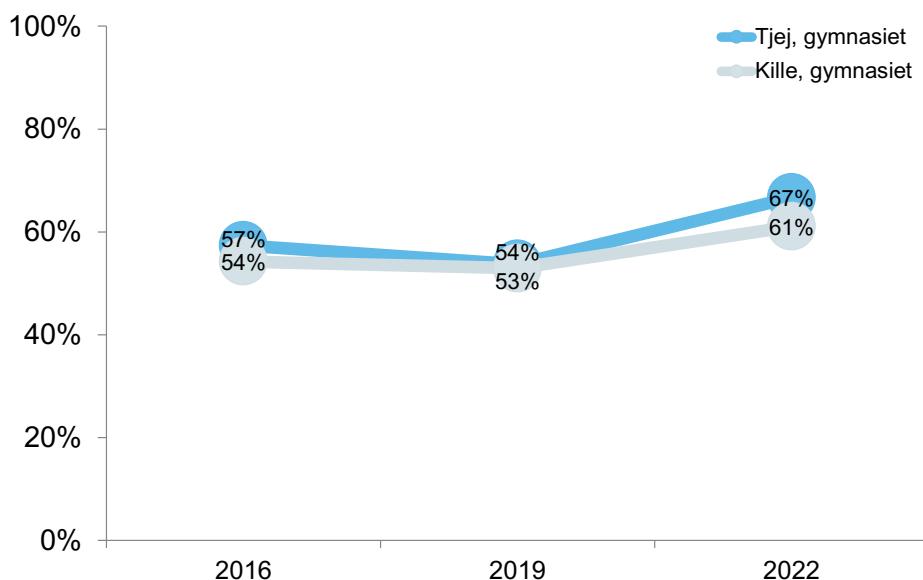
H2. Tror du att du kommer läsa vidare efter gymnasiet, direkt eller senare?

H2a. Tror du att du kommer läsa vidare? Jämförelse med rikssnittet

	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Ja	64%	58%
Nej	20%	22%
Vet inte	16%	19%

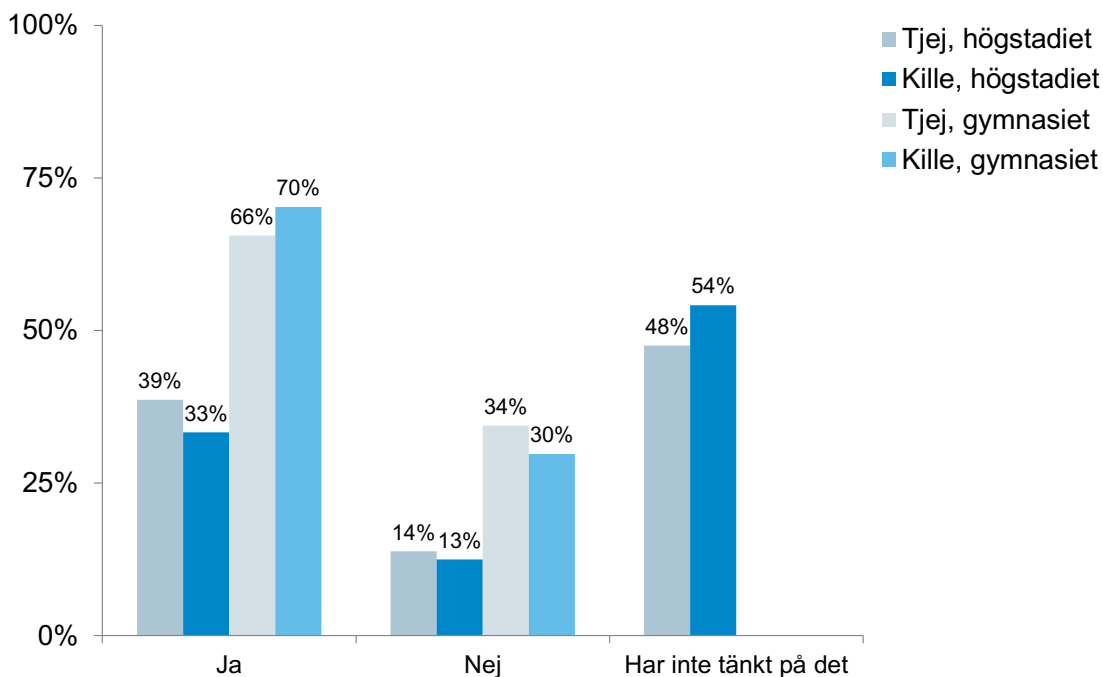
H2b. Tror du att du kommer läsa vidare? Jämförelse över tid

Flytta eller stanna i kommunen

Andelen som tror att de kommer att flytta från kommunen där de bor är högst bland gymnasieungdomarna, 68 % totalt. 36 % av högstadieungdomarna tror att de kommer att flytta. Andelen som tror att de kommer flytta bland ungdomarna i Österåker är något lägre jämfört med rikssnittet, skillnaderna är dock små. Över tid har andelen gymnasieungdomar som tror de kommer flytta minskat sedan 2019.

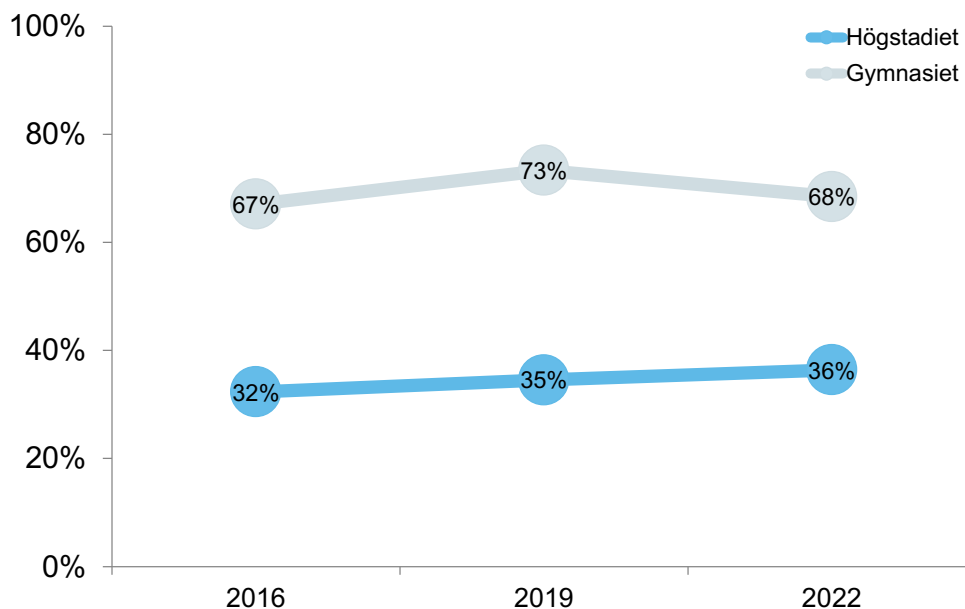
H3. Tror du att du kommer att flytta från kommunen där du bor?

H3a. Andelen som tror de kommer flytta: Jämförelse med rikssnittet

Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
36%	39%	68%	72%

H3b. Andelen som tror de kommer flytta: Jämförelse över tid

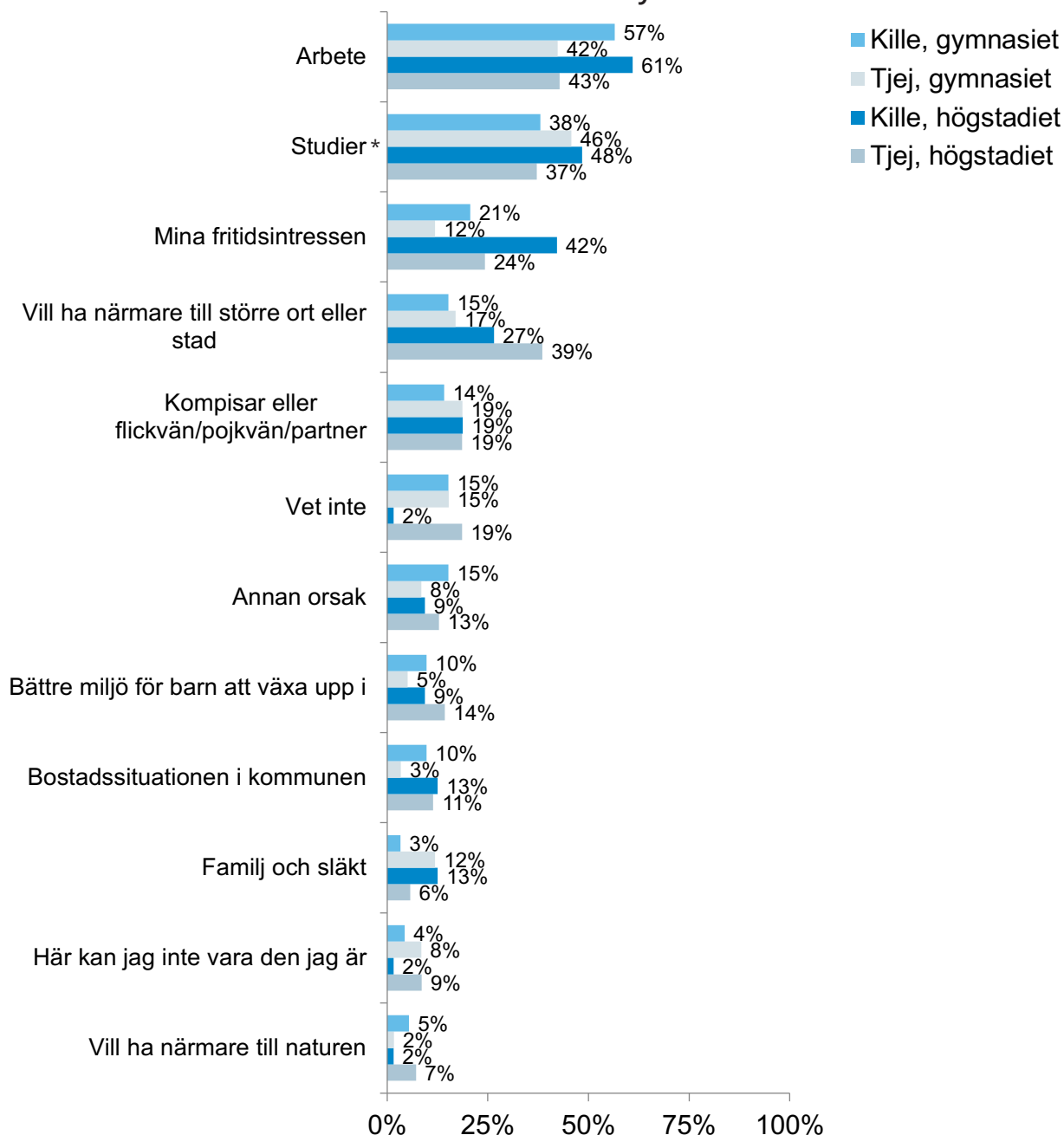

De som svarade att de tror att de kommer flytta fick svara på en följdfråga om varför. Många anger att de tror de kommer flytta på grund av arbete eller studier. Killar tror i högre grad än tjejer att de kommer flytta på grund av arbete. Killar i högstadiet tror även i högre grad än tjejer i högstadiet att de kommer flytta på grund av studier. I gymnasiet är det däremot en högre andel tjejer än killar som tror de kommer flytta på grund av studier.

42 % av högstadiekillarna tror att de kommer flytta på grund av sina fritidsintressen. 27-39 % av högstadieungdomarna tror att de kommer flytta på grund av att de vill ha närmare till större ort eller stad.

H4. Av vilken anledning tror du att du kommer flytta från kommunen?

Besvarades endast av de som tror de kommer flytta

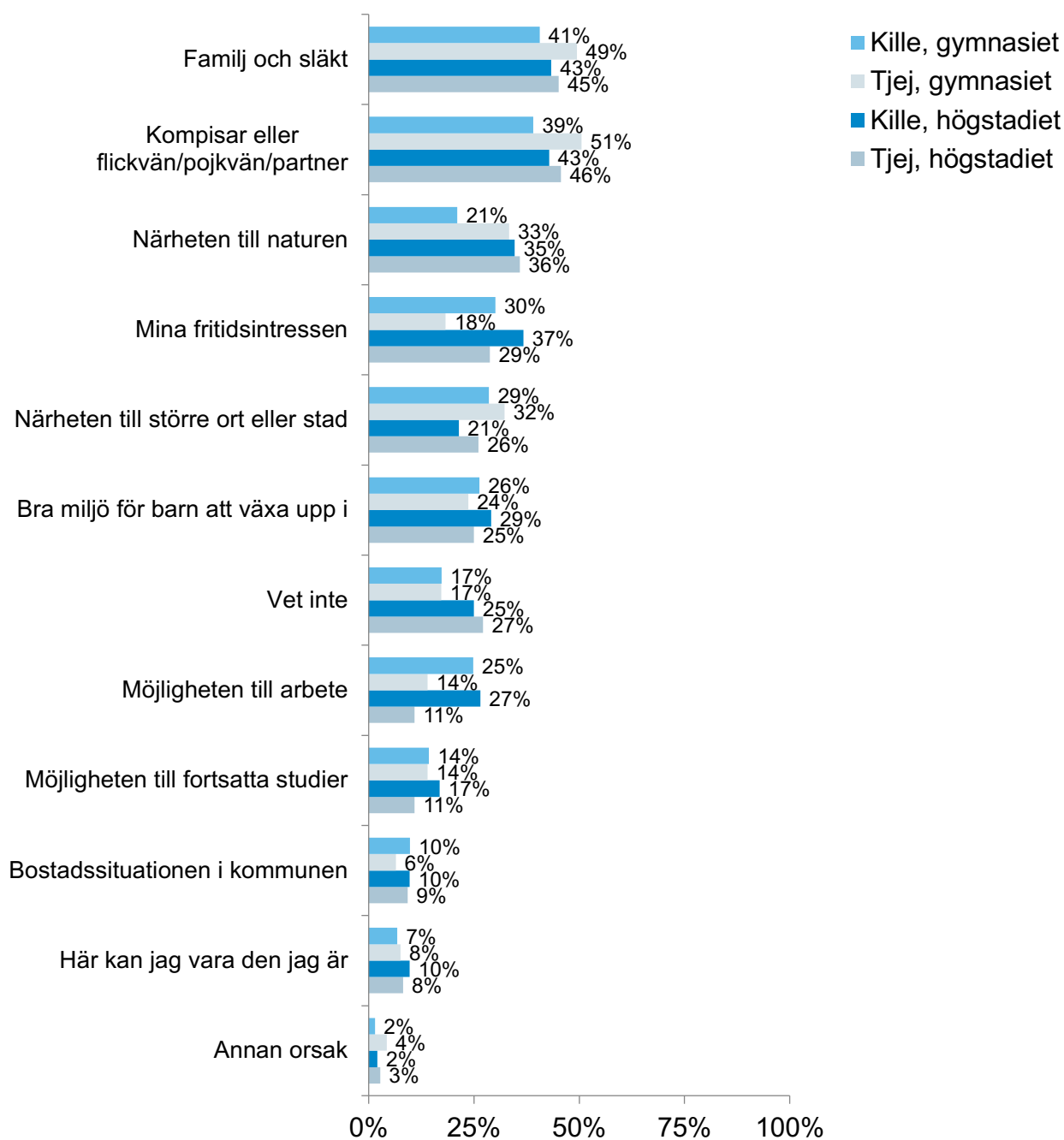

*Svarsalternativet är "Fortsatta studier" i gymnasieenkäten.

Det bästa med kommunen

I Lupp-enkäten ställdes en fråga om vad som är det bästa med att bo i Österåker. Familj och släkt samt kompisar och partner är det som störst andel anger. Många av ungdomarna har även svarat närheten till naturen, gymnasiekillarna dock i lägre grad än övriga.

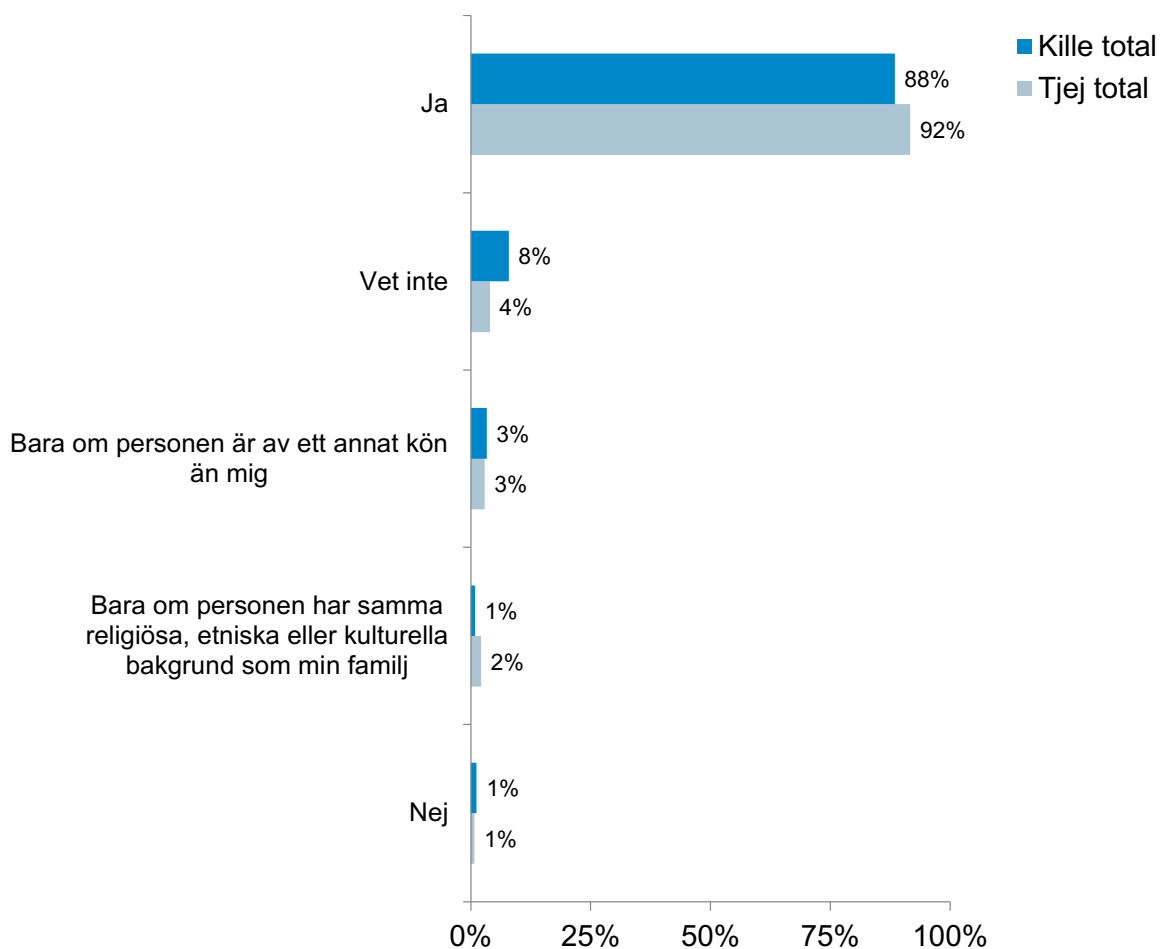
H5. När du tänker på hur det är att bo i din kommun, markera det eller de alternativ som du tycker är det bästa med att bo i din kommun?

Vilka unga får gifta sig med

I enkäten ställdes även en fråga om huruvida ungdomarna får gifta sig med vilka de vill. 88-92 % svarar att de får det, se diagram H6 nedan. Killar svarar i något högre grad än tjejer att de inte vet om de får det.

H6. Får du gifta dig med vem du vill?

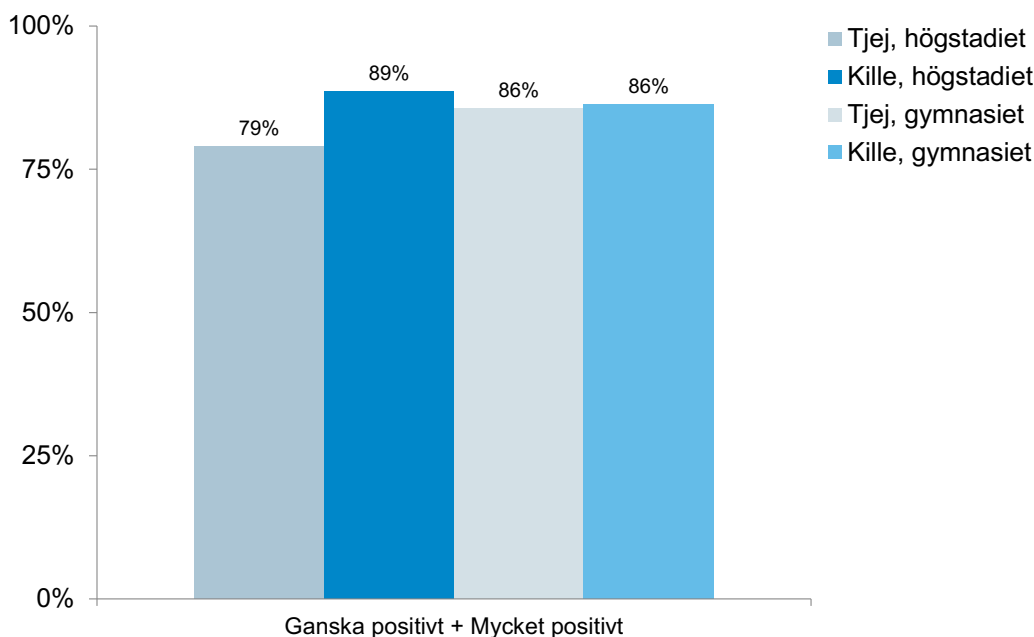

Framtid

Majoriteten av ungdomarna i Österåker ser positivt på framtiden. Högstadietjejerna ser dock mindre positivt på framtiden än övriga. Totalt uppger 83 % i högstadiet och 86 % i gymnasiet att de ser positivt på framtiden. Detta är likt rikssnittet. Bland tjejer har andelen med en positiv framtidssyn minskat från år 2019.

H7. Hur ser du på framtiden?

Andel som svarat ganska positivt och mycket positivt

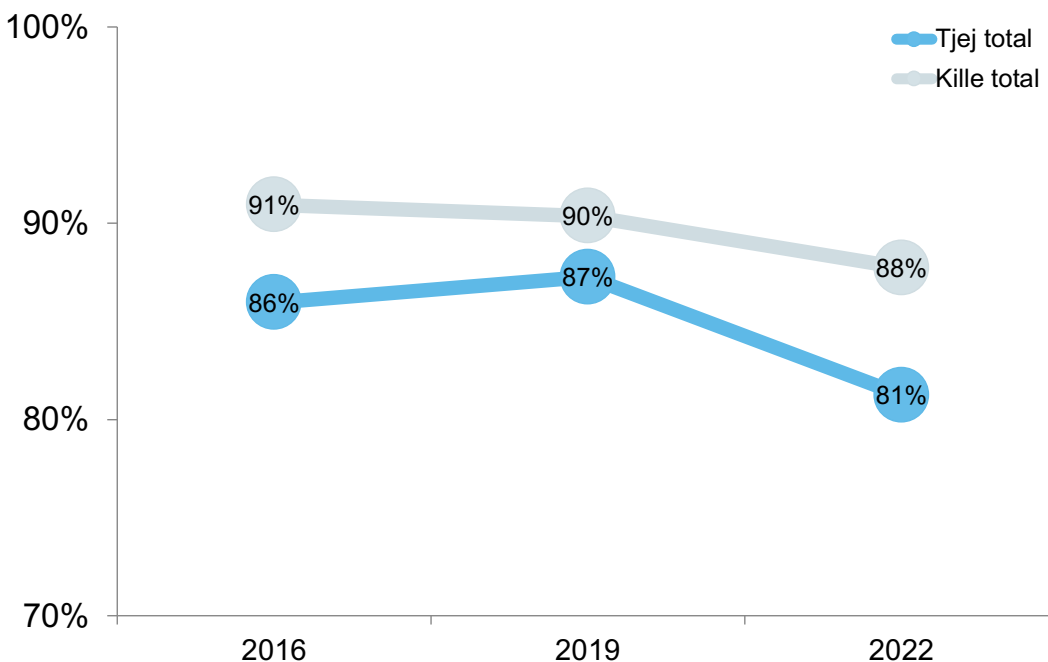

H7a. Hur ser du på framtiden? Jämförelse med rikssnittet

	Österåkers kommun högstadiet	Riket högstadiet	Österåkers kommun gymnasiet	Riket gymnasiet
Mycket + ganska positivt	83%	86%	86%	87%

H7b. Hur ser du på framtiden? Andel ganska + mycket positivt.

Jämförelse över tid

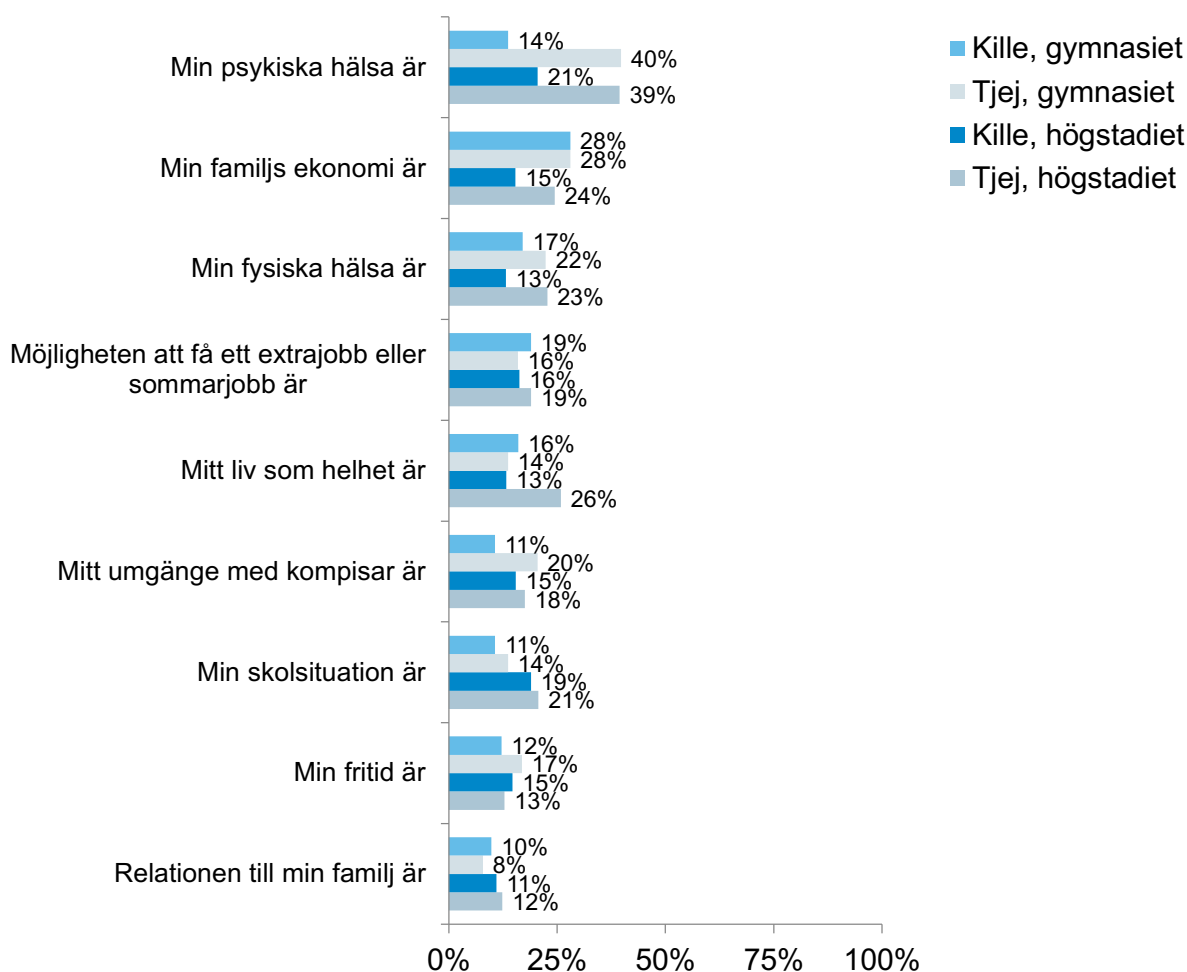
Corona-pandemin

Det ställdes även en fråga om hur ungdomarna påverkats av Corona-pandemin. Utifrån diagrammet nedan kan vi se att cirka 40 % av tjejerna, både i högstadiet och gymnasiet, tycker att deras psykiska hälsa blivit sämre under pandemin. Andelen bland killarna är lägre, 14-21 %. Tjejer uppger även i något högre grad än killar att deras fysiska hälsa blivit sämre.

En relativt hög andel av högstadieungdomarna, 19-21 %, svarar att skolsituationen blivit sämre. Högstadietjjeerna svarar i högre grad än övriga att livet som helhet blivit sämre.

Ungdomarna fick även möjlighet att lämna en kommentar om hur Corona-pandemin har påverkat dem. Några citat redovisas på följande sida.

H8. Om du tänker på hur det är nu och hur det var innan Corona-pandemin började – På vilket sätt har ditt liv förändrats på grund av Corona-pandemin? Andel som svarat "Lite sämre" eller "Mycket sämre".

H9. Vill du tillägga något om hur Corona-pandemin har påverkat dig?

"Det var bara som en paus i livet. När pandemin var över startade livet upp igen..."

– Kille, gymnasiet

"Den har fått mig att tänka annorlunda på ett bra sätt."

– Kille, högstadiet

"Mycket mer deprimerad sedan pandemin."

– Kille, högstadiet

"Väldigt dåligt, är deprimerad. Man förlorade några år av sitt liv."

–Tjej, högstadiet

"Påverkat träningar inom min fritidsaktivitet vilket gjorde att folk slutade och nu har jag behövt byta förening."

– Tjej, gymnasiet

Skillnader utifrån ekonomiska förutsättningar

När det kommer till ungas framtidssyn syns en tydlig skillnad mellan resurssvaga¹ unga och övriga. Bland de som kategoriserats som resurssvaga svarar 76 % att de ser ganska eller mycket positivt på framtiden. Motsvarande andel bland övriga är 90 %.

Sambandsanalyser visar även att resurssvaga unga i högre grad än övriga uppger att olika aspekter av livet påverkats negativt på grund av pandemin. Skillnaden är inte minst tydlig vad gäller familjens ekonomi, vilket 39 % av de resurssvaga och 10 % av övriga unga svarar blivit lite eller mycket sämre. Liknande mönster syns dock i fler frågor. Exempelvis uppger 22 % av de resurssvaga att deras skolsituation blivit lite eller mycket sämre, medan andelen bland övriga är 13 %.

¹ De som svarat att de är mycket eller ganska missnöjda med sin egen ekonomi, att de är mycket eller ganska oroliga för sina föräldrars ekonomi och/eller att det hänt att de inte kunnat köpa saker som många andra i deras ålder gör

Slutsatser och rekommendationer

Utifrån skillnader mellan grupper (kön, ålder och övriga bakgrundsfaktorer), samt utifrån jämförelser mot rikssnittet, förändringar jämfört med tidigare och områden som Österåker valt att fördjupa sig i har några utvalda frågor och områden valts ut som rekommendationer för kommunen att jobba vidare med. Eftersom Lupp-enkäten inte svarar på varför det ser ut som det gör, kan det vara viktigt att Österåkers kommun har en dialog med ungdomarna om resultatet. Detta är ofta viktigt för att genomföra rätt åtgärder.

Fritid

En majoritet av ungdomarna i Österåker är nöjda med sin fritid. Vi ser dock att tjejer i lägre grad än killar svarar att de är nöjda med utbudet av fritidsaktiviteter. Jämfört med 2019 har könsskillnaden avseende nöjdhet med utbudet av fritidsaktiviteter även ökat något. Det är också mellan 52 och 59 % av ungdomarna som svarar att det stämmer helt eller delvis att det finns saker att göra på fritiden men som kostar för mycket. Unga i Österåker svarar även i något högre grad än rikssnittet för Lupp 2022 att detta stämmer.

I avsnittet "Fördjupat om ungas fritid" framgick även genom sambandsanalyser att ekonomi är en bakgrundsfaktor som tydligt samvarierar med ungas fritid. De unga som är missnöjda med sin fritid svarar i högre grad än övriga att de oroar sig för sina föräldrars ekonomi och att de är missnöjda med sin egen ekonomi. Vi såg bland annat också att gruppen unga som oroar sig över sina föräldrars ekonomi i något högre grad än övriga tycker att det saknas fritidsaktiviteter där de bor, och i högre grad uppger att olika hinder gör att de inte kan delta i de fritidsaktiviteter som finns. De är även föreningsmedlemmar i lägre grad än övriga. Samtidigt såg vi också att föreningsmedlemskap samvarierar med nöjdhet med fritiden. Därutöver framgick bland annat att unga med en funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom, unga hbtq-personer och unga med utomeuropeisk bakgrund är mindre nöjda med olika aspekter av fritiden jämfört med övriga unga.

Eftersom unga är en heterogen grupp är en del unga mer utsatta än andra när det gäller de ekonomiska förutsättningarna för en meningsfull fritid. Exempel på grupper unga med sämre förutsättningar är unga som växer upp och bor i socioekonomiskt utsatta områden och unga som växer upp i ekonomiskt utsatta hushåll. Att bo längre ifrån större orter samt att ha en funktionsnedsättning är två ytterligare faktorer som kan bidra till högre kostnader och därmed utgöra ett hinder till deltagande i fritidsaktiviteter. Dessa hinder kan vara transportkostnader i det första fallet och kostnader för eventuella hjälpmedel i det andra fallet.¹ Forskning och tidigare studier visar även att unga hbtq-personer i lägre grad är aktiva i fritidsverksamheter och föreningar. Bland annat i MUCF:s rapport "Ungas rätt till en meningsfull fritid" från 2020 konstateras att det finns skillnader i hur fritiden ser ut mellan olika grupper av unga.²

Även om majoriteten av ungdomarna i Österåker är nöjda med fritiden kan vi konstatera att det finns vissa skillnader mellan olika grupper unga när det kommer till fritiden. Därutöver har det framgått att ekonomiska förutsättningar kan vara ett hinder

¹ MUCF 2020: "Ungas rätt till en meningsfull fritid"

² MUCF 2020: "Ungas rätt till en meningsfull fritid"

som gör att en del unga inte har möjlighet att ta del av fritidsverksamheter och aktiviteter som de skulle önska. Det kan därmed vara viktigt att kommunen arbetar med särskilda insatser riktade mot de grupper som idag är mindre nöjda med utbudet av aktiviteter i kommunen och/eller i lägre grad tar del av olika fritidsverksamheter och aktiviteter. Det kan även vara viktigt att öka kunskapen om ett inkluderande och normkritiskt arbetssätt för att göra fritidsverksamheterna i kommunen tillgängliga för bredare grupper av deltagare. Detta också då många fritidsverksamheter tenderar att göra mer eller mindre omedvetna prioriteringar som gynnar vissa grupper och som kan stänga ute andra.³

I rapporten "Flickors deltagande i idrott" som handlar om idrotts potential för att bidra till inkludering för unga (flickor) i socioekonomiskt utsatta områden beskrivs två olika typer av villkor för inkludering vara centralt: organisatoriska villkor (exempelvis gratis, flexibelt och inte inriktade på tävling) samt relationella villkor (om hur relationer bidrar till att skapa en känsla av gemenskap som i sin tur kan få en inkluderande miljö att växa fram).⁴

Trygghet och trivsel i skolan

När det kommer till förekomsten av våld, rasism, mobbning och sexuella trakasserier i skolan svarar unga i Österåker i lägre grad än rikssnittet för Lupp att problemen förekommer i deras skola. Det har dock i flera fall skett en negativ utveckling jämfört med tidigare år, främst på högstadiet. En andel om 20-27 % av högstadieungdomarna svarar i år att våld, rasism och/eller mobbning förekommer på deras skola. En relativt hög andel av högstadietjejerna, 33 %, uppger även att de utsatts för mobbning under de senaste sex månaderna.

Många av insatserna för att öka tryggheten på skolorna handlar om att stärka det sociala bandet mellan eleven och personalen

Stiftelsen Tryggare Sverige 2021: Trygghet i skolan

Vi såg också i avsnittet om trivsel i skolan att högstadieungdomarna är mindre nöjda än gymnasieungdomarna i frågorna som rör trivsel och stämning i skolan. Det har även skett en viss negativ utveckling i dessa frågor över tid, både i högstadiet och gymnasiet. Ungdomarna i Österåker är även mindre nöjda än rikssnittet för Lupp 2022 avseende flera aspekter kring trivseln och stämningen i deras skola.

För att en ökad trygghet och trivsel i skolan kan det vara bra att kommunen arbetar vidare med frågorna om våld och mobbning gemensamt - då exempelvis förekomsten av mobbning också ökar risken för våld.⁵ Allt som ökar välbefinnandet och ett öppet och förtroendefullt klimat i skolan är viktigt för att bland annat minska risken för våld och kränkningar.⁶

I en studie publicerad av Stiftelsen Tryggare Sverige framgår det att många av insatserna för att öka tryggheten på skolorna på olika sätt handlar om att stärka det sociala bandet mellan eleven och personalen.⁷ Det viktiga enligt studien är att arbeta med

3 Länsstyrelsen Västerbotten 2015: Idrott och normer

4 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2022: Flickors deltagande i idrott och dess potential för inkludering och jämställdhet

5 Skolverket 2009: grövre våld i skolan

6 Brå 2009: grövre våld i skolan

7 Stiftelsen Tryggare Sverige 2021: Trygghet i skolan

att öka gemenskapen mellan användarna i skolan, skapa en positiv kultur som främjar prosociala normer, att införa medskapande processer och korta kontaktvägar samt säkerställa att den fysiska miljön i skolan är god och stöttar i det brottspreventiva arbetet.

Även i en studie av Skolforskningsinstitutet från 2021, som handlar om främjande av studiero, lyfter man att relationerna mellan vuxna och eleverna ska vara i fokus.⁸ Enligt studien kan en ökad studiero också leda till ökad trivsel och trygghet i skolan. För att möjliggöra detta är det bland annat viktigt att eleverna känner sig delaktiga, att det ska finnas tydliga strukturer och förväntningar, att arbetssätten anpassas utifrån eleverna samt att läraren bemöter och uppmuntrar beteenden som leder till positiv miljö i klassrummen.

Vi såg även i avsnittet om trygghet att majoriteten av ungdomarna som utsatts för mobbning har blivit utsatta i skolan, men en relativt stor andel har även utsatts på internet eller i mobilen. Enligt Skolinspektionen är det viktigt att skolan även arbetar för att motverka kränkningar på nätet. Detta då skolan har en skyldighet att utreda alla kränkningar som har koppling till dess verksamhet, oavsett om det är i skolan eller på nätet. Medvetenhet och kunskap om kränkningar på nätet kan vara viktigt för att också effektivisera arbetet mot kränkningar i skolan. Skolors arbete för att motverka kränkningar på nätet bör därmed inte vara separerat från skolans allmänna arbete mot kränkningar, utan en del av det.⁹

Trygghet i kommunen

Vad gäller tryggheten på olika platser i Österåker känner sig en stor majoritet av ungdomarna oftast eller alltid trygga på olika platser. Tryggheten är något lägre i kollektivtrafiken, på ungdomens hus/fritidsgård och på stan/i centrum. Tryggheten bland unga har dock ökat något på stan/i centrum jämfört med tidigare år, och gymnasieungdomarna i Österåker känner sig även mer trygga än riksnittet för Lupp 2022 på flera platser. Vi ser dock att tjejer i Österåker i lägre grad än killar känner sig trygga på stan/i centrum och i kollektivtrafiken. Även om tryggheten i Österåker är hög kan vi alltså se att tryggheten är lägre bland tjejer än bland killar på en del platser i det offentliga rummet.

Att känna sig otrygg på olika platser i det offentliga rummet är ett samhällsproblem, och att utsättas för brott kan få negativa konsekvenser. Dessutom kan det skapa en rädsla att utsättas igen vilket gör att man kan begränsa sin tillvaro och undvika olika sammanhang.¹⁰ Det kan därför vara viktigt att arbeta vidare för att öka känslan av trygghet i kommunen, exempelvis genom att förebygga och förhindra att barn och unga utsätts för brott.

Eftersom vi också ser en något lägre trygghet på ungdomens hus/fritidsgårdar jämfört med flera andra platser i kommunen kan det även vara viktigt att arbeta vidare med trygghetsfrågor på de mötesplatser som finns i kommunen för att skapa en tryggare miljö för fler unga. Fritidsgårdar är dessutom en viktig arena i det lokala samhället, och fångar upp grupper av unga som inte finns representerade i föreningslivet i samma utsträckning som andra grupper. Detta gör fritidsgårdarna bland annat till en viktig plats för ungas möjligheter till organisering och kunskap om de demokratiska

⁸ Skolforskningsinstitutet 2021 - Främja studiero i klassrummet

⁹ Skolinspektionen 2016: Skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet

¹⁰ MUCF 2021: Barn och unga som utsätts för brott

processerna, och är en arena där det finns potential att engagera fler och bredare grupper av unga.¹¹

Inflytande och delaktighet

Totalt 18 % på högstadiet och 19 % på gymnasiet i Österåker ser mycket eller ganska positivt på sina möjligheter att föra fram sina åsikter till dem som bestämmer i kommunen. Andelen som vill påverka är högre, 33-34 %, men har minskat tydligt sedan 2019. Även intresset för samhällsfrågor i allmänhet har minskat jämfört med 2019, samtidigt har förtroendet för politiker ökat. Det är utifrån Lupp-undersökningen omöjligt att veta vad dessa skillnader och förändringar beror på, men däremot kan det vara viktigt att undersöka närmre vad som gör att unga i vissa avseenden är mindre engagerade än tidigare.

Genom sambandsanalyser framgick också att unga som oroar sig över sina föräldrars ekonomi har ett lägre förtroende för vuxna och politiker jämfört med övriga unga. Samtidigt har de ett något högre intresse för samhällsfrågor i allmänhet och i högre grad en vilja att påverka i kommunen. Andelen som ser sig ha möjligheter att föra fram sina åsikter är däremot på en liknande nivå som bland övriga.

I MUCF:s rapport Fokus 21 definieras ett antal hinder/trösklar för ungas engagemang. Bland dessa finns levnadsvillkor och förutsättningar (exempelvis intresse och tid), fysisk och psykisk ohälsa, ekonomi, bristande tillgänglighet, brist på kunskap och kontaktnät, oro över hat och hot samt en negativ bild av politik.¹² Eftersom förutsättningarna för unga att delta dessutom ofta är sämre överlag på grund av bland annat ålder, utbildning och erfarenhet är det viktigt att sänka trösklarna för deltagande, där samhället och kommunen får en viktig roll. Det ingår dessutom i skolans uppdrag att skapa förutsättningar till samhällsengagemang hos unga.

Inflytande på ett område eller inom en sfär ger även goda möjligheter till inflytande i fler områden. Därmed är sannolikt också ett fungerande elevråd i skolorna viktigt för att fler ungdomar ska ta steget och engagera sig i andra sfärer, exempelvis i kommunen.¹³ I MUCF:s rapport "Fokus 19: Det vore ju roligt om ni frågade någon gång" lyfts även skolvalen som ett viktigt verktyg för att skapa en större förståelse för demokrati och inflytande bland unga.¹⁴ I samma rapport konstateras att ungas kunskaper om inflytande på lokal nivå är bristfällig, och att det finns en bristande kunskap i vilka vägar unga ska använda sig av när de vill påverka samhällsutvecklingen. Detta ser vi också i Österåker, där ungefär hälften av de ungdomar som vill påverka uppger att de inte vet vart de ska vända sig för att påverka i kommunen. Att öka kunskapen och sänka trösklarna för engagemang bland unga kan därmed vara viktigt i Österåkers kommuns fortsatta arbete med inflytandefrågor.

Hur kan man då som kommun arbeta för att sänka trösklarna för engagemang bland unga? I tidigare nämnda rapport rekommenderar MUCF kommuner att erbjuda unga en möjlighet att lämna in medborgarförslag, att kommuner bör sträva efter att skapa transparenta kanaler som ger kommuninvånare möjlighet att följa hanteringen av förslag på ett enkelt sätt samt att kommuner med fördel kan använda sig av digitala lösningar.

11 MUCF 2020: Ungas rätt till en meningsfull fritid - tillgång, trygghet och hinder

12 MUCF 2021: Fokus 21: Vilja att förändra - Drivkrafter, hinder och utmaningar för ungas samhällsengagemang

13 MUCF 2010: Fokus 10: En analys av ungas inflytande

14 MUCF 2019: Fokus 19: Det vore ju roligt om ni frågade någon gång

Att arbeta mot jämlika förutsättningar inom bl.a skola, fritid, boende och arbetsmarknad är centralt i arbetet för en jämlik hälsa

SOU 2016:55: Det handlar om jämlik hälsa

Hälsa

I Österåker ser vi att tjejer mår klart sämre än vad killar gör. Vi ser också att andelen som mår bra minskat över tid både bland tjejer och killar, men att minskningen är störst bland tjejer. Könsskillnaderna i ungas hälsa har alltså ökat. Tjejer svarar också i högre grad än killar att de har regelbundna psykosomatiska besvär, som nedstämdhet och stress. Genom sambandsanalyser framgick också att det syns tydliga skillnader i ungas hälsa utifrån ekonomiska förutsättningar.

Att på olika sätt fortsatt arbeta med att skapa en mer jämlik hälsa kan vara viktigt för att förebygga och motverka ohälsa bland unga. I Statens offentliga utredning "Det handlar om jämlik hälsa" konstateras det att ojämlikhet i hälsa inte enbart kan lösas genom insatser för bättre levnadsvanor eller inom hälso- och sjukvården. Problem i skolan och arbetslöshet handlar i många fall om olika typer av ojämlikhet i förutsättningar, resurser och möjligheter.¹⁵ Att arbeta mot jämlika förutsättningar inom exempelvis skola/utbildning, fritid, boende och inom arbetsmarknaden är således även centralt i arbetet för en jämlik hälsa.

Som nämnt i inledningen till avsnittet "Hälsa" visar flertalet tidigare rapporter och studier att den psykiska ohälsan bland unga ökat under de senaste årtiondena. Det finns flera förklaringar till ökningen av psykisk ohälsa bland unga i Sverige. En förklaring som ofta omnämns är en ökad skolstress, bland annat utifrån den reformerade grundskolan. Det finns även studier där ungdomar själva uttrycker att skolan är en viktig anledning till att de känner sig stressade och mår dåligt. Där lyfts skolarbetet som en källa till stress, och särskilt gäller detta tjejer.¹⁶ Samtidigt som tjejer presterar bättre i skolan än killar, och får bättre betyg och bättre resultat på prov som mäter kunskapsnivån i olika ämnen, är psykosomatiska symtom dubbelt så vanliga bland tjejer. Det innebär att sambandet mellan skolprestationer och psykisk ohälsa är komplext och påverkas av många faktorer.¹⁷ Ett hälsofrämjande arbete i skolorna kan därmed också vara viktigt för att motverka ohälsa bland unga. Enligt Skolinspektionen kännetecknas detta av ambitionen att identifiera, stärka och ta hänsyn till individens egna resurser för att främja hälsa. Detta innebär bland annat också att öka individens delaktighet och tilltro till den egna förmågan.¹⁸ Som nämnt i inledningen till avsnittet "Trygghet" är utsatthet för bland annat mobbing ytterligare faktor som påverkar ungas hälsa i hög utsträckning.¹⁹ Det kan därmed också vara viktigt att arbeta för att motverka mobbing och en ökad trygghet i skolan - också för att främja ungas hälsa.

Övriga saker som ofta omnämns i forskning som orsaker till den psykiska ohälsan bland unga är bland annat sociala normer och att unga har höga ambitioner och krav på sig själva.²⁰

¹⁵ SOU 2016:55: Det handlar om jämlik hälsa

¹⁶ SOU 2009:64, SOU 2010:80, Folkhälsomyndigheten 2016: Skolprestationer, skolstress och psykisk ohälsa bland tonåringar, Folkhälsomyndigheten: Skolbarns hälsovanor i Sverige 2013/2014

¹⁷ SOU 2009:64, SOU 2010:80, Folkhälsomyndigheten 2016: Skolprestationer, skolstress och psykisk ohälsa bland tonåringar, Folkhälsomyndigheten: Skolbarns hälsovanor i Sverige 2013/2014

¹⁸ Skolinspektionen 2021: Gymnasieskolors arbete för att främja elevers hälsa

¹⁹ MUCF 2007: Fokus 07: En analys av ungas hälsa och utsatthet

²⁰ Barnombudsmannen 2015: Könsskillnader i skolresultat och psykisk ohälsa. Temarapport Max18

Referenslista

- Amnå Erik, Ekström Mats & Stattin Håkan 2016: Ungdomars politiska utveckling
- Barnombudsmannen 2015: Könsskillnader i skolresultat och psykisk ohälsa. Temarapport Max18
- Bris 2020: "Hållbara liv: Om barnets rättigheter, barns uppväxtvillkor och samhällets ansvar"
- Brottsförebyggande rådet 2009: Grövre våld i skolan
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: CAN:s nationella skolundersökning 2022
- Folkhälsomyndigheten 2014: Skolbarns hälsovanor i Sverige 2013-2014
- Folkhälsomyndigheten 2016: Skolprestationer, skolstress och psykisk ohälsa bland tonåringar
- Folkhälsomyndigheten 2018: Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017-2018
- Folkhälsomyndigheten 2018: Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige?
- Kommittédirektiv 2014:111. Demokratisk delaktighet och inflytande över det politiska beslutsfattandet
- Länsstyrelsen Västerbotten 2015: Idrott och normer
- Mentor & Ungdomar.se 2016: Unga röster 2016. Tema: integration
- Mind 2018: En rapport om ungas psykiska hälsa
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2007: Fokus 07: En analys av ungas hälsa och utsatthet
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2010: Fokus 10: Om ungas inflytande
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2013: Fokus 13: Unga och jämställdhet
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2014: Fokus 14 - Om ungas fritid och organisering
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2019: Fokus 19: Det vore ju roligt om ni frågade någon gång
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2019: Fokus 19: Ungas möjlighet till inflytande på lokal nivå
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2020: Ung idag 2020: Ungas rätt till en meningsfull fritid
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2021: Barn och unga som utsatts för brott
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2021: Fokus 21: Vilja att förändra - Drivkrafter, hinder och utmaningar för ungas samhällsengagemang
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2022: Flickors deltagande i idrottoch dess potential för inkludering och jämställdhet
- Mörk, Sjögren & Svaleryd 2014: Hellre rik och frisk – om familjebakgrund och barns hälsa
- Regeringens proposition 2013/14:191. Med fokus på unga - en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande
- SCB 2020: Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige
- Skolforskningsinstitutet 2021 - Främja studiero i klassrummet
- Skolinspektionen 2010: Framgång i undervisningen
- Skolinspektionen 2016: Skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet
- Skolinspektionen 2018: Att skapa förutsättningar för delaktighet i undervisningen
- Skolinspektionen 2020: Grundskolors arbete med jämställdhet
- Skolinspektionen 2021: Gymnasieskolors arbete för att främja elevers hälsa
- Skolverket 2009: Grövre våld i skolan
- Skolverket 2011: Utvärdering av metoder mot mobbning
- SOU 2009:64 Flickor och pojkar i skolan - hur jämställt är det?
- SOU 2010:80: Skolan och ungdomars psykosociala hälsa
- SOU 2016:55: Det handlar om en jämlik hälsa
- SOU 2016:55, Mörk, Sjögren & Svaleryd 2014: Hellre rik och frisk – om familjebakgrund och barns hälsa
- Statens medieråd: Ungar och medier 2019
- Sveriges Ungdomsråd 2012: Medborgarprojektet: Ni kan bättre
- Stiftelsen Tryggare Sverige 2021: Trygghet i skolan
- Stockholms stad 2015: Jämlik fritid, bättre framtid: Om unga stockholmarnas fritidsvillkor
- Sveriges Kommuner och Landsting 2014: Ungas inflytande och delaktighet
- Sveriges Kommuner och Landsting 2015 Utbildning - Nyckeln till arbete
- Sveriges Kommuner och Landsting 2018: Maskulinitet och jämställd skola: Arbete för ökad trygghet och bättre studieresultat.
- Sveriges Ungdomsråd 2012, Medborgarprojektet: Ni kan bättre

